

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΩΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΟ
ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ : ΖΩΗΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ

ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΤΕΡΓΙΟΥ Δ.

ΠΑΤΡΑ ΜΑΡΤΙΟΣ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	Σελ. 4
Περίληψη	Σελ. 5
Ευχαριστίες	Σελ. 6
1^ο Κεφάλαιο	
1.1 Τουρισμός-Τουρίστας	Σελ. 7
1.2 Ιστορική εξέλιξη του τουρισμού	Σελ. 7
1.3 Τουριστικό προϊόν και υπηρεσίες	Σελ. 11
1.4 Τουριστικές επιχειρήσεις	Σελ. 12
1.5 Η τουριστική βιομηχανία στη χώρα μας	Σελ. 14
1.6 Ο Τουρισμός υγείας στα πλαίσια ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού	Σελ.15
2^ο Κεφάλαιο	
2.1 Ο Ιαματικός τουρισμός και η εξέλιξη του στον τουρισμό υγείας	Σελ.18
2.2 Η ιστορία της ιαματικής λουτροθεραπείας και των ιαματικών πηγών στη χώρα μας	Σελ.20
2.3 Οι ιαματικές πηγές στην Ελλάδα	Σελ. 22
2.4 Κατηγορίες ιαματικών πηγών	Σελ.24
2.4.α Ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας	Σελ.24
3^ο Κεφάλαιο	
3.1 Ο όρος SPA και οι διάφοροι τύποι SPA	Σελ.26
3.2 Τα σημερινά κέντρα θαλασσοθεραπείας	Σελ.27
4^ο Κεφάλαιο	
4.1 Νομοθετικό πλαίσιο για τα θερμομεταλλικά νερά	Σελ.32
4.2 Οι φορείς του ιαματικού τουρισμού και του τουρισμού υγείας	Σελ.33
5^ο Κεφάλαιο	
5.1 Η οργάνωση και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στον διεθνή χώρο	Σελ.38
5.2 Ο τουρισμός υγείας στις σημαντικότερες Μεσογειακές χώρες	Σελ.42
5.3 Οι διεθνείς τάσεις ανάπτυξης του τουρισμού υγείας	Σελ.47
5.4 Τα ταξίδια των Ευρωπαίων για θεραπευτικό τουρισμό	Σελ.48

5.5 Τα ταξίδια των Ευρωπαίων για τουρισμό υγιεινής και φυσικής διαβίωσης	Σελ.49
6^ο Κεφάλαιο	
6.1 Ο τουρισμός υγείας στην Ελλάδα. Τα χαρακτηριστικά της Ελληνικής αγοράς	Σελ.52
6.2 Κατευθύνσεις πολιτικής για την ανάπτυξη του τομέα	Σελ.53
6.3 Δυνατότητες –Προοπτικές ανάπτυξης του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα	Σελ.55
6.4 Τουρισμός υγείας και περιοδοί οικονομικής κρίσης και το “MASTER PLAN” για την ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού υγείας.	Σελ.57
7^ο Κεφάλαιο	
Γενικά συμπεράσματα-κατευθύνσεις πολιτικής	Σελ.62
Βιβλιογραφία	Σελ.64
Ηλεκτρονικές πηγές	Σελ.65

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο τουρισμός αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες, αν όχι τη μεγαλύτερη, πηγές εισοδήματος της Ελλάδας και έχει συνεχώς αυξανόμενη σημασία. Με μικρές ή μεγάλες διακυμάνσεις, συνεισφέρει σημαντικά στην ευημερία της χώρας, αποτελώντας τη μεγαλύτερη εθνική βιομηχανία, ιδιαίτερα μετά το τέλος των εχθροπραξιών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Τα τελευταία χρόνια έχουμε την εξέλιξη διαφόρων εναλλακτικών μορφών του τουρισμού, μέσα στις οποίες βρίσκεται και ο τουρισμός υγείας, ο οποίος αποτελεί έναν από τους πιο σύγχρονους πλέον τρόπους διακοπών. Τα τελευταία χρόνια επικρατεί η τάση για βελτίωση του τρόπου ζωής και υγείας των ανθρώπων, όπου αυτό μπορεί να γίνει σε συνδυασμό με την αναψυχή τους. Επιμέρους τομέας του τουρισμού υγείας είναι ο ιαματικός τουρισμός-ευεξία. Παρόλο που ο τουρισμός υγείας και ο ιαματικός τουρισμός έχουν κοινό σκοπό την πρόληψη και την αντιμετώπιση προβλημάτων υγείας, σε συνδυασμό με τις διακοπές, αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικά πράγματα.

Μέχρι τώρα δεν είναι ευρέως διαδεδομένη η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού, αλλά είναι εξίσου σημαντική για την ελληνική οικονομία, όπως και οι υπόλοιπες μορφές του τουρισμού, καθώς με τα ευεργετικά αποτελέσματα του έχει τη δυνατότητα να προσελκύσει πολλούς τουρίστες.

Ξεκινώντας, με την εργασία αυτή θέλησα να αναφερθώ σε κάποιες σημαντικές έννοιες του τουρισμού και στη συνέχεια προσπάθησα να αναλύσω όσο καλύτερα γίνεται και να βοηθήσω στην κατανόηση και την γνωστοποίηση της συγκεκριμένης εναλλακτικής μορφής του τουρισμού στην Ελλάδα, παρά την φτωχική βιβλιογραφία που υπάρχει.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ακόλουθη πτυχιακή εργασία ,μας δίνεται η δυνατότητα να μελετήσουμε τον εκτενή σχολιασμό και την ανάλυση του τουρισμού υγείας ως αναπτυσσόμενο τμήμα της τουριστικής αγοράς.Ένας κλάδος του εναλλακτικού τουρισμού που γνωρίζει ιδιαίτερη άνθιση τα τελευταία χρόνια είναι ο τουρισμός υγείας.Ο τουρισμός υγείας αναφέρεται στον τουρίστα που ταξιδεύει σε ξένη χώρα με στόχο να του παραχθούν υπηρεσίες υγείας.Αρχικά λοιπόν θα αναφερθούμε και θα αναλύσουμε την έννοια του τουρισμού και θα ανατρέξουμε στην ιστορική εξέλιξή του.Αφού παρακολουθήσουμε τις τουριστικές επιχειρήσεις και την τουριστική βιομηχανία στη χώρα μας, αλλά και το τουριστικό προϊόν και της υπηρεσίες του, θα παρουσιάσουμε μία προς μία τις ειδικές μορφές τουρισμού.Στην συνέχεια θα αναφερθούμε στον ιαματικό τουρισμό και στην εξέλιξή του στον τουρισμό υγείας και θα παρουσιάσουμε την ιστορία της ιαματικής λουτροθεραπείας και θα παρουσιάσουμε τις ιαματικές πηγές στην Ελλάδα και τις κατηγορίες τους.Αναφορές θα γίνουν επίσης και στην οργάνωση και στην ανάπτυξη του τουρισμού υγείας και στον διεθνή χώρο.Τέλος θα σχολιάσουμε τον τουρισμό υγείας την περίοδο της οικονομικής και το σχέδιο “MASTER PLAN” για την ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού υγείας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε το Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πατρών και τους αξιότιμους καθηγητές μας για την πολύτιμη εκμάθηση την οποία μας πρόσφεραν όσον αφορά στον τομέα του τουρισμού. Ιδιαίτερα θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Στεργίου Δημήτριο επόπτη της πτυχιακής μας εργασίας, για την πολύτιμη βοήθειά του και για τις αρκετά ικανοποιητικές και χρήσιμες συμβουλές που μας έδωσε. Η σωστή καθοδήγηση και τα πολύτιμα στοιχεία εκμάθησης που λάβαμε στην μέχρι τώρα πορεία μας ως σπουδαστές και οι γνώσεις του αρμόδιου καθηγητή μας αλλά και των λοιπών καθηγητών μας στα πλαίσια της σπουδαστικής μας πορείας έδωσαν τα εφόδια έτσι ώστε να προσκομίσουμε μία όσο το δυνατόν επαρκή πτυχιακή εργασία ως προς την δομή και το περιεχόμενο της. Ελπίζουμε ότι αυτή μας η προσπάθεια θα είναι η ένδειξη της σωστής μεθοδολογίας και του σωστού τρόπου ανάπτυξης του θέματος το οποίο επιλέξαμε και για το οποίο μας δόθηκε έγκριση από τον κύριο Στεργίου. Γι' αυτό το λόγο λοιπόν ελπίζουμε να πληροί επάξια τις προϋποθέσεις και το ζητούμενο του θέματος η συγκεκριμένη εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΤΟΥΡΙΣΤΑΣ

Από τις αρχές του 20ου αιώνα ,πολλοί διεθνείς οργανισμοί και ειδικοί του τουρισμού επιδίωξαν να ορίσουν την έννοια του τουρίστα και του τουρισμού. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι ο Glucks-mann (1929), de Magistris (1933) και οι Hunziker και Krapf (1942).

Σύμφωνα με τη Διεθνή Ακαδημία Τουρισμού, ο τουρισμός ορίζεται ως το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές. Ανάλογα από τον πόθο για απόδραση, υπάρχει και η ανάλογη ένταση, με την οποία υποκινούνται οι μετακινήσεις αυτές.

Ως τουρίστας,ορίζεται το άτομο που πραγματοποιεί μία μετακίνηση,για οποιοδήποτε λόγο,είτε από χώρα σε χώρα, είτε από πόλη σε πόλη, για διάστημα μεγαλύτερο του εικοσιτετραώρου και μικρότερου από τη μονιμότητα (λιγότερο από τρία χρόνια). Τα κίνητρα των τουριστών μπορεί να είναι: α) διακοπές, ανάπαυση, υγεία, θεραπεία, σπουδές, αθλήματα, οικογενειακοί λόγοι ή συνέδρια. Από τους λόγους της μετακίνησης ενός τουρίστα, αποκλείονται αυτοί που έχουν ως στόχο το άμεσο χρηματικό όφελος.

Σύμφωνα με τους Hunziker και Krapf, που προαναφέραμε, ο τουρισμός είναι το σύνολο των ενεργοποιημένων σχέσεων και γεγονότων κατά τη διάρκεια της μετακίνησης και της παραμονής των ατόμων, εκτός του τόπου συνήθους κατοικίας τους, υπό την προϋπόθεση ότι τόσο η μετακίνηση, όσο και η διαμονή τους δεν έχουν ως κίνητρο την άσκηση κάποιας κερδοσκοπικής δραστηριότητας.

Πολλές φορές ο όρος «τουρίστας» συγγέεται με τον όρο «εκδρομέας», αυτό όμως είναι λάθος,καθώς ο εκδρομέας είναι ένα άτομο το οποίο μετακινείται σε μια άλλη χώρα ή πόλη, διαφορετική από αυτή της μόνιμης κατοικίας του, αλλά η διαμονή του εκεί είναι για λιγότερες από εικοσιτέσσερις ώρες.

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Υποτυπώδεις μορφές τουρισμού βρίσκουμε κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους, όπως και μετέπειτα μέχρι τον 19^ο αιώνα. Ο ψυχαγωγικός, μορφωτικός, θρησκευτικός και επαγγελματικός τουρισμός, κατά την περίοδο αυτή, ήταν ήδη διαδεδομένες μορφές τουρισμού. Αυτό επιβεβαιώνεται με βάση τις περιγραφές του Μάρκο Πόλο,του Επιφάνειου, του Ιωάννη Φωκά, κ.α. Ωστόσο, ο τουρισμός με την κανονική του μορφή, άρχισε να εξελίσσεται κατά τους 18^ο και 19^ο αιώνες, όταν ιδρύθηκαν στην Γαλλία, Αγγλία και σε άλλες χώρες, ειδικά σωματεία και υπηρεσίες σχετικά με τον τουρισμό. Υπό την σημερινή του όμως μορφή, ο τουρισμός άρχισε να εμφανίζεται την περίοδο μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά και πάλι η συχνότητα και έκταση των τουριστικών διακινήσεων ήταν περιορισμένες.

Κατά την εποχή εκείνη, αρκετά άτομα,ιδίως υψηλής εισοδηματικής στάθμης, ταξίδευαν σε διάφορες χώρες,για εκπαιδευτικές περιηγήσεις, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και για τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος και του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Η ανάπτυξη και η ταχεία πορεία του τουρισμού, άρχισε να σημειώνεται από το τέλος των εχθροπραξιών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και μετά. Σήμερα, ο τουρισμός έχει σαφώς κοινωνικοποιηθεί και εκδημοκρατικοποιηθεί σε διεθνή κλίμακα και οι μετακινήσεις των ατόμων για τουριστικούς σκοπούς έχουν πλέον μαζικοποιηθεί και λαϊκοποιηθεί. Η συχνότητα των τουριστικών μετακινήσεων όλο και αυξάνεται, η επέκταση του τουρισμού από διάφορες κοινωνικές τάξεις είναι γεγονός και η μαζικοποίηση των τουριστικών μετακινήσεων γίνεται όλο και μεγαλύτερη.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κάνοντας μια ιστορική αναδρομή για τον τουρισμό στη χώρα μας, βλέπουμε ότι χρονολογείται πολλές χιλιετίες πριν. Ίχνη του βρίσκονται σε όλες τις ιστορικές περιόδους, μέσα από τη μελέτη των γραπτών μνημείων (όπως τα ομηρικά έπη, τα συγγράμματα του Πausανία, του Ηρόδοτου κ.α.). Βέβαια η μορφή και το περιεχόμενο του «αρχαίου τουρισμού», καθώς και τα μέσα ικανοποιήσεως του τότε «τουρίστα» ήταν διαφορετικά.

(α) Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Η φιλοξενία στην αρχαία Ελλάδα θεωρείτο πράξη αρετής και μάλιστα τους ξένους προστάτευαν ο Ξένιος Δίας, η Αθηνά η Ξενία, αλλά και οι Διόσκουροι Κάστωρ και Πολυδευκής. Η φιλοξενία ακολουθούσε μία ιεροτελεστία που παρεχόταν σε κάθε ξένο, ο οποίος ανεξάρτητα από την τάξη που ανήκε, μπορούσε να μείνει σε ειδικό δωμάτιο του σπιτιού που τον φιλοξενούσε, τον λεγόμενο «ξενώνα». Στα χρόνια του Ομήρου, σε όποιο σπίτι και αν πήγαινε ένας ξένος, θα έβρισκε φιλοξενία. Κάτι τέτοιο αφορούσε όλες τις Πόλεις - Κράτη της Ελλάδας, αν και οι Θεσσαλοί και οι Αθηναίοι φημίζονταν ειδικά για τα φιλόξενα τους αισθήματα. Ο ξένος βέβαια της εποχής του Ομήρου δεν ήταν τουρίστας, αλλά αγγελιοφόρος, εξόριστος, ταξιδιώτης, κλπ.

Όταν εμφανιζόταν ένας ξένος, ο κύριος του σπιτιού ή ο «ξενοδόχος» ή «στεγανόμος», ή «εστιοπάμμων» (κατά τους αρχαίους Έλληνες), τον προσκαλούσε στο σπίτι του και παρέθετε γεύμα προς τιμή του. Η πρόσκληση σε γεύμα λεγόταν «επί ξενία καλείν». Ο ξένος μετά από το καθιερωμένο λουτρό, φορούσε τα πολυτελή ενδύματα που του προσέφερε ο οικοδεσπότης και στη συνέχεια καθόταν τιμητικά σε θρόνο για να απολαύσει το γεύμα ή το δείπνο, που είχε στηθεί προς τιμήν του .

Στους πρώτους ιστορικούς χρόνους βελτιώθηκαν οι συγκοινωνίες και αναπτύχθηκαν το εμπόριο, οι επιστήμες και οι τέχνες. Αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη των πόλεων – κρατών, ενώ τα ταξίδια απέκτησαν μαζικό χαρακτήρα.

Τότε, οι ελληνικές πόλεις, σε περιπτώσεις εορτών, αθλητικών εκδηλώσεων και πανηγυρισμών, εκτός από το πλήθος των επισκεπτών, δέχονταν και αντιπροσωπείες από άλλες πόλεις. Έτσι, με τη μεσολάβηση της πολιτείας, η φιλοξενία ανατέθηκε σε ορισμένους πολίτες, οι οποίοι αντιπροσώπευαν την πόλη, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ο θεσμός της «δημόσιας φιλοξενίας». Την προστασία των ξένων σε κάθε πόλη επέβλεπαν οι «πρόξενοι», δηλαδή οι επίσημοι αντιπρόσωποι των άλλων πόλεων, μετά από ειδική συνθήκη που υπογράφονταν για αυτό. Έτσι, δημιουργήθηκε ο θεσμός της «προξενίας».

Ο θεσμός της προξενίας ισχυροποιήθηκε από την καθιέρωση των νομισμάτων σαν ανταλλακτικό μέσο και οδήγησε σε συνθήκες φιλίας πολλές ελληνικές πόλεις, αλλά και ελληνικές με ξένες πόλεις επίσης. Η συνθήκη προξενίας, γραφόταν σε μαρμάρινες στήλες, ενώ ορισμένες φορές οι εκπρόσωποι αντάλλασσαν σύμβολα αμοιβαίας αναγνώρισης, όπως συνηθιζόταν στην περίπτωση της ιδιωτικής ξενίας. Σταδιακά ο θεσμός της προξενίας έβαλε τις βάσεις για να διαμορφωθεί και να λειτουργήσει ένας τύπος διεθνούς δικαίου μεταξύ των πόλεων – κρατών.

Σε τουριστικά κέντρα της αρχαιότητας όπως η Αιδηψός, η Επίδαυρος, οι Δελφοί, κ.α., η υποδοχή των ξένων ήταν οργανωμένη και μεθοδευμένη τόσο εκ μέρους της πολιτείας (λήψη νομοθετικών μέτρων) όσο και εκ μέρους των ιδιωτών. Στις πόλεις αυτές, πήγαιναν πολλά άτομα είτε για λόγους υγείας, είτε για λόγους θρησκευτικούς, είτε για λόγους αθλητικούς. Αλλά και κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, τα ταξίδια γινόταν κυρίως για λόγους ψυχαγωγίας, για ιαματικά λουτρά, για θαλάσσια κολύμβηση, για προσκυνήσεις και παρακολούθηση αθλητικών αγώνων, ή γνωριμία ηθών, εθίμων, μνημείων κλπ.

Στην πορεία εμφανίστηκαν δημόσια και ιδιωτικά ξενοδοχεία, με την ονομασία «πανδοχεία» ή «καταγώγια». Τα καταγώγια ήταν πολυτελή πέτρινα δώροφα κτίρια και χτίζονταν δίπλα σε ναούς ή σε περιοχές όπου διοργανώνονταν εορτές και αγώνες, όπως στην Αρχαία Ολυμπία (το Λεωνίδιο με μήκος 154 μέτρων), στους Δελφούς, στην Επίδαυρο (με δυναμικότητα 200 κλινών), στην Μαγνησία, στο ναό της θεάς Αρτέμιδας, όπου πρόσφεραν «στέγη, άλας, έλαιον, όξος, λύχνος, κλίνη, στρώμα, τράπεζα». Την ίδια εκείνη εποχή εμφανίστηκε και το επάγγελμα του «εξηγητού», αντίστοιχο με του σημερινού ξεναγού. Τα πανδοχεία ήταν ιδιωτικά και κερδοσκοπικά και διακρίνονταν σε διάφορες κατηγορίες, ανάλογα με την πολυτέλεια και τις παροχές που παρείχαν, ενώ τα καταγώγια ήταν συνήθως δημόσια και αφιλοκερδή και φιλοξενούσαν τους οδοιπόρους που πήγαιναν με τα πόδια στους αγώνες (π.χ. Αθήνα – Ολυμπία). Για τον λόγο αυτό χτίζονταν σε συγκεκριμένα σημεία των διαδρομών, ώστε να διευκολύνουν τους θεατές των αγώνων, μέχρι να φτάσουν στον προορισμό τους.

Πάντως, τα πανδοχεία είχαν ασθενή οικονομικά πελατεία, εφόσον οι πλούσιοι της εποχής εκείνης ταξίδευαν με την συνοδεία βαστάζων και φρουρών, οι οποίοι κουβαλούσαν όλα τα απαραίτητα για να σταματούν και να αναπαύονται σε όποιο σημείο ήθελαν, ενώ όταν έφταναν στον προορισμό τους, αναλάμβαναν την φιλοξενία τους οι αρχές της πόλης.

Οι ταξιδιώτες πλήρωναν «στο περίπου», το ποσό που ζητούσε «ο πανδοκέας» ή «η πανδοκεύτρια», για τις υπηρεσίες που τους είχε προσφέρει. Ακόμα, τα πανδοχεία χρησιμοποιούσαν διαφημιστικές επιγραφές με μηνύματα για την προσέλκυση των πελατών, όπως π.χ. «Ξένη εδώ θα μείνεις ευχαριστημένος», ή ταμπέλες με διακριτικά σήματα του πανδοχείου, ενώ πολλές φορές έβγαιναν οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες στο δρόμο και διαφήμιζαν το πανδοχείο τους, απευθείας στους πελάτες. Πάντως, αν και κατά τον 4^ο αι. π.Χ. υπήρχαν πολλές «ξενοδοχειακές επιχειρήσεις» στην Αθήνα, στον Πειραιά και την Κόρινθο, κατά την περίοδο μεγάλων εορταστικών εκδηλώσεων, όπως ο εορτασμός των Διονυσίων στην Αθήνα, ούτε οι θεσμοί φιλοξενίας, ούτε τα ξενοδοχεία μπορούσαν να καλύψουν τη ζήτηση «κλίνης». Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν και να λειτουργήσουν «επιχειρήσεις ενοικίασης σκηνών»

(β) Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Στο Βυζάντιο δημιουργήθηκαν πολλά πανδοχεία και καπηλεία, διαφορετικών κατηγοριών. Η μορφή τους με την πάροδο του χρόνου είχε τροποποιηθεί και η κουζίνα τους ήταν ένα μίγμα ελληνικής, ευρωπαϊκής και ασιατικής κουζίνας, αν και το κρασί ποτέ δεν έχασε την αίγλη του. Τα διαθέσιμα καταλύματα στην Κωνσταντινούπολη και σε όλη τη Βυζαντινή επικράτεια, δεν επαρκούσαν για τη φιλοξενία των πολυάριθμων ξένων, έτσι παράλληλα με την ιδιωτική ξενία, η εκκλησία στο Βυζάντιο, δημιούργησε τον θεσμό των «ξενώνων», οι οποίοι ήταν φιλανθρωπικά ξενοδοχεία κυρίως.

Οι ξενώνες λειτουργούσαν ως πτωχοκομεία, ως νοσοκομεία και ως ξενοδοχεία. Ορισμένες φορές χτίζονταν δίπλα σε νοσοκομεία, για να διαμένουν οι συγγενείς των ασθενών, ενώ σε άλλες περιπτώσεις μόνο για να προσφέρουν, χωρίς αμοιβή, κατάλυμα στους ξένους και στους ανήμπορους. Την εποχή εκείνη η ξενία αναδείχτηκε, για μία ακόμη φορά, σε θρησκευτική αρετή. Οι ξενώνες απλώθηκαν σε όλο το Βυζάντιο και ειδικά στη διαδρομή από την Κωνσταντινούπολη μέχρι του Αγίου Τόπου. Πολλοί από αυτούς όμως μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης, εξελίχθηκαν σε σταθμούς караβανιών, στα λεγόμενα «Καραβάν Σεράγια».

Τότε φάνηκε ότι ήρθε το τέλος των ξενώνων. Όμως ακόμη και σήμερα διατηρείται η παράδοση της αφιλοκερδούς φιλοξενίας σε ειδικό χώρο, το «αρχονταρίκι των μοναστηριών»

(γ) ΤΑ ΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΡΑΒΑΝ ΣΕΡΑΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Την εποχή της Τουρκοκρατίας, οι ξενώνες κατασχέθηκαν ή καταστράφηκαν και τα πανδοχεία σταδιακά έπαψαν να λειτουργούν. Τη φιλοξενία προσέφεραν τα «Χάνια» και τα «Καραβάν Σεράγια». Τα «καραβάν σεράγια» ήταν αρχικά αξιόλογα διώροφα οικοδομήματα, στα οποία οι ταξιδιώτες πλήρωναν ελάχιστα για τον ύπνο και το φαγητό τους, ενώ αν ήταν φτωχοί δεν χρειαζόταν να πληρώσουν. Χτίστηκαν από θρησκευτική παρόρμηση, αλλά όταν αυτή ξεπεράστηκε, οδηγήθηκαν στην παρακμή και στην ερείπωση.

Τα χάνια ήταν φτωχικά και κακόφημα οικήματα. Παρόμοια κτίρια, όπως τα χάνια βρισκόταν σε πολλά μέρη της Ευρώπης. Τα δημιουργήσαν οι Τούρκοι, μιμούμενοι τους Βυζαντινούς, δίπλα στα ιερά τους τεμένη, για να ξεκουράζονται οι ταξιδεύοντες προσκυνητές. Τα χάνια χτίζονταν στην ύπαιθρο, σε στρατηγικά σημεία διαδρομών. Οι συνθήκες διαμονής σ' αυτά ήταν τόσο άθλιες, που οι ταξιδιώτες κοιμόντουσαν στο πάτωμα ή και πολλές φορές στο στάβλο, για να προφυλάξουν τα ζώα τους από την κλοπή.

(δ) ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μετά την απελευθέρωση το 1828, ελάχιστα χάνια είχαν απομείνει στην ύπαιθρο και στις πόλεις. Έτσι, το 1834, ιδρύθηκε στο Ναύπλιο το πρώτο ελληνικό ξενοδοχείο, με την επωνυμία «Ξενοδοχείον του Λονδίνου», το οποίο φιλοξένησε τους πρώτους επίσημους ξένους του νεοϊδρυτού ελληνικού κράτους. Στη συνέχεια (1840), λειτούργησε επίσης στο Ναύπλιο το ξενοδοχείο «Αφθονία».

Το 1835 η Αθήνα απέκτησε το δικό της ξενοδοχείο, με το όνομα «Νέον Ξενοδοχείον» ή «Albergo Nuovo», του Ιταλού Καζάλι. Το 1878 λειτούργησε στο Σύνταγμα το ιστορικό και πρωτοποριακό ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία». Το 1917 λειτούργησε το «Ατενέ Παλλάς», το οποίο ήταν το πρώτο κτίριο της Αθήνας που κτίστηκε με μπετόν. Την ίδια εποχή στο Ν. Φάληρο κατασκευάστηκε το ξενοδοχείο «Ακταίον», που ήταν το πολυτελέστερο της εποχής με 80 δωμάτια. Άλλα γνωστά ξενοδοχεία της Αθήνας ήταν το «Ξενοδοχείον της Αγγλίας», το «Grand Hotel Magestic» το «Ξενοδοχείον της Αθήνας», το «Victoria» και το «Ξενοδοχείον των Ξένων».

Σταδιακά, με την ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων σε συνδυασμό με την κατάκτηση του εργατικού δικαιώματος των διακοπών, παρουσιάστηκε το φαινόμενο του «μαζικού τουρισμού» με αποτέλεσμα την αύξηση των τουριστικών επιχειρήσεων.

(ε) Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Μέχρι τα τέλη περίπου της προηγούμενης δεκαετίας και πριν την ανάληψη και διεξαγωγή από τη χώρα μας των Ολυμπιακών Αγώνων, όταν μιλάγαμε για τον ελληνικό τουρισμό, είχαμε ακόμα στο μυαλό μας το τρίπτυχο, «ήλιος – άμμος – θάλασσα».

Αυτή η θεώρηση του ελληνικού τουρισμού από όλους μας, αλλά περισσότερο από τους τουριστικούς επιχειρηματίες είχε προέλθει από τις εξής κυρίως αιτίες:

- 1) Το μεγάλο ρεύμα τουριστών που ήρθε στη χώρα μας τις δεκαετίες του '70 και του '80 προερχόταν από τη Βόρεια Ευρώπη. Ήταν άνθρωποι που ανακάλυπταν τον ζεστό ήλιο και τη γαλάζια θάλασσα, δηλαδή αυτά που έλειπαν από τις χώρες τους.
- 2) Η μακραίωνη πολιτιστική ιστορία της χώρας μας έχει αφήσει παντού τα ίχνη της. Δεν υπάρχει τόπος που να μην έχει κάτι σημαντικό να αναδείξει – από την προϊστορία μέχρι τον μεσαίωνα, καθώς και τον λαϊκό πολιτισμό των νεότερων χρόνων.
- 3) Η ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού, με την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων, προσανατολίστηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό σε στοιχεία όπως το μπάνιο στη θάλασσα, η ηλιοθεραπεία και το φαγητό (παράλληλα με την αυθαίρετη δόμηση των «εξοχικών» και την καταστροφή ή μόλυνση του περιβάλλοντος)

Τα παραπάνω, και ιδιαίτερα μετά την ανάληψη και διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων από τη χώρα μας, αναθεωρήθηκαν, αφού έγινε κοινή συνείδηση σε όλους μας, ότι ο τουρισμός, με τα σημερινά του μεγέθη, αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο που έχει ευεργετικά αποτελέσματα σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Από πλευράς οικονομικού μεγέθους, ο τουρισμός αποτελεί, ειδικά για την χώρα μας την πιο συναλλαγματοφόρο πηγή. Το τουριστικό συνάλλαγμα που κάθε χρόνο εισρέει στην Ελλάδα καλύπτει ένα μεγάλο μέρος του παθητικού μας εμπορικού ισοζυγίου.

Η χώρα μας κατέχει τη 15η θέση στην παγκόσμια κατάταξη τουριστικών προορισμών και, το 2006, προσέλκυσε περισσότερους από 14 εκατομμύρια επισκέπτες, αριθμός που υπερβαίνει κατά 30% τον πληθυσμό της χώρας. Οι δυτικοευρωπαίοι εξακολουθούν να αποτελούν τη μεγάλη πλειονότητα των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα, αν και οι προσπάθειες που καταβάλλονται για την προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών από διαφορετικά μέρη του κόσμου, έχουν συντελέσει στη συνεχή αύξηση του αριθμού των τουριστών από την Ασία, την Αμερική και την Ανατολική Ευρώπη. Όπως έδειξαν οι κ.κ. Πατσουράτης και Αναστασόπουλος στην 5^η Conference Tourism and Development για τη θέση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία και τη διεθνή σκηνή η συμβολή του τουρισμού ανήλθε το 2006 στο 15,1% του συνολικού ΑΕΠ.

1.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Ως προϊόν ορίζουμε αυτό το στοιχείο που προσφέρεται στην αγορά για να ικανοποιήσει τις ανθρώπινες επιθυμίες. Αναφερόμαστε, μεμονωμένα, σε υλικά αγαθά, επιθυμίες και αξιοθέατα. Το τουριστικό προϊόν, αντίθετα, είναι ένα περίπλοκο προϊόν, διότι έχει την μορφή υλικών προϊόντων (αγαθά όπως το φαγητό και το ποτό του τουρίστα), ή άυλων προϊόντων (ανθρώπινες υπηρεσίες, μεταφορά από τον τόπο διαμονής στον τελικό προορισμό, διαμονή σε ξενοδοχείο και διάφορες μορφές ψυχαγωγίας). Γενικά, το τουριστικό προϊόν είναι ένα σύνθετο προϊόν, το οποίο αποτελείται από φυσικά στοιχεία, υπηρεσίες και εγκαταστάσεις, τα οποία διατίθενται για να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες των τουριστών- καταναλωτών.

Η ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών προϋποθέτει την παραγωγή όσο το δυνατόν περισσότερων τουριστικών προϊόντων. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν, σε ό,τι αφορά τα ποιοτικά στοιχεία του, χαρακτηρίζεται από μία προσφορά που στηρίζεται –εξαιτίας της ανάλογης ζήτησης– στο πρότυπο "ήλιος - θάλασσα" και βασίζεται στα γεωκλιματικά χαρακτηριστικά της χώρας, όπως και στα ιστορικά, πολιτιστικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Τα παραπάνω στοιχεία είναι από τη μία αυτά που το ανέδειξαν και το βοήθησαν στο να αποτελεί σήμερα τη βαριά βιομηχανία της χώρας, αλλά και εκείνα που το ωθούν στο να εμφανίζει σημάδια μειωμένης ανταγωνιστικότητας, έντονης εποχικότητας και ευκολίας στην υποκατάσταση. Όσο αντιφατικά κι αν ακούγονται τα παραπάνω, το τουριστικό προϊόν που προσφέρει η χώρα μας το προσφέρουν και άλλες χώρες της Μεσογείου (π.χ. Τουρκία, Κροατία) σε ανταγωνιστικότερες ως προς την Ελλάδα τιμές, με αποτέλεσμα να είναι ιδιαιτέρως εύκολο να υποκατασταθεί, μιας και έχει τοποθετηθεί διεθνώς ως προϊόν καλοκαιρινών διακοπών, αλλά και να πλήττεται από φαινόμενα έντονης εποχικότητας.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού είναι εκείνα τα τουριστικά προϊόντα που χαρακτηρίζονται από ποικιλία, απευθύνονται σε τουρίστες κάθε οικονομικής δυνατότητας και προσαρμόζονται δυναμικά στις προτεραιότητες και τις απαιτήσεις του, όπως είναι ο θαλάσσιος, ο συνεδριακός, ο εκθεσιακός, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός ευεξίας κ.ά.

Στόχος της ανάπτυξής τους είναι ο περιορισμός ή και η εξάλειψη της εποχικότητας, μέσω της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου και η ποιοτική αναβάθμιση και ο εμπλουτισμός του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος. Στη συνέχεια του κεφαλαίου, αναφέρονται περιληπτικά κάποιες από αυτές τις ειδικές μορφές.

Μιλώντας για την έννοια του τουριστικού προϊόντος, είναι απαραίτητο να αναφερθεί και ο κύκλος ζωής του, ο οποίος περιλαμβάνει πέντε στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι η εμφάνιση του τουριστικού προϊόντος στην αγορά. Η προώθηση του δηλαδή σε πιθανούς αγοραστές. Έπειτα ακολουθεί η ανάπτυξη, η αύξηση δηλαδή της ζήτησης του από την τουριστική αγορά. Η ωριμότητα είναι το τρίτο στάδιο, το οποίο επέρχεται της ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος στην αγορά. Ουσιαστικά, λέγοντας ωριμότητα εννοούμε την μεγαλύτερη αποδοχή που μπορεί να έχει το προϊόν από τους καταναλωτές. Το αμέσως επόμενο στάδιο είναι ο κορεσμός του προϊόντος στην αγορά. Αυτό σημαίνει πως το προϊόν έχει φτάσει στο μέγιστο σημείο πώλησης και οι αγοραστές έχουν αρχίσει και αναζητούν κάτι νέο και εντελώς διαφορετικό. Τέλος, μετά τον κορεσμό ακολουθεί η παρακμή του τουριστικού προϊόντος, χάνοντας ολοένα και περισσότερο την προτίμηση των καταναλωτών.

1.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Οι τουριστικές επιχειρήσεις είναι παραγωγικές μονάδες με νομική ή χωρίς προσωπικότητα, στις οποίες ένα ή περισσότερα άτομα παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την παραγωγή τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών. Με τις αποφάσεις αυτές των τουριστικών επιχειρήσεων προσδιορίζεται τι τουριστικά αγαθά και υπηρεσίες θα παραχθούν εκ μέρους τους, σε τι ποσότητες, ποιότητες και ποικιλίες, με ποια παραγωγική διαδικασία, σε τι τιμή θα πουληθούν, σε ποιο μέρος θα εγκατασταθεί η τουριστική επιχείρηση και διάφορα άλλα μικρότερης σημασίας προβλήματα της τουριστικής επιχείρησης. Όπως κάθε επιχείρηση έχει σαν άμεσο σκοπό και οδηγό στις διάφορες αποφάσεις που παίρνει, τη μεγιστοποίηση του κέρδους που επιδιώκει, δηλαδή την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους και αυτό γιατί όσο μεγαλύτερο είναι το κέρδος της τόσο πιο βέβαια θα είναι η επιβίωσή της και η ανάπτυξή της σε μακροχρόνια προοπτική.

Στις μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις, που δεν αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα και που απασχολούν μεγάλο αριθμό προσωπικού, η προσπάθεια για τη μεγιστοποίηση του κέρδους τους όχι μόνο ολοφάνερη είναι αλλά και προγραμματισμένη. Σε μικρές όμως επιχειρήσεις η προσπάθεια για τη μεγιστοποίηση του κέρδους κάθε άλλο παρά συνειδητή είναι. Παρά τις εξαιρέσεις που μπορεί να υπάρχουν, ο κανόνας δεν παύει να ισχύει: οι τουριστικές επιχειρήσεις, ανεξάρτητα από οικονομική κατάσταση, οργάνωση, μέγεθος κ.λπ., επιδιώκουν με κάθε τρόπο και με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους. Οι δε αποφάσεις που παίρνουν βασίζονται σε αυτή την επιδίωξή τους. Η τουριστική επιχείρηση σαν οργανωτική οντότητα που έχει οποιαδήποτε μορφή στην κυριότητά της και λειτουργεί το ξενοδοχείο, το ταξιδιωτικό-τουριστικό πρακτορείο και γενικά την τουριστική μονάδα μπορεί να πάρει διάφορες μορφές και συγκεκριμένα τη μορφή ατομικής τουριστικής επιχείρησης ή αυτή της τουριστικής εταιρείας.

TOUR OPERATORS

Οι Tour Operators είναι μεγάλες επιχειρήσεις, η οποίες είναι ο ενδιάμεσος μεταξύ της ζήτησης και της προσφοράς. Προετοιμάζουν τα ταξίδια και την παραμονή των τουριστών, πριν να εκδηλωθεί η ζήτηση. Έχουν να κάνουν με κρατήσεις σε αεροπορικές εταιρίες και καταλύματα. Αναλαμβάνουν να ασκήσουν μια ξεχωριστή λειτουργία στην τουριστική βιομηχανία. Συγκεκριμένα αγοράζουν συνήθως σε μεγάλες ποσότητες μια σειρά ποικίλων τουριστικών υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα θέσεις σε μεταφορικά μέσα, δωμάτια σε καταλύματα, καθώς επίσης και διάφορες άλλες υπηρεσίες και αφού τις συνδυάσουν σε ένα «πακέτο», τις πουλούν στη συνέχεια άμεσα ή έμμεσα στους διάφορους χρήστες, δηλαδή στους τουρίστες ή αν θέλει να ακριβολογήσει κανείς, στους πιθανούς τουρίστες.

Οι tour operators χαρακτηρίζονται μερικές φορές και σαν χονδρέμποροι τουριστικών υπηρεσιών, όμως αυτό είναι μόνο μερικά σωστό. Όπως ήδη ειπώθηκε, αγοράζουν τουριστικές υπηρεσίες, που στη συνέχεια τις πουλούν «πακεταρισμένες» σε μικρές ποσότητες στην πελατεία τους αντί κάποιου επιθυμητού κέρδους. Παράλληλα όμως, από τη σειρά των ποικίλων τουριστικών υπηρεσιών που αγοράζουν, ορισμένες ποσότητες τις πουλούν και μεμονωμένα, άλλοτε για κερδοσκοπικούς λόγους και άλλοτε πάλι για λόγους πιεστικής ανάγκης.

Στην πρώτη περίπτωση, δηλαδή σε αυτή που «πακετάρουν» ποικίλες μεμονωμένες τουριστικές υπηρεσίες, λειτουργούν αναμφίβολα σαν παραγωγοί τουριστικού προϊόντος, άσχετα αν οι υπηρεσίες από τις οποίες αποτελείται αυτό χρησιμοποιήθηκαν όπως ακριβώς αγοράστηκαν, δηλαδή χωρίς καν να μεταποιηθούν. Στη δεύτερη περίπτωση, δηλαδή σε αυτή που μεταπουλούν μεμονωμένες τουριστικές υπηρεσίες, όπως ακριβώς τις αγοράζουν, λειτουργούν αναμφίβολα σαν χονδρέμποροι τουριστικών υπηρεσιών. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ειπωθεί ότι υπάρχουν ορισμένοι tour operators που πουλούν μεμονωμένες τουριστικές υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές σε άτομα που επιθυμούν να φτιάξουν μόνοι τους τα τουριστικά τους πακέτα, όπως τα θέλουν. Σε αυτές τις περιπτώσεις πουλούν μεμονωμένες τουριστικές υπηρεσίες λιανικά μεν, πλην όμως σε χαμηλές τιμές.

Οι T.O διακρίνονται σε direct sellers (κινούνται μόνο μέσω internet) και σε παραδοσιακούς tour operators (πουλάνε τα πακέτα τους μέσω τουριστικών γραφείων, μέσω της χώρας προέλευσης). Είναι γνωστό πως εκείνοι έχουν τον κύριο έλεγχο της διακίνησης των τουριστών και γι' αυτό τα περισσότερα καταλύματα εξασφαλίζουν την πελατεία τους μέσω εκείνων.

ΟΙ ΠΙΟ ΓΝΩΣΤΟΙ TOUR OPERATORS ANA ΧΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΞΗΣ :

- Βρετανία: Thomson, Owners Abroad, Alltours, Airtours
- Σουηδία: Vingresor, Atlas, Spies
- Γερμανία: Tui, Neckerman, Hetzel, I.T.S, Jahn
- Ιταλία: Alpitours, Comitours
- Η.Π.Α: American Express, T.W.A, Unitours
- Γαλλία: Club Meditteranee, Nouvelles Frontieres, Fram, Jet Tours
- Βέλγιο: Sunair, Sunsnacks, Jet Air, Sun International

1.5 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Ο τουρισμός στις μέρες μας κατέχει μια ιδιαίτερη θέση στη “βιομηχανία των υπηρεσιών”, η οποία δεν σταματά μόνο στο ενδιαφέρον των οικονομικών δραστηριοτήτων αλλά επεκτείνεται στο πολιτιστικό, κοινωνικό, καθώς και στο μορφωτικό επίπεδο των λαών παγκοσμίως.

Η αγορά του τουρισμού και των ταξιδιών σήμερα είναι η μεγαλύτερη βιομηχανία στον κόσμο, προσφέροντας στην παγκόσμια οικονομία καθώς και στις εθνικές και στις τοπικές οικονομίες. Σήμερα η βιομηχανία του τουρισμού πλησιάζει τα 35 τρισεκατομμύρια δολάρια, ενώ παραμένει ο μεγαλύτερος εργοδότης σε όλο τον κόσμο απασχολώντας 127 εκατομμύρια υπαλλήλους, Τουρισμός είναι η μετακίνηση ανθρώπων από μια γεωγραφική θέση σε μια άλλη για περίοδο μικρή ή μεγάλη, κάπου έξω από την περιοχή όπου ο ταξιδιώτης συνήθως ζει και εργάζεται.

Συνήθως τα κίνητρα για τουρισμό ποικίλουν σε μεγάλο βαθμό τόσο από λαό σε λαό όσο και από άνθρωπο σε άνθρωπο. Ως ενδεικτικά κίνητρα τουρισμού θα μπορούσαν να αναφερθούν τα παρακάτω: επαγγελματικά, ψυχαγωγίας - ευχαρίστησης, αλλαγής, αναζήτησης περιπέτειας, εκπαίδευσης, υγείας, αθλητισμού, επίσκεψης αρχαιολογικών χώρων κτλ. Η ανάπτυξη του τουρισμού ήταν ραγδαία τα τελευταία 30 περίπου χρόνια, καθώς πέρασε από το επίπεδο των λίγων (ελιτιστικό) στον μαζικό τουρισμό (τον τουρισμό για τις πλατιές λαϊκές μάζες). Καταλυτικοί παράγοντες για τη δραματική αλλαγή, η οποία επήλθε στον τουρισμό, ήταν τόσο η τεχνολογική ανάπτυξη, η οποία εκμηδένισε τις αποστάσεις, όσο και η ανάγκη για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των εργαζομένων στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Μετά το τέλος των εχθροπραξιών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του εμφυλίου πολέμου που ακολούθησε σχεδόν αμέσως μετά, καταβλήθηκαν προσπάθειες εκ μέρους της πολιτικής εξουσίας για την ανάπτυξη του τουρισμού. Η Ελλάδα, σαν τουριστικός προορισμός, άρχισε να προσελκύει από τις αρχές της δεκαετίας του '50 το ενδιαφέρον των ξένων τουριστών ολοένα και περισσότερο.

Προς το τέλος της δεκαετίας για την οποία ο λόγος, παρ'όλο ότι η Ελλάδα αγωνιζόταν για να αναπτυχθεί οικονομικά, συγκαταλεγόταν μεταξύ των ευρωπαϊκών εκείνων χωρών που είχαν κάνει σημαντική πρόοδο προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης του τουρισμού τους. Μέχρι τότε η τουριστική κίνηση στην Ελλάδα ήταν περιορισμένη, αποτελείτο δε κατά κύριο λόγο από ένα μικρό αριθμό τουριστών υψηλής εισοδηματικής τάξης που ενδιαφερόντουσαν βασικά να επισκεφθούν τα μνημεία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Τα συναλλαγματικά έσοδα που απεκόμιζε η Ελλάδα τότε ήταν ασήμαντα, ο δε τουρισμός της αποτελούσε ένα μικρό μέρος της οικονομίας της.

Αυτό που συνέβαλε αποφασιστικά στην προσέλκυση ενός μεγαλύτερου αριθμού τουριστών στην Ελλάδα στη διάρκεια του δεύτερου μισού της δεκαετίας του '50, ήταν η υποτίμηση της δραχμής τον Απρίλιο του 1953. Η Ελλάδα έγινε τότε αν όχι ο φθηνότερος τουριστικός προορισμός για τους διεθνείς τουρίστες, τουλάχιστον ένας από τους φθηνότερους, ενώ πριν από την υποτίμηση της δραχμής συγκαταλεγόταν μεταξύ των ακριβότερων. Έτσι, λοιπόν, άρχισαν να επισκέπτονται τη χώρα και άτομα χαμηλότερης εισοδηματικής στάθμης, αφού ο τουρισμός της

ήταν πια προσιτός σε αυτά. Το γεγονός ότι οι τιμές των παρεχόμενων υπηρεσιών φιλοξενίας αυξήθηκαν συγκριτικά με αργούς ρυθμούς και σε περιορισμένη έκταση κατά τα πρώτα έτη μετά την υποτίμηση της δραχμής και ότι η σταθερότητα της δραχμής διατηρήθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα, έκανε δυνατή την πώληση της Ελλάδας σαν ένα προορισμό διακοπών και ανάπαυλας σε πολύ ανταγωνιστικές τιμές για αρκετά χρόνια.

Οι προσπάθειες για να αναπτυχθεί ο τουρισμός στην Ελλάδα στη δεκαετία του '60 αντιμετώπισαν μεγάλες δυσκολίες και αυτό βασικά γιατί τα αναγκαία για αυτόν τον σκοπό κεφάλαια που μπορούσαν να διαθέτουν ήταν πολύ περιορισμένα. Κατά συνέπεια οι προσπάθειες να αναπτυχθεί ο τουρισμός στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της πιο πάνω χρονικής περιόδου δεν ήταν ανάλογες με τις νέες ευκαιρίες που παρουσιαζόντουσαν. Παρ' όλα αυτά, όμως, ο αριθμός των επισκεπτών στην Ελλάδα εξακολουθούσε να αυξάνεται και έτσι γίνεται δυνατή η θετική συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και ταυτόχρονα στη διερεύνηση της εξαγωγικής βάσης της με το να διαφοροποιούνται οι οικονομικές δραστηριότητες.

Η Ελλάδα αναμφισβήτητα είναι ίσως η μοναδική χώρα που μπορεί να ικανοποιήσει αν όχι όλα, τότε τα περισσότερα κίνητρα για τουρισμό σε παγκόσμια κλίμακα. Τόσο οι φυσικές της ομορφιές, τα πλούσια και μοναδικά αρχαιολογικά της θέματα και μνημεία της, την ιστορία της, οι ιδιαιτερότητες της από τόπο σε τόπο, τα νησιά της, τα βουνά της, το οικολογικό της σύστημα, οι δυνατότητες που δίνονται για κάθε είδους άθλημα τόσο θερινό όσο και χειμερινό, οι ιαματικές της πηγές, το κλίμα της, η φιλοξενία των Ελλήνων, την καθιστούν ιδανική χώρα για την ανάπτυξη του τουρισμού. Σήμερα κατά τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού βρίσκεται στην 17η θέση στην Παγκόσμια κατάταξη των τουριστικών προορισμών.

1.6 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ

ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Ήδη από την δεκαετία του 1980 είχαν επισημανθεί οι αλλαγές που συντελούνταν στα πλαίσια της παγκόσμιας αγοράς του τουρισμού.

Πολλοί ερευνητές επεσήμαναν ότι η άνοδος της κατά κεφαλήν τουριστικής δαπάνης, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου, καθώς και οι σημαντικές κοινωνικές και δημογραφικές μεταβολές που είχαν επέλθει στον δυτικό κόσμο, θα συνέβαλαν στη διαφοροποίηση της τουριστικής αγοράς στη δεκαετία του 1990. Κυρίαρχο αποτέλεσμα αυτών των κοινωνικών αλλαγών είναι η ολοένα και μεγαλύτερη ποικιλία, η οποία συνίσταται σε ποικιλία μορφών τουρισμού, τουριστικών αναγκών και τουριστικών προτύπων.

Με την πάροδο του χρόνου υπάρχει σημαντική μείωση του αριθμού των Τουριστών για τους οποίους κυρίαρχο κίνητρο ταξιδιού είναι η αναζήτηση της απόλαυσης.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες ,η συνειδητοποίηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου , η βελτίωση των αισθητικών κριτηρίων καθώς επίσης και των ατομικών και κοινωνικών συνθηκών ζωής των ανθρώπων. Η αναζήτηση αυτών των νέων αξιών σε σχέση με τον τουρισμό αντικατοπτρίζεται στην οργάνωση του ελεύθερου χρόνου και στα νέα τουριστικά προϊόντα που έχουν εμφανιστεί όπως οι ενεργητικές διακοπές και ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων.

Η εμπειρία από την ανάπτυξη προγραμμάτων ειδικών μορφών τουρισμού διαφέρει ανάλογα με τον τύπο και το επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης της χώρας υποδοχής. Αρκετές από τις ειδικές μορφές τουρισμού λειτούργησαν ως συμπληρωματικές του μαζικού αριθμού με στόχο την βελτίωση των υπηρεσιών του ως προς την ποικιλία. Παράλληλα καθοριστικοί παράγοντες για την ανάπτυξή τους αποτέλεσαν οι τοπικές ιδιομορφίες κάθε περιοχής, και η συνύπαρξη δύο ή τριών ειδικών μορφών σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης. Η παράδοση, η συνάφεια των χαρακτηριστικών της προσφοράς , και η συμπληρωματικότητα προς το πρότυπο του μαζικού αριθμού οδήγησε στην ανάπτυξη δύο ή τριών μορφών υπό τύπου "πλέγματος".

Μεταξύ των ειδικών μορφών τουρισμού συγκαταλέγεται και ο τουρισμός υγείας ,ο οποίος σήμερα αφορά ολοένα και περισσότερο τα υγιή άτομα που έχουν ως κίνητρο τη διατήρηση της καλής τους φυσικής κατάστασης και της ψυχικής και σωματικής τους αναζωογόνησης .Λόγω των μεταβολών των κοινωνικών και καταναλωτικών προτύπων στις αναπτυγμένες χώρες εμφανίζει μια συνεχή τάση ανανέωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών και καθίσταται ένας από τους δυναμικότερους νέους κλάδους της τουριστικής αγοράς.

Στα πλαίσια αυτά ο τουρισμός υγείας μπορεί να αναπτυχθεί παράλληλα με άλλες μορφές τουρισμού, είτε ως τμήμα της ανάπτυξης προγραμμάτων με έμφαση στη δημιουργία «πλέγματος» ειδικών μορφών σε περιοχές με ιδιαίτερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά (π.χ. σε συνδυασμό με τον οικολογικό, τον αθλητικό, τον τουρισμό περιπέτειας είτε συμπληρωματικά με το μαζικό οργανωμένα τουρισμό, ως τμήμα του τουριστικού πακέτου, με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (πχ σε συνδυασμό με το θαλάσσιο, το συνεδριακό, τον πολιτιστικό ή τον τουρισμό κινήτρων).

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ / ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Ο οικοτουρισμός δεν απαιτεί ιδιαίτερα αυξημένο κόστος για τη δημιουργία σχετικής υποδομής, ενώ τόσο ο τουρίστας όσο και το τουριστικό κύκλωμα υποδοχής και εξυπηρέτησης του σέβονται τη φύση. Στη μορφή αυτή τουρισμού, μπορούμε να εντάξουμε την περιήγηση σε παραδοσιακούς οικισμούς, βιότοπους , εθνικούς δρυμούς ,πεζοπορικά μονοπάτια, φαράγγια, σπήλαια κ.α. Σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική,σε πολλές περιπτώσεις ο οικοτουρισμός επιλέγεται ως πρόσθετη δραστηριότητα από τους πελάτες των κέντρων τουρισμού υγείας .

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Η μορφή αυτή του τουρισμού έχει ως κύριο κίνητρο την άσκηση ενός αθλήματος . Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη τουρισμού άθλησης είναι η δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και η στελέχωσή τους με εξειδικευμένο προσωπικό. Τμήμα της πελατείας αποτελούν τα άτομα που κάνουν τουρισμό υγείας και ενδιαφέρονται για την διατήρηση της καλής τους φυσικής κατάστασης.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ :Πραγματοποιείται ,κατά κανόνα , από άτομα νεαρής ηλικίας και υψηλού εισοδηματικού επιπέδου που τους αρέσει να ζουν έντονα και επικίνδυνα και επιζητούν νέες και μοναδικές εμπειρίες που τους προσφέρει ο τουρισμός περιπέτειας. Ιδιαίτερο ρόλο, όσον αφορά την ελκυστικότητα, διαδραματίζει η ποικιλία και η ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος. Με ορισμένες από τις δραστηριότητες του τουρισμού περιπέτειας μπορεί να συνδυαστεί ο τουρισμός υγείας στην σύγχρονη μορφή του.

ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Αναφέρεται στο σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στο θαλάσσιο χώρο μιας χώρας ή διαφορετικών χωρών. Αποτελεί μία από τις δυναμικότερες μορφές, δεδομένου ότι έχει σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις. Η πλέον επικερδής δραστηριότητα του θαλάσσιου τουρισμού είναι αυτή που αφορά την ναύλωση σκαφών αναψυχής, ενώ εξίσου σημαντική δραστηριότητα αποτελούν και οι κρουαζιέρες. Τα μεγάλα κρουαζιερόπλοια συχνά διαθέτουν σύγχρονες εξοπλισμένες εγκαταστάσεις για την παροχή φροντίδων υγείας και αισθητικής περιποίησης, οι οποίες σε συνδυασμό με ειδικά προγράμματα διατροφής, μπορούν να αποτελέσουν συμπληρωματικό τμήμα του τουριστικού πακέτου. Επιπλέον, όπως έχουμε αναφέρει, η προσφορά ανάλογων υπηρεσιών προβάλλεται ως αυτόνομο τουριστικό προϊόν.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Το σημαντικότερο κίνητρο του πολιτιστικού τουρισμού είναι συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο πολιτιστικός τουρισμός εμφανίζει διεθνώς ανοδικές τάσεις και περιλαμβάνει μεταξύ άλλων επισκέψεις-μελέτες ιστορικών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, ταξίδια με σκοπό την παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων, κινηματογραφικών και μουσικών φεστιβάλ, κ.α. Συνεπώς, για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού απαιτείται, εκτός από την γενική υποδομή, η ύπαρξη ειδικής υποδομής, όπως για παράδειγμα θέατρα, μουσεία, ιστορικά μνημεία, αίθουσες πολλαπλών χρήσεων καθώς επίσης και αξιόλογα προγράμματα πολιτιστικών, καλλιτεχνικών και μορφωτικών εκδηλώσεων. Η δυνατότητα πραγματοποίησης πολιτιστικού τουρισμού στην ευρύτερη περιφέρεια ενός κέντρου τουρισμού υγείας μπορεί να λειτουργήσει ως συμπληρωματικό κίνητρο για την επίσκεψη του και να αποτελέσει, επιπρόσθετα, παράγοντα της ελκυστικότητάς του.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΧΩΡΙΑ ΕΙΔΙΚΟΥ

ΤΥΠΟΥ \ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΤΑ ΘΥΛΑΚΕΣ: Η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού ανταποκρίνεται στην ανάγκη του τουρίστα για καλά οργανωμένες διακοπές. Πρόκειται για τεχνητά συγκροτήματα που δημιουργούνται σε ιδιαίτερα εκτεταμένες περιοχές (θύλακες) εντός των οποίων παρέχεται ευρύτατο φάσμα υπηρεσιών διαμονής, εστίασης, δραστηριοτήτων άθλησης και αναψυχής. Κύριο χαρακτηριστικό είναι ότι οι δραστηριότητες αναψυχής συντονίζονται και εποπτεύονται από εξειδικευμένους επαγγελματίες με στόχο την δημιουργία πνεύματος χαλάρωσης και φιλικότητας. Μεταξύ των εγκαταστάσεων συχνά περιλαμβάνονται κέντρα θαλασσοθεραπείας, υδροθεραπείας και πλήθος υπηρεσιών που σχετίζονται με την φροντίδα του σώματος και την αισθητική περιποίηση.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Στην συγκεκριμένη ειδική μορφή τουρισμού υπάγονται διάφορων ειδών οργανωμένες συναντήσεις, όπως είναι τα συνέδρια, με μεγαλύτερο ή μικρότερο αριθμό συμμετοχόντων, σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Λόγω της κατά κανόνα περιορισμένης χρονικής διάρκειας (συνήθων τριών ή τεσσάρων ημερών), συχνά συνδυάζεται με κάποια άλλη μορφή τουρισμού. Στα πλαίσια αυτά, οι προτιμήσεις των πελατών του συνεδριακού τουρισμού κατά την διάρκεια του ελεύθερου χρόνου μεταξύ των συνεδριάσεων, στρέφονται και προς τον τομέα των υπηρεσιών, περιποίησης και αναζωογόνησης του οργανισμού που προσφέρει ο τουρισμός υγείας.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΙΝΗΤΡΩΝ : Ο τουρισμός κινήτρων συνίσταται στην προσφορά πακέτου μικρής χρονικής διάρκειας, από μια επιχείρηση στα στελέχη της, προκειμένου αυτό να λειτουργήσει ως κίνητρο για την αύξηση της αποδοτικότητας των εργαζόμενων της επιχείρησης. Το ταξίδι, κατά κανόνα πραγματοποιείται στο εξωτερικό, ενώ από τα εξειδικευμένα ταξιδιωτικά γραφεία που το οργανώνουν δίδεται έμφαση στην ιδιαίτερη “ατμόσφαιρα” του τόπου προορισμού, στην άνεση και στην πολυτέλεια. Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, στο περιθώριο του τουρισμού κινήτρων η σύγχρονη μορφή του τουρισμού υγείας μπορεί να αποτελέσει συμπληρωματικό συστατικό στοιχείο του τουριστικού πακέτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Ο ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ

ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΥΓΕΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, «μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τον τουρισμό είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων». Ο τουρισμός και τα ταξίδια συνδέονται στενά με την βελτίωση της ανθρώπινης υγείας, η οποία αποτελεί μία από τις βασικές συνιστώσες της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής, για αυτό το λόγο ο στόχος της βελτίωσης ή της αποκατάστασης της υγείας μέσω της πραγματοποίησης ενός ταξιδιού υπήρξε ανέκαθεν ισχυρό ταξιδιωτικό κίνητρο.

Ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί μορφή κοινωνικού τουρισμού που έχει ως σκοπό τη χρησιμοποίηση των ιαματικών πηγών κυρίως για θεραπευτικούς σκοπούς. Η πορεία του μέχρι τώρα στη χώρα μας δείχνει ότι απευθύνεται κυρίως σε άτομα τρίτης ηλικίας και συνταξιούχους-συνήθως ασθενείς- οι οποίοι πηγαίνουν στις ιαματικές πηγές κατόπιν ιατρικής πλέον προτροπής, με σκοπό κυρίως να υποβοηθηθεί η φαρμακευτική αγωγή του γιατρού. Σε κάποιες περιπτώσεις, ο λόγος επίσκεψης μπορεί να είναι η πρόληψη και όχι απαραίτητα η θεραπεία.

Ο θεραπευτικός τουρισμός απευθύνεται κυρίως σε ασθενείς οι οποίοι εκτός από λούσεις σε ιαματικές πηγές ακολουθούν και άλλες φυσικές μεθόδους θεραπείας, όπως είναι οι εισπνοθεραπείες, αεροθεραπείες, σπηλαιοθεραπείες, θαλασσοθεραπείες, ρινοπλύσεις, πηλοθεραπείες, κινησιοθεραπείες, ηλεκτροθεραπείες κ.λ.π.

Ο όρος θερμαλισμός (thermalism), επικράτησε στο σχετικό διεθνές σεμινάριο της Πορτογαλίας το 1992, περιλαμβάνει το σύνολο των ενεργειών για τη θεραπεία του ανθρώπινου οργανισμού με τη χρήση των θερμομεταλλικών νερών των ιαματικών πηγών. Εισάγει ένα νέο πνεύμα στη μέχρι τώρα γνωστή πρακτική, και δεν απευθύνεται πλέον μόνο στους ασθενείς και στην Τρίτη ηλικία, αλλά σε όλο τον κόσμο που ενδιαφέρεται για την διατήρηση της καλής του υγείας και της φυσικής κατάστασης. Από την άποψη του τουρισμού, ο θερμαλισμός ταυτίζεται με τον ιαματικό τουρισμό και οι δύο έννοιες συχνά χρησιμοποιούνται αδιακρίτως.

Εδώ θα ήταν καλό να αναφέρουμε και τον ισοδύναμο όρο υδροθεραπεία. Η υδροθεραπεία αναφέρεται συχνά στην ελληνική βιβλιογραφία, αναγνωρίζεται ως ιατρική θεραπευτική μέθοδος και μπορεί να είναι εσωτερική ή εξωτερική. Η επαναληπτική μορφή της υδροθεραπείας, δεδομένου ότι απαιτείται ένας ορισμένος αριθμός λούσεων, οι οποίες πρέπει να πραγματοποιηθούν σε ορισμένο χρονικό διάστημα, για να ολοκληρωθεί η θεραπεία, και οι πολλές ελεύθερες ώρες, που παρεμβάλλονται μεταξύ των λουτρών, διέθεσαν στον ασθενή πολύ χρόνο και για άλλες δραστηριότητες. Έτσι δημιουργήθηκαν τα θέρετρα του ιαματικού τουρισμού (spas), που συνδυάζουν τη θεραπεία με την ψυχαγωγία, καθιστώντας σταδιακά τον ασθενή και τουρίστα. Κατά συνέπεια εξέλιξη του θερμαλισμού αποτελεί ο ιαματικός τουρισμός.

Τα τελευταία χρόνια έχουμε και την εξέλιξη του ιαματικού τουρισμού προς τον τουρισμό υγείας. Στις αρχές της εφαρμογής του, ο τουρισμός υγείας απευθυνόταν κυρίως σε άτομα που είχαν ανάγκη να κάνουν χρήση των υδάτων των ιαματικών πηγών, προκειμένου να ευεργετηθούν από τις ιαματικές τους ιδιότητες και να θεραπεύσουν διάφορες παθήσεις. Πρώτιστος σκοπός, συνεπώς, του ταξιδιού ήταν η θεραπεία και για το λόγο αυτό οι ηλικίες στις οποίες απευθυνόταν αυτή η μορφή τουρισμού ήταν η μέση και η τρίτη ηλικία.

Με την πάροδο του χρόνου όπως διαπιστώνουμε ,μεταβάλλονται οι αντιλήψεις περί υγείας και διατυπώνονται νέοι ορισμοί όσον αφορά τον τουρισμό υγείας, ο οποίος εξελίσσεται στον σύγχρονο τύπο τουρισμού με μεγαλύτερη εξειδίκευση και επέκταση δραστηριοτήτων και με τη χρήση νέων τεχνολογιών που προστέθηκαν στα παραδοσιακά ιαματικά λουτρά.

Ο ιαματικός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες, έστω και αν έχουν κοινό σκοπό την πρόληψη, την επανάκτηση και τη διατήρηση της υγείας. Ο τουρισμός υγείας, αποτελεί έναν από τους πλέον σύγχρονους τρόπους διακοπών που βρίσκει ολοένα και περισσότερους θαυμαστές. Ο μέσος όρος ηλικίας των συμμετοχόντων πέφτει σημαντικά, ενώ το οικονομικό τους επίπεδο ανεβαίνει.

Εκτός των παραπάνω δραστηριοτήτων που περιγράψαμε περιλαμβάνει και ένα πλήθος άλλων που απευθύνονται σε ανθρώπους που ακολουθούν – συστηματικά ή όποτε τους δίνεται η ευκαιρία –έναν φυσικό τρόπο ζωής, προσέχοντας τη διατροφή τους ,την υγεία τους και τη φυσική τους κατάσταση .

Οι πελάτες αυτής της κατηγορίας, λόγω της γενικότερης στάσης ζωής που ακολουθούν, απαιτούν και στη διάρκεια των διακοπών να βρουν δραστηριότητες και εγκαταστάσεις που ταιριάζουν με αυτή τη φιλοσοφία .Γι' αυτό το λόγο επιλέγουν προορισμούς και επιχειρήσεις με την ανάλογη υποδομή.

Η γενικότερη αυτή τάση για έναν πιο υγιεινό τρόπο ζωής , περιορισμό της φαρμακοθεραπείας , προσεκτικότερη διατροφή, αθλητισμό και αγάπη για το περιβάλλον , δημιούργησε την ανάγκη για όλο και περισσότερες τουριστικές επιχειρήσεις να αρχίζουν να προσανατολίζονται προς αυτή τη κατεύθυνση και να εντείνουν την προσφορά ανάλογων υπηρεσιών. Άρτια εξοπλισμένα γυμναστήρια, αίθουσες αισθητικής, μασάζ, σάουνα και προγράμματα γυμναστικής για διάφορες ηλικίες είναι μερικές από τις υπηρεσίες στις οποίες τα ξενοδοχεία έχουν αρχίσει να δίνουν όλο και περισσότερη σημασία.

Ο τουρισμός υγείας οποίος συνεχώς εξελίσσεται, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες που έχουν σχέση με την υγεία, όπως τον ιατρικό έλεγχο(medical check-ups),την ειδική διαιτητική(special diets),τη θεραπεία με βιταμίνες, τις βοτανοθεραπείες , τη γυμναστική ,τις ειδικές θεραπείες όπως αντικαπνιστική, θεραπεία κατά του άγχους, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση, εκμάθηση ύπνου. έρευνα της σωστής γραμμής του σώματος, αισθητική κλπ

Τα τουριστικά κέντρα, συνεπώς. κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες ανάλογα με το προσφερόμενο προϊόν στο συγκεκριμένο θέρετρο $\frac{3}{4}$ Σε κέντρα ιαματικού –θεραπευτικού τουρισμού(spa resorts),εάν το προϊόν στοχεύει κυρίως στη θεραπεία σε περιβάλλον ποιότητας για ξεκούραση και αναψυχή, τότε οι λουτροπόλεις είναι γνωστές ως κέντρα ιαματικού τουρισμού (spas) .

- Σε κέντρα τουρισμού υγείας – υγιεινής και φυσικής διαβίωσης (health resorts) εάν το προσφερόμενο προϊόν εκτός της θεραπείας στοχεύει περισσότερο στην ξεκούραση και την αναψυχή, τα οποία μπορούν να δημιουργηθούν και σε χώρους που δεν υπάρχουν ιαματικές πηγές. Επομένως, τα τουριστικά αυτά κέντρα διαφέρουν μόνο στη μορφή του προσφερόμενου τελικού προϊόντος , δηλαδή θεραπεία ή ξεκούραση ,ενώ όλα προσφέρουν προϊόντα των οποίων τα βασικά τους συστατικά προέρχονται από φυσικές πηγές και οι φροντίδες που δέχονται οι επισκέπτες γίνονται σε συνδυασμό με την απόλαυση και ψυχαγωγία ποιότητας (διατροφή, μουσική, κλπ)σε ατμόσφαιρα ενός καλού ξενοδοχείου και όχι νοσοκομείου.

2.2 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΗΣ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ

ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Η χρήση των λουτρών ως μέσου για την καλή υγεία, την ευεξία και τη θεραπεία διαφόρων ασθενειών έχει τις ρίζες της στα βάθη της ιστορίας του τόπου μας. Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν από τους πρώτους που χρησιμοποίησαν τα λουτρά, τα οποία θεωρούνταν και δείγμα του πολιτισμού τους, ενώ οι αρχαίοι Έλληνες γιατροί, φυσικοί, ιστορικοί και γεωγράφοι ήταν οι πρώτοι που ασχολήθηκαν με τις πηγές και τα μεταλλικά νερά.

Από το 1500 π.Χ περίπου οι Έλληνες χρησιμοποιούσαν τα λουτρά για την υγιεινή του σώματος. Αργότερα, κατά την εποχή του Κρητικού πολιτισμού, τους Μυκηναϊκούς δηλαδή χρόνους, είχε διαδοθεί ευρύτατα η χρήση των θαλάσσιων λουτρών. Εκτός όμως των ψυχρών λουτρών στις θάλασσες και τα ποτάμια, οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν και τα θερμά λουτρά, τόσο για την καθαριότητα όσο και για ανακούφιση από την κούραση.

Αρχικά, τα λουτρά γίνονταν στα σπίτια των ευπόρων που διέθεταν ειδικά διαμορφωμένους χώρους με έναν ή περισσότερους λουτήρες. Την ομηρική εποχή, κατά τον 9ο π.Χ αιώνα, η περιποίηση των φιλοξενούμενων στο λουτρό από τις θερααινίδες και την κόρη ή τη σύζυγο του οικοδεσπότη αποτελούσε ένδειξη μεγάλης τιμής και σεβασμού. Αργότερα, τον 5ο π.Χ αιώνα, δημιουργήθηκαν και κοινά λουτρά, δημόσια και ιδιωτικά, τα λεγόμενα "βαλανεία", τα οποία ήταν υποχρεωτικό να υπάρχουν σε κάθε χώρο γυμνασίων των νέων, ενώ τον 13ο π.Χ αιώνα τα λουτρά άρχισαν να αποτελούν μέρος της θεραπείας και της υγιεινής των ασθενών που επισκέπτονταν τα "Ασκληπεία".

Το 2000 π.Χ οι Βαβυλώνιοι είχαν συνδέσει την έννοια του γιατρού με «αυτόν που γνώριζε πολύ καλά το νερό». Στην ελληνική μυθολογία αναφέρονται συχνά οι θαυματουργές θεραπευτικές ιδιότητες πολλών πηγών και το 5ο π.Χ αιώνα η εμπιστοσύνη αυτή προς το ιαματικό νερό εκφράζεται με την ίδρυση των Ασκληπιείων που κτίζονται κοντά στις ιαματικές πηγές.

Η ιστορία των ιαματικών πηγών αρχίζει από την αρχαία Ελλάδα.. Ο πρώτος παρατηρητής των πηγών αυτών με θεραπευτικές ιδιότητες ήταν ο ιστορικός Ηρόδοτος(484-410π.Χ).Ο Ηρόδοτος λοιπόν παρατηρεί πρώτος τα ιαματικά νερά και συνιστά λουτροθεραπεία, η οποία να γίνεται σε ορισμένες εποχές του χρόνου και για 21 συνεχείς ημέρες.

Ο Ιπποκράτης από την Κω(460-375π.Χ) που θεωρείται ο θεμελιωτής της ιατρικής επιστήμης και πατέρας της υδροθεραπείας, ασχολήθηκε πολύ με τα διάφορα φυσικά νερά. Με το σύγγραμμα του "Περί αέρων, τόπων, υδάτων" τα διέκρινε σε ελώδη, εννοώντας τα νερά που υπάρχουν στα έλη και στις λίμνες, σε όμβρια, που σχηματίζονται από την βροχή και σε εκείνα που αναβλύζουν από πετρώματα, δηλαδή τα μεταλλικά.

Αυτά, λέει, αναβλύζουν θερμά και περιέχουν σίδηρο, χαλκό, αργυρό, χρυσό, θείο και άλλα μεταλλικά στοιχεία. Ο Ιπποκράτης μελετά δράσεις των θερμών και ψυχρών λουτρών στον ανθρώπινο οργανισμό και καθορίζει τις παθήσεις για τις οποίες ενδείκνυται η χρήση τους, ενώ γίνεται η πρώτη κατάταξη των θερμομεταλλικών νερών ανάλογα με το χρώμα, τη γεύση και την οσμή τους. Ο Αριστοτέλης περιγράφοντας τους σεισμούς εξηγεί τη δημιουργία των πηγών της Αιδηψού. Ο Στράβων περιγράφει την ανάβλυση μετά από σεισμούς των πηγών της Αιδηψού, των Θερμοπυλών και των Μεθάνων. Κατά την Ρωμαϊκή εποχή η χρήση των ιαματικών πηγών γνώρισε μεγάλη άνθιση και τότε χτίστηκαν και τα πρώτα ειδικά κτήρια για λουτρά, "οι Θέρμες".

Εκτός από τις διάφορες γνωστές αναφορές στην Αγία Γραφή, κατά τη ρωμαϊκή εποχή και τους βυζαντινούς χρόνους πολλοί γιατροί ασχολήθηκαν με την υδροθεραπεία και την ιαματική λουτροθεραπεία. Τέτοιοι ήταν ο Ηρόφιλος, ο Ερασίστρατος, ο Ασκληπιάδης, ο Αγαθίνος, ο Γαληνός, ο Ορειβάσιος, ο Παύλος ο Αιγινήτης και άλλοι. Από όλους αυτούς τους γιατρούς ήταν παραδεκτή η ιαματική επίδραση ορισμένων φυσικών πηγών. Ένας μαθητής μάλιστα του Αγαθίνου, έγραψε, τον 1ο μ.Χ αιώνα, για τις θεραπευτικές ιδιότητες των ιαματικών πηγών και είπε ότι δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί επακριβώς ο τρόπος που αναπτύσσονται θεραπευτικές τους ιδιότητες, κάθε μία από τις πηγές ξεχωριστά, γιατί χρειάζονται για αυτό μακροχρόνιες παρατηρήσεις και πειραματισμοί. Αυτό ισχύει και μέχρι σήμερα.

Κατά τα βυζαντινά χρόνια μέχρι και τον 6ο μ.Χ αιώνα εξακολουθεί να γίνεται χρήση των ιαματικών υδάτων. Στη διάρκεια του μεσαίωνα που το πνεύμα υποτάσσεται σε δεισιδαιμονίες και προκαταλήψεις πλήττεται και η υδροθεραπεία. Αναζωογονείται και πάλι στις αρχές του 16ου αιώνα οπότε και προσεγγίζεται με επιστημονική μεθοδολογία.

Στους νεότερους χρόνους η κυβέρνηση Καποδίστρια έδειξε ενδιαφέρον για τις πηγές. Έγιναν οι πρώτες χημικές αναλύσεις του νερού των πηγών από την εποχή του Καποδίστρια και του Όθωνα (1830-1833). Το 1830 ιατροί επισκέφθηκαν την Κύθνο όπου και μελέτησαν τις πηγές. Επί βασιλείας του Όθωνα επίσης δημιουργήθηκε το Υδροθεραπευτήριο στα λουτρά της Κύθνου.

Ο χημικός Περτέσης κατά το χρονικό διάστημα από 1923-1953 μελέτησε την φυσικοχημική σύσταση των μεταλλικών νερών των περισσότερων πηγών της Ελλάδος. Το έτος 1927 συστήθηκε ο κλάδος των μόνιμων υδρολόγων ιατρών και μέχρι το 1940 προσελήφθησαν δώδεκα και τοποθετήθηκαν στις κυριότερες ιαματικές πηγές της χώρας. Το 1938 συστήθηκε στο πανεπιστήμιο Αθηνών έδρα κλινικής Υδροθεραπείας και ιατρικής κλιματολογίας. Η εξέλιξη των ιαματικών πηγών είναι στενά συνδεδεμένη με τις αντιλήψεις της Ιατρικής Παθολογίας

Σε εποχές όπου η ιατρική επιστήμη εφαρμόζει φυσικά μέσα θεραπείας των διάφορων παθήσεων παρατηρούμε και ανάπτυξη των ιαματικών πηγών. Με την έκρηξη της χημικής φαρμακολογίας και την εξέλιξη της χειρουργικής, εγκαταλείπεται και η αντίληψη περί ιαματικότητας των πηγών. Η αξιοποίηση των περισσότερων λουτροπόλεων που λειτουργούν και σήμερα έγινε τη δεκαετία του 1930.

Στη χώρα μας η υδροθεραπεία σταμάτησε ουσιαστικά από το τέλος των Βυζαντινών χρόνων αν και αναφέρονται περιπτώσεις χρησιμοποίησης των ιαματικών νερών από τους τούρκους κατακτητές. Μετά την τουρκοκρατία ξαναρχίζει το ενδιαφέρον της πολιτείας για τις ιαματικές πηγές.

Οι χρονολογίες των σημαντικότερων γεγονότων που αφορούν τις πηγές είναι:

- Το 1840 αναφέρεται ο διορισμός ιατρών υδρολόγων στις ελληνικές λουτροπόλεις .
- Το 1920 δεσμεύονται οι ιαματικές πηγές από το κράτος
- Το 1928 ιδρύεται η Υπηρεσία Ιαματικών Πηγών στο υπουργείο εθνικής οικονομίας
- Το 1936 οι ιαματικές πηγές περιέρχονται στην αρμοδιότητα του Υφυπουργείου τύπου και το 1945 στη Γενική Γραμματεία Τουρισμού.
- Το 1950 ιδρύεται ο ΕΟΤ στην αρμοδιότητα του οποίου περνούν οι Ιαματικές Πηγές.

- Το 1983 ιδρύεται ο Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας και αρχίζει η σταδιακή μεταβίβαση των Ιαματικών Πηγών στην δικαιοδοσία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

- Το 1992 ο παραπάνω σύνδεσμος ιδρύει την Ελληνική Θερμαλιστική Εταιρία, με έδρα την Θεσσαλονίκη.

2.3 ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι περισσότερες Ιαματικές πηγές της Ελλάδος οφείλονται είτε σε τεκτονικά ρήγματα, τα οποία προκάλεσαν οι μεγάλες καταβυθίσεις της Αιγίδος, είτε στην έντονη ηφαιστειακή ενέργεια η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Στις πηγές που οφείλονται σε τεκτονικά ρήγματα, τα νερά κατεβαίνουν σε μεγάλο βάθος όπου επικρατούν υψηλές θερμοκρασίες προσλαμβάνουν διάφορα στοιχεία μαζί με τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Η θερμοκρασία αυτή μαζί με τα υπάρχοντα αέρια δημιουργεί τάση ανόδου του ύδατος δια μέσου των τεκτονικών ρηγμάτων που έχουν σχηματισθεί.

Μια άλλη κατηγορία είναι οι πηγές των οποίων τα νερά εμφανίζονται σε υψηλότερες περιοχές (ορεινές, ημιορεινές) και χωρίς να κατεβαίνουν σε πολύ μεγάλα βάθη, η άνοδος τους γίνεται δια μέσου των ρωγμών που φέρουν τα στρώματα της υπόγειας υδροφορίας. (ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΥΔΑΤΑ ΕΛΛΑΔΟΣ)

Οι ιαματικές πηγές κατατάσσονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με την χημική σύσταση και τη θερμοκρασία των νερών τους καθώς και τις θεραπευτικές τους ιδιότητες. Οι κυριότεροι τρόποι χρήσεως του ιαματικού νερού στην Υδροθεραπεία είναι: η Λουτροθεραπεία, η Εισπνοθεραπεία, η Ποσιθεραπεία και η Λασποθεραπεία.

ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Η λουτροθεραπεία περιλαμβάνει την εμβύθιση ολόκληρου του σώματος ή μέρους του μέσα στο νερό, τις λούσεις με νερό, τις περιτυλίξεις και τα υγρά επιθέματα, τις καταιονήσεις με νερό, την υδρομάλαξη και τα δινόλουτρα. Είναι μορφή εξωτερικής υδροθεραπείας και μπορεί να πάρει και τη μορφή της πηλοθεραπείας/λασποθεραπείας.

Για λουτροθεραπεία συνιστανται οι ιαματικές πηγές: Καμμένων Βούρλων, Υπάτης, Αιδηψού, Βουλιαγμένης, Θερμής Λέσβου, Κύθνου, Λαγκαδά, Μεθάνων, Νέας Απολλωνίας και Ικαρίας. Ενδείκνυται για τη θεραπεία πολλών ασθενειών όπως ρευματικά, αρθριτικά, γυναικολογικά, καρδιαγγειακά, νευρικά, οδοντικά κλπ.

ΕΙΣΠΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Όταν το νερό χρησιμοποιείται με την αέρια μορφή του τότε πρόκειται για την εισπνοθεραπεία κατά την οποία ο ασθενής εισπνέει υδρομεταλλικούς ατμούς για θεραπευτικούς σκοπούς. Επίσης εισπνοθεραπεία επιτυγχάνεται και με ρινοπλήσεις. Είναι μια μορφή εσωτερικής υδροθεραπείας, Ενδείκνυται για θεραπεία κυρίως αναπνευστικών παθήσεων όπως βρογχικό άσθμα, αλλεργίες, χρόνια βρογχίτιδα. Για την εισπνοθεραπεία εξειδικεύονται κατά σειρά κυρίως οι πηγές της Κυλλήνης, του Σμοκόβου, των Θερμοπυλών παλαιότερα διότι σήμερα υπολειπόμενες καθώς και άλλες πηγές στην Ικαρία, στην Πέλλα και στη Μυτιλήνη.

ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ: Η ποσιθεραπεία επιτυγχάνεται με την πόση ιαματικού νερού. Είναι μορφή εσωτερικής υδροθεραπείας και ενδείκνυται για τη θεραπεία κυρίως των παθήσεων του γαστρεντερικού, του πεπτικού, και του ουροποιητικού συστήματος. Η ποσιθεραπεία διακρίνεται στην επιτόπιο ποσιθεραπεία, που γίνεται με την επίσκεψη των ατόμων στις ιαματικές πηγές και στην μη επιτόπιο ποσιθεραπεία, που γίνεται με τη λήψη μεταλλικού νερού από εμφιαλωμένες συσκευασίες οι οποίες κυκλοφορούν στο εμπόριο για λόγους θεραπείας ή για λόγους συνήθειας, υγιεινής διατροφής. Για ποσιθεραπεία συνιστανται η ιαματική πηγή Καλλιθέας στη Ρόδο.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

A) Ανάλογα με τη χωροταξική τους διάταξη και το αναπτυξιακό τους μέγεθος.

1. ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΙΣ: Σαν λουτροπόλεις χαρακτηρίζονται οι χώροι οργανωμένης λουτροθεραπείας που είναι ενταγμένοι στον ιστό μικρών ή μεγάλων αστικών κέντρων. Σαν λουτροπόλεις στον ελληνικό χώρο θεωρούνται οι χώροι των Ιαματικών πηγών Λουτρακίου, Κορινθίας, Καμμένων Βούρλων, Αιδηψού, Μεθάνων, Πρέβεζας, Ικαρίας και νέας Απολλωνίας Θεσσαλονίκης.

2. ΛΟΥΤΡΙΚΑ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ: Είναι οι χώροι με εγκαταστάσεις οργανωμένης λουτροθεραπείας και αναψυχής που λειτουργούν αυτόνομα και δορυφορικά προς τους κοντινούς οικισμούς. Σαν λουτρικά πολυλειτουργικά κέντρα έχουν χαρακτηριστεί οι χώροι των ιαματικών πηγών: Ελευθέρων Καβάλας, Λουτρακίου Αριδαίας, Λαγκαδά Θεσσαλονίκης, Θερμής Λέσβου, Καϊάφα Ηλείας και Λουτρών Γέρας Λέσβου.

3. ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ:

Είναι οι χώροι με οργανωμένες εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας και αναψυχής που έχουν χαλαρή σχέση με το οικιστικό δίκτυο της περιοχής και λειτουργούν αυτόνομα και ανεξάρτητα από αυτό. Μέσα στους χώρους αυτούς αναπτύσσεται αποκλειστικά ο ειδικός θεραπευτικός τουρισμός. Σαν πολυλειτουργικά συγκροτήματα θεραπευτικού τουρισμού έχουν χαρακτηριστεί οι χώροι των ιαματικών πηγών: Υπάτης Φθιώτιδας, Νέας Κεσσάνης Ξάνθης, Θερμοπυλών Φθιώτιδας και Σμόκοβου Καρδίτσας.

4. ΛΟΥΤΡΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ: Είναι οι χώροι με οργανωμένες εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας σε μικρούς περιφερειακούς οικισμούς και καθαρά τοπικής εμβέλειας με δραστηριότητες ειδικού θεραπευτικού τουρισμού. Σαν λουτρικοί σταθμοί έχουν χαρακτηριστεί οι χώροι των ιαματικών πηγών: Πικρολίμνης Σερρών, Κρηνίδων Καβάλας, Ευταλούς και Λισβορίου Λέσβου, Αμαράντου Ιωαννίνων, Μυρτιάς και Τύρφης Αιτωλοακαρνανίας, Αηδονοχωρίου Καρδίτσας και Καρίτσας Λάρισας.

B) Ανάλογα με την θερμοκρασία των νερών τους.

1. ΨΥΧΡΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ: Είναι οι ιαματικές πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία μέχρι 20οc και χρησιμοποιούνται κυρίως για εμφιάλωση και πόση. Τέτοιες πηγές είναι της Σουρωτής Θεσσαλονίκης, των Ελευθέρων Καβάλας, της Νιγρίτας Σερρών, της Σάριζας Άνδρου, της Δουμπίας Χαλκιδικής, του Μεταλλικού Κιλκίς, της Μυρτιάς Αιτωλοακαρνανίας και του Ξινού Νερού Φλώρινας.

2. ΥΠΟΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ: Είναι οι πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία από 20-40οc και είναι συνήθως χλωρονατριούχες πηγές των αλκαλικών γαιών. Τέτοιες πηγές είναι της Νιγρίτας Σερρών, της Νέας Κεσσάνης Ξάνθης, του Πλατύστομου και Υπάτης Φθιώτιδας, των Κρηνίδων Καβάλας, του Λουτρακίου Κορινθίας, του Λουτρακίου Αριδαίας και της Νυμφοπέτρας Θεσσαλονίκης.

3. ΜΕΣΟΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ: Είναι οι ιαματικές πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία από 35-50 οc. Τέτοιες πηγές είναι των Ελευθέρων Κοζάνης, του Λαγκαδά, του Σμόκοβου και Αηδονοχωρίου Καρδίτσας, του Αγγίστου, Σιδηροκάστρου και Νιγρίτας Σερρών, της νέας Απολλωνίας Θεσσαλονίκης, της Ευταλούς και Γέρας Λέσβου, των Καμμένων Βούρλων, της Αιδηψού και αρκετές άλλες.

4. ΥΠΕΡΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ: Είναι οι ιαματικές πηγές των οποίων τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία άνω των 50οc . Τέτοιες είναι της Αιδηψού, του Πολυχνίτου , Λισβορίου και Μεγάλων Θερμών Λέσβου, των Αγιασμάτων Χίου, της Ικαρίας, της Κιμώλου, της Κύθνου και την Νέας Κεσσάνης Ξάνθης.

5. ΘΕΡΜΕΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΘΕΡΜΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ: Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν οι ιαματικές πηγές του Αμαράντου και Κούκου Ιωαννίνων.

Γ) ανάλογα με τη χημική σύσταση των νερών τους.

Η διάκριση αυτή στηρίζεται στην ποσότητα των διαλυμένων αλάτων που υπάρχουν μέσα στα θερμομεταλλικά νερά και αναφέρεται στην ηλεκτρική αγωγιμότητα των νερών, στο είδος των αλάτων, στα ιχνοστοιχεία και στα αέρια που περιέχουν τα νερά. Των περισσότερων Ιαματικών πηγών της χώρας μας , τουλάχιστον των 142 που εξετάστηκαν τα θερμομεταλλικά νερά περιέχουν στο σύνολο τους . τα εξής άλατα:

-Χλωριούχο νάτριο σε ποσοστό 47,18% (Νατριοχλωριούχες πηγές)

-Νατριοχλωρικό ανθρακικό οξύ σε ποσοστό 26.7% (Οξυανθρακικές χλωρονατριούχες πηγές)

-Ασβεστομαγνησιακό ανθρακικό οξύ σε ποσοστό 26.7%

2.4 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Γεωλογικών και Μεταλλευτικών ερευνών (ΙΓΜΕ) υπάρχουν καταγραμμένες 822 πηγές θερμομεταλλικών πηγών στην Ελλάδα όλων των κατηγοριών .

Θερμομεταλλικές θεωρούνται οι πηγές που το νερό τους χαρακτηρίζεται ή από υψηλή θερμοκρασία ή από διαλυμένα άλατα ή από αέρια, ή τέλος γιατί περιέχουν έστω και σε μικρά ποσά ενώσεις ή στοιχεία που δεν απαντώνται στα νερά των συνήθων πηγών, όπως θείο, υδροθείο, ιώδιο, αρσενικό, ραδιενεργές ουσίες κ.λ.π. (Υπουργείο Ενέργειας και Φυσικών Πόρων, 1984).

Κατά το ΙΓΜΕ από το σύνολο των 822 πηγών οι 752 μπορούν να αξιοποιηθούν, ενώ σήμερα χρησιμοποιούνται σε μεγάλο ή μικρό βαθμό οι 348 (δηλαδή το 42%). Από τις 348 πηγές οι 180 χρησιμοποιούνται για λουτροθεραπεία , οι 20 για λουτροθεραπεία και πόση ύδατος και οι 148 περίπου για πόση ύδατος.

Το νερό 142 πηγών έχει αναλυθεί χημικά και 76 από τις πηγές είναι ανακηρυγμένες σαν ιαματικές πηγές. Από τις επίσημα χαρακτηρισμένες σαν ιαματικές πηγές , οι 23 χαρακτηρίζονται σαν ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας και οι 53 σαν ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας.

2.4.α ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Σε αυτό το σημείο ας διευκρινίσουμε ότι οι πηγές όπου χαρακτηρίζονται Τουριστικής ή τοπικής σημασίας, στην πραγματικότητα είναι λουτροπόλεις ή απλώς λουτρικοί σταθμοί που είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν περισσότερες της μιας των παραπάνω πηγών που αναφέρθηκαν. (π.χ Ιαματική Πηγή Ικαρία-Ν.Σάμου) Από τις 23 ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας οι 11 λειτουργούν για λουτροθεραπεία με επιστάσια του ΕΟΤ.(Αιδηψός, Ελευθερών, Θερμοπυλών, Καϊάφα, Κύθνου Κυλλήνης, Λουτρακίου, Μεθάνων, Νιγρίτα Θέρμα, Πλατύστομου και Υπάτης) .Λειτουργούν δηλαδή με ευθύνη του ΕΟΤ ο οποίος εκδίδει τις άδειες λειτουργίας τους, ασκεί τον έλεγχο λειτουργίας τους και καθορίζει τις τιμές.

Οι πηγές τουριστικής σημασίας ανήκουν στην κυριότητα και εκμετάλλευση του ΕΟΤ απευθείας ή με παραχώρηση του ΕΟΤ προς την τοπική αυτοδιοίκηση με διατήρηση δικαιώματος επικαρπίας επί των πηγών (Σουρωτή, Νιγρίτα, Σμόκοβος, Κουνουπέλι, Λαγκαδάς). Από τις υπόλοιπες ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας, ανήκουν στους τοπικούς δήμους ή σε κοινοτικές επιχειρήσεις (Κουνουπέλι, Λαγκαδά, Σμόκοβου, Ικαρίας, Σουρωτή, Καλλιθέα Ρόδου) 1 ανήκει στην ΑΞΕ-ΑΣΤΗΡ (Καμμένων Βούρλων), 1 υπάγεται σε εκκλησιαστική περιουσία (Βουλιαγμένης), και 3 επίσης χρησιμοποιούνται σαν εμφιαλωτήρια μεταλλικών νερών (Σουρωτή, Ξινό Νερό, Νιγρίτα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Ο ΟΡΟΣ SPA ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΥΠΟΙ SPA

Ο όρος “spa” προέρχεται από την λέξη “espa” που σημαίνει πηγή και καθιερώθηκε διεθνώς από το όνομα της παραθεριστικής πόλης Spa, η οποία βρίσκεται στο Βέλγιο , κοντά στην Λιέγη. Η Spa γίνεται γνωστή για τις θαυματουργές ιαματικές πηγές της, τις οποίες μετά τον 15^ο αιώνα επισκέπτονται βασιλείς και κυβερνητικοί αξιωματούχοι.

Σήμερα ο όρος “Spa” χρησιμοποιείται για να περιγραφεί ένα ευρύτερο και λιγότερο σαφές προϊόν. Σύμφωνα με την διεθνής ομοσπονδία Spa, INTERNATIONAL SPA ASSOCIATION (ISPA) αναγνωρίζονται 7 τύποι Spa:

- Club Spa, που αποτελούν την σύγχρονη εξέλιξη των κέντρων άθλησης, με πρωταρχικό σκοπό τη βελτίωση της φυσικής κατάστασης σε ημερήσια βάση.

- Cruise Ship Spa, που συνίστανται στην πραγματοποίηση κρουαζιέρας με πολυτελή κρουαζιερόπλοια που προσφέρουν περιποίηση προσώπου – σώματος και υγιεινή διατροφή.

- Day Spa, που αποτελούν την σύγχρονη εξέλιξη των ινστιτούτων αισθητικής

- Destination Spa, που παρέχουν υψηλής ποιότητας διαμονή και εξατομικευμένα προγράμματα για την βελτίωση της υγείας και τη διαμόρφωση υγιεινού τρόπου ζωής. Ανάλογα με το αντικείμενο στο οποίο επικεντρώνονται διακρίνονται σε :

1. New age and holistic emphasis, με έμφαση στις εναλλακτικές θεραπευτικές μεθόδους , την χορτοφαγία και την μακροβιοτική διατροφή.

2. Weight loss emphasis, με έμφαση στην απώλεια βάρους,

3. Sports and adventure emphasis, με έμφαση στις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες .

- Medical Spa, που παρέχουν ιατρική περιποίηση και διαθέτουν εξειδικευμένο προσωπικό και ιατρικό εξοπλισμό για την αποκατάσταση ή τη θεραπεία διαφόρων παθήσεων

- Mineral spring spa , οι οποίες συνίστανται σε εγκαταστάσεις που διαθέτουν θερμομεταλλικά νερά ή θαλάσσιο νερό το οποίο χρησιμοποιείται ως βάση για διάφορες θεραπείες (υδροθεραπεία, λουτροθεραπεία, πηλοθεραπεία).

- Resort/Hotel Spa , τα οποία προσφέρουν πλήθος υπηρεσιών για την αισθητική περιποίηση και την διατήρηση καλής φυσικής κατάστασης. Οι υπηρεσίες αυτές αποτελούν συμπληρωματικό τμήμα του τουριστικού πακέτου.

Σημειώνεται ότι η πρώτη και η τρίτη από τις ανωτέρω κατηγορίες, οι οποίες κατά κανόνα συναντώνται στα αστικά κέντρα , συνιστούν απλώς τρόπο χρήσης του ελεύθερου χρόνου χωρίς να συνδυάζονται με μετακίνηση και διαμονή, δηλαδή τα βασικά στοιχεία τα οποία συνιστούν την τουριστική δραστηριότητα. Σύμφωνα λοιπόν με όσα αναφέραμε διαπιστώνουμε ότι ο τουρισμός υγείας περιλαμβάνει δύο τμήματα:

1. Το τμήμα που στοχεύει στην επανάκτηση της καλής φυσικής κατάστασης του οργανισμού και γενικά στην αναζωογόνηση και στη συντήρηση ή την βελτίωση της καλής σωματικής και ψυχικής κατάστασης του ατόμου.

Στην περίπτωση αυτή προβάλλεται εντονότερα η διάσταση της έννοιας διακοπές και υγιεινή ζωή, παρά η θεραπεία του σώματος ,ενώ η παρακολούθηση γίνεται είτε με ιατρικές μεθόδους, είτε με μεθόδους παράλληλες του ιατρικού επαγγέλματος , όπως στην περίπτωση της βοτανοθεραπείας , της αισθητικής , του αδυνατίσματος, της διαιτητικής. Στην προκειμένη περίπτωση έχουμε την έννοια του τουρισμού υγιεινής και φυσικής διαβίωσης.

2. Το τμήμα που αφορά τη θεραπεία με βάση ιατρικές μεθόδους στα πλαίσια μιας θεραπευτικής και προληπτικής διάστασης της υγείας, όπως ο θερμαλισμός (θεραπεία με θερμομεταλλικά νερά), η κλιματοθεραπεία (θεραπεία με τον αέρα) ,η θαλασσοθεραπεία (με θαλασσινό νερό ή στοιχεία του θαλάσσιου περιβάλλοντος), η σπηλαιοθεραπεία (μέσα σε σπήλαια όπου υπάρχει σταθερή θερμοκρασία που ενδείκνυται για τις παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος).Στην περίπτωση αυτή έχουμε την έννοια του θεραπευτικού τουρισμού , η οποία περιλαμβάνει τον ιαματικό τουρισμό και τις διάφορες μορφές του.

Στα πλαίσια του θεραπευτικού τουρισμού εντάσσεται συνεπώς η οργάνωση και λειτουργία των διαφόρων εξειδικευμένων κέντρων, τα οποία παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, ενώ παράλληλα διαφοροποιούνται ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Μπορούν να δημιουργηθούν μεμονωμένα ή να συνυπάρχουν στην ίδια περιοχή ή και να λειτουργούν συμπληρωματικά σ' ένα ενιαίο κέντρο. Διακρίνονται οι ακόλουθες κατηγορίες

- Ιαματικά κέντρα, στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών και χημικών ιδιοτήτων των ιαματικών νερών, των ιαματικών αερίων ή των ιαματικών πηλών σε χώρο που βρίσκεται κοντά στις ιαματικές πηγές.

- Κέντρα υδροθεραπείας, στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών δυνατοτήτων του απλού νερού με ή χωρίς χημικά προσθέματα, που μπορεί επίσης να διαθέτουν ή και να μην διαθέτουν παρασκευαζόμενα αέρια και μεταφερόμενους πηλούς. Οι εγκαταστάσεις τους δεν είναι απαραίτητο να γειτνιάζουν με ιαματικές πηγές.

- Κέντρα κλιματοθεραπείας, στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών ιδιοτήτων του κλίματος της περιοχής, σε συνδυασμό με πρόσθετες φροντίδες υγείας και αισθητικής περιποίησης.

- Κέντρα Θαλασσοθεραπείας, στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών και χημικών ιδιοτήτων του θαλασσινού νερού, των προϊόντων που παράγονται από αυτό (π.χ. του θαλάσσιου πηλού ή των φυκιών) και του παραθαλάσσιου κλίματος .

3.2 ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΚΕΝΤΡΑ ΘΑΛΑΣΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Ο τουρισμός υγείας στη χώρα μας συνδέθηκε αποκλειστικά με το παραδοσιακό μοντέλο. Ταυτίστηκε , δηλαδή, κυρίως με τη θεραπεία και την προσπάθεια αποκατάστασης της υγείας ηλικιωμένων ατόμων που πάσχουν από χρόνιες παθήσεις με αποτέλεσμα την επικράτηση των πελατών μεγάλης ηλικίας και χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου. Αποτέλεσμα της πτώσης του εισοδηματικού επιπέδου της ζήτησης υπήρξε η υποβάθμιση της προσφοράς τόσο σε επίπεδο ιαματικών εγκαταστάσεων , όσο και σε επίπεδο συμπληρωματικών υποδομών και υπηρεσιών. Το γεγονός αυτό ,σε συνδυασμό με την έλλειψη της αναγκαίας υποστηρικτικής υποδομής και την απουσία ενίσχυσης εξειδικευμένων επενδυτικών κινήτρων, λειτούργησε αποτρεπτικά για την ανάληψη ιδιωτικών πρωτοβουλιών προκειμένου για τη δημιουργία επιχειρηματικών μονάδων εκ μέρους του ιδιωτικού τομέα.

Η κατάσταση αυτή άρχισε να αλλάζει τα τελευταία χρόνια, καθώς, μέσω των αναπτυξιακών νόμων, προβλέπεται η χορήγηση σημαντικών ενισχύσεων για την δημιουργία, επέκταση και εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών, κέντρων θαλασσοθεραπείας, κέντρων τουρισμού υγείας και η κατάρτιση τεχνικών προδιαγραφών που αφορούν την κατασκευή τους.

Τα κίνητρα αυτά σε συνδυασμό με τις διαφαινόμενες τάσεις της ζήτησης για νέες υπηρεσίες και προϊόντα τουρισμού υγείας επέδρασαν θετικά στην κατεύθυνση της προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων. Επιπλέον, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η ολοένα και εντονότερη αστικοποίηση και η διαμόρφωση νέων κοινωνικών και καταναλωτικών προτύπων, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις διαμόρφωσης μιας νέας δυναμικής ημεδαπής αγοράς των κέντρων τουρισμού υγείας.

Στα πλαίσια αυτά, μέσω των παρεχόμενων ενισχύσεων των αναπτυξιακών νόμων και των κοινοτικών επιχορηγήσεων, κατά την τελευταία πενταετία έχουμε έργα αναβάθμισης ή ανακαίνισης ξενοδοχειακών μονάδων που σχετίζονται με προγράμματα ανάπτυξης του τουρισμού υγείας. Διάφοροι ιδιώτες πραγματοποίησαν επενδύσεις για τη δημιουργία σύγχρονων ιαματικών κέντρων (Αιδηψός) ή κέντρων θαλασσοθεραπείας (Βραυρώνα, Κρήτη), ενώ έχουν εξαγγελθεί μελλοντικά επενδυτικά σχέδια για τη δημιουργία υδροθεραπευτηρίων ή κέντρων θαλασσοθεραπείας υψηλών προδιαγραφών σε ξενοδοχειακές μονάδες με όλη την απαιτούμενη ειδική υποδομή, κατά το πρότυπο ανάλογων Ευρωπαϊκών κέντρων.

Παρακάτω δίνονται κατά περιοχές ξενοδοχεία με κέντρα θαλασσοθεραπείας

(SPA):

ΑΤΤΙΚΗ:

1. HOTEL GRANDE BRETAGNE, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, Πλατεία Συντάγματος, Αθήνα.
2. HILTON HOTEL, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, Βασιλίσσης Σοφίας 46- Αθήνα
3. PARK HOTEL, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, Λεωφ. Αλεξάνδρας 10- Αθήνα
4. DIVANI APOLLON PALACE THALASSO, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, Καβούρι- Βούλα
5. DIVANI CARAVEL HOTEL, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, Βασιλέως Αλεξάνδρου 2- Αθήνα
6. DIVANI HOTEL ACROPOLIS, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, Ιλίου και Αγ. Νικολάου 10, Αθήνα
7. ASTIR PALLAS VOULIAGMENI THALASSO, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, Βουλιαγμένη
8. GRECOTEL CAPE SOUNION (SPA), 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, Σούνιο
9. LAGONISI GRANDE RESORT, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΛΑΓΟΝΗΣΙ
10. MARE NOSTRUM THALASSO HOTEL, 4 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΒΡΑΥΡΩΝΑ
11. HOTEL PHILIPPOS (SPA), 3 ΑΣΤΕΡΩΝ, Μητσέων 3, Αθήνα
12. HOTEL RIO (SPA), 3 ΑΣΤΕΡΩΝ, Πλατεία Καραϊσκάκη

ΣΑΡΩΝΙΚΟΣ:

1. HOTEL ARGO SPA,3 ΑΣΤΕΡΩΝ, Αγία Μαρίνα-Αίγινα

ΝΗΣΙΑ ΙΟΝΙΟΥ:

2. DIVANI CORFU PALACE HOTEL, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΚΕΡΚΥΡΑ

3. GRECOTEL CORFU IMPERIAL HOTEL, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΚΕΡΚΥΡΑ

4. GRECOTEL DAFNILLA BAY THALASSO, 4 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΚΕΡΚΥΡΑ

5. ELEA BEACH HOTEL,4 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΚΕΡΚΥΡΑ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ:

1. GRECOTEL OLYMPIA RIVIERA THALASSO,5 ΑΣΤΕΡΩΝ, Κυλλήνη-Ηλεία

2. ALDEMAR OLYMPIAN VILLAGE THALASSO,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,Σκαφιδιά-Ηλεία

3. HOTEL MANTAS,3 ΑΣΤΕΡΩΝ,Λουτράκι-Κόρινθος

ΚΡΗΤΗ:

1. PERLE RESORT HOTEL&HEALTH SPA

MARINE,5ΑΣΤΕΡΩΝ,ΑΚΡΩΤΗΡΙ-ΧΑΝΙΑ

2. ELOUNDA MARE THALASSO HOTEL, 5ΑΣΤΕΡΩΝ,ΕΛΟΥΝΤΑ-ΛΑΣΙΘΙ

3. KALIMERA KRITI HOTEL&VILLAGE RESORT,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΣΙΣΣΙ-ΛΑΣΙΘΙ

4. ROYAL MARE THALASSO HOTEL,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΛΙΜΕΝΑΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

5. HOTEL CANDIA MARIS,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΑΜΜΟΥΔΑΡΑ-ΗΡΑΚΛΕΙΟ

6. HOTEL CRETA MARIS,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ-ΗΡΑΚΛΕΙΟ

7. GRECOTEL RITHYMNA BEACH HOTEL,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΡΕΘΥΜΝΟ

8. THE MISTRAL HOTEL,4 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΜΑΛΕΜΕ-ΧΑΝΙΑ

9. ALDEMAR CRETAN VILLAGE HOTEL,4 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΛΙΜΕΝΑΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ-ΗΡΑΚΛΕΙΟ

10. HOTEL ST.NICHOLAS BAY,4 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΛΑΣΙΘΙ

11. GRECOTEL CLUB MARINE PALACE THALASSO, 4 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΠΙΑΝΟΡΜΟΣ

12. GRECOTEL CRETA PALACE HOTEL,4 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΜΙΣΣΙΡΙΑ-ΡΕΘΥΜΝΟ

ΚΥΚΛΑΔΕΣ:

1. SANTA MARINA RESORT HOTEL&VILLAS,5 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΟΡΝΟΣ-ΜΥΚΟΝΟΣ

2. GRECOTEL MYKONOS BLU HOTEL THALASSO,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΨΑΡΟΥ-ΜΥΚΟΝΟΣ

3. KIVOTOS CLUB HOTEL DELUXE,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΜΥΚΟΝΟΣ

4. ROYAL MYKONIAN THALASSO SPA,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΜΥΚΟΝΟΣ
5. MYKONIAN IMPERIAL THALASSO SPA,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΜΥΚΟΝΟΣ
6. MYKONIAN AMBASSADOR THALASSO SPA,5 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΜΥΚΟΝΟΣ
7. ΝΟΤΟΣ THERMES& SPA, 4 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ
8. PORTO TANGO HOTEL THALASSO, 4 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΤΗΝΟΣ

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ:

1. THERMAE SYLLA WELLNESS HOTEL,4 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΑΙΔΗΨΟΣ-

ΕΥΒΟΙΑ

2. CAPRI HOTEL THERMAE ,4 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΑΙΔΗΨΟΣ-ΕΥΒΟΙΑ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ:

1. HYATT REGENCY THESSALONIKI HOTEL, 5 ΑΣΤΕΡΩΝ,

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

2. GRECOTEL PELLA BEACH HOTEL, 4 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ
3. ALEXANDRA BEACH THALASSO SPA RESORT,4 ΑΣΤΕΡΩΝ, ΘΑΣΟΣ

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ:

1. KIPRIOTIS PANORAMA HOTEL,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΚΩΣ
2. NEPTUNE HOTEL,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΚΩΣ
3. GRECOTEL KOS IMPERIAL,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΚΩΣ
4. ATRIUM PALACE HOTEL(THALASSO),5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΡΟΔΟΣ
5. RODOS PALACE HOTEL,5 ΑΣΤΕΡΩΝ,ΡΟΔΟΣ

ΘΡΑΚΗ:

1. GRECOTEL GRAND HOTEL EGNATIA,5

ΑΣΤΕΡΩΝ,ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ-ΕΒΡΟΣ

- Το ξενοδοχείο "MARE NOSTRUM-HOTEL CLUB THALASSO" Α κατηγορίας, δυναμικότητας 352 δωματίων στη Βραυρώνα υπήρξε το πρώτο κέντρο θαλασσοθεραπείας στη χώρα μας. Εκτός των άλλων κοινόχρηστων χώρων διαθέτει πισίνες, αίθουσα γυμναστικής και υπαίθριους αθλητικούς χώρους (γήπεδα τένις, μίνι βόλεϊ, μπάσκετ, τοξοβολίας, και πινγκ-πονγκ). Στο ξενοδοχείο λειτουργεί κέντρο θαλασσοθεραπείας από το 1996, το οποίο μπορεί να εξυπηρετήσει 120 άτομα και διαθέτει 1 θερμαινόμενη πισίνα, 15 τμήματα υδροθεραπείας, 6 καμπίνες μασάζ, 1 πισίνα γυμναστικής, τζακούζι, σάουνα, χαμάμ, αίθουσα οξυγονοθεραπείας, αίθουσα υπέρυθρων ακτίνων, ιατρείο και διαιτητικό εστιατόριο. Εκτός των μακροχρόνιων προγραμμάτων μιας ή δύο εβδομάδων προσφέρονται επίσης μονοήμερα ή διήμερα προγράμματα θεραπείας.

-Το ξενοδοχείο “ROYAL MARE- THALASSO” ‘Α’Α κατηγορίας, δυναμικότητας 415 δωματίων, βρίσκεται στην περιοχή της Χερσονήσου στην Κρήτη σε ιδιόκτητη παραλία. Στο ξενοδοχείο λειτουργεί από το 1997 κέντρο θαλασσοθεραπείας σύγχρονων προδιαγραφών το οποίο διαθέτει 1 θερμαινόμενη εσωτερική πισίνα, 4 εξωτερικές πισίνες και 2 παιδικές, 4 γήπεδα τένις, υπαίθριο και κλειστό γυμναστήριο, καθώς επίσης και ειδικές καμπίνες για ατομικές θεραπείες και περιποιήσεις. Παράλληλα υπάρχει δυνατότητα πραγματοποίησης θαλάσσιων σπορ και καταδύσεων.

- Το ξενοδοχείο “CANDIA MARIS-THALASSO” ;ΑΑ κατηγορίας βρίσκεται σε απόσταση 2,5 χλμ από το Ηράκλειο της Κρήτης και έχει δυναμικότητα 263 δωματίων. Οι εγκαταστάσεις θαλασσοθεραπείας άρχισαν να λειτουργούν το 1999 και περιλαμβάνουν 3 θερμαινόμενες εσωτερικές πισίνες, σάουνα, τζακούζι, γυμναστήριο, υπαίθριους χώρους άθλησης και ειδικά διαμορφωμένους χώρους για παιδιά.

- Το ιστορικό ξενοδοχείο “ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ”, Α κατηγορίας στην Αιδηψό, δυναμικότητας 230 κλινών ανακαινίσθηκε στα πλαίσια ενισχύσεων των αναπτυξιακών προγραμμάτων του ΥΠ.ΕΘ.Ο. Λόγω της θέσης του, διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα δεδομένου ότι μπορεί να συνδυάσει την προσφορά προγραμμάτων λουτροθεραπείας και θαλασσοθεραπείας. Παράλληλα, διαθέτει αίθουσα συνεδρίων και χώρους άθλησης, όπως γήπεδα τένις, μπάσκετ και βόλεϊ. Η ιαματική πηγή αναβλύζει στον χώρο του ξενοδοχείου, το οποίο διαθέτει υδροθεραπευτήριο, 2 πισίνες ιαματικών νερών, σάουνα, ατμόλουτρα, γυμναστήριο, τμήματα υδρομασάζ, λασποθεραπείας και εισπνοθεραπείας. Οι εγκαταστάσεις θαλασσοθεραπείας άρχισαν να λειτουργούν το 1999.

Κλείνοντας την συγκεκριμένη ενότητα σημειώνουμε ότι η σύνδεση της προσφοράς στην αγορά του τουρισμού υγείας μεταβάλλεται με βραδείς αλλά σταθερούς ρυθμούς. Οι παρεμβάσεις του δημοσίου και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης οδηγούν σταδιακά στη βελτίωση της υποδομής και των ανωδομών προκειμένου να ενθαρρύνουν την προσέλευση των ιδιωτικών επενδύσεων. Γεγονός είναι ότι μέχρι σήμερα οι παρεμβάσεις είναι σημειακές, ενώ οι προσπάθειες πρέπει να έχουν ως στόχο τον σχηματισμό ενός δικτύου το οποίο πρέπει να αναβαθμιστεί βάσει επιλεγμένων προτεραιοτήτων.

Στα πλαίσια αυτά, ο ρόλος του δημόσιου τομέα και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην οργανωτική προσπάθεια και στην ανάπτυξη γενικής και ειδικής υποδομής είναι ιδιαίτερα σημαντικός προκειμένου να υπάρξει διεύρυνση του κλάδου του τουρισμού υγείας με την εκδήλωση επενδυτικού ή διαχωριστικού ενδιαφέροντος από διακεκριμένες ημεδαπής ή αλλοδαπές επιχειρήσεις.

Δεν θα πρέπει άλλωστε να μας διαφεύγει το γεγονός ότι σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας έχει επιτευχθεί μέσα από την δημιουργία ξενοδοχειακών συγκροτημάτων υψηλών προδιαγραφών που συνδυάζουν σύγχρονες λουτρικές εγκαταστάσεις, γήπεδα γκολφ ή συνεδριακά κέντρα κα ανήκουν σε πολυεθνικές αλυσίδες επιχειρήσεων οι οποίες διαθέτουν ισχυρούς μηχανισμούς προώθησης και προβολής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΝΕΡΑ

Το νομοθετικό πλαίσιο των ιαματικών πηγών αρχίζει με το βασικό νόμο 2188/1920, ο οποίος αναφέρεται στα εξής:

1. Στον χαρακτηρισμό ,την ανακήρυξη και την κυριότητα των ιαματικών πηγών.
2. Στην λειτουργία των ιαματικών πηγών.
3. Αναφέρεται επίσης ότι οι ιαματικές πηγές που ανάβλυζαν και αυτές που δεν ήταν υπό εκμετάλλευση κατά την 1.1.1920 ανήκουν στο κράτος ανεξάρτητα της κυριότητας του εδάφους.
4. Οι ιαματικές πηγές που ήταν υπό εκμετάλλευση πριν τη δημοσίευση του νόμου 2188/1920 παραμένουν στον ιδιοκτήτη του εδάφους όπου αναβλύζουν.
5. Ανατίθεται στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας η εκμετάλλευση και διαχείριση των ιαματικών πηγών. Παράλληλα, έχουμε και τα Βουλευτικά Διατάγματα-Β.Δ.7/21.8.1920 και Β.Δ./18.8.1920 όπου αναφέρονται στα εξής:
 - α. Στον τρόπο διενέργειας δημοπρασίας προς ενοικίαση των ιαματικών πηγών του Κράτους.
 - β. Στις υποχρεώσεις των ενοικιαστών.
 - γ. Στα απαιτούμενα δικαιολογητικά για την ανακήρυξη μιας πηγής μεταλλικών ή μη υδάτων σε ιαματική πηγή.
 - δ. Στη χορήγηση άδειας εκμετάλλευσης της πηγής.

Τέλος τα ανωτέρω διατάγματα ορίζουν τα καθήκοντα των γιατρών, των λουομένων και των επιχειρήσεων για την εκμετάλλευση των πηγών Ακολουθούν τα Β.Δ.23/4 και 3.5.1923 «Περί αδείας ανοίγματος και εκμεταλλεύσεως καταστημάτων Ιαματικών Πηγών, υδροθεραπείας φυσικής και παραπλήσιας θεραπείας»

1. Ορίζεται η διαδικασία για την παροχή άδειας εκμετάλλευσης.
2. Ορίζονται οι όροι και ο κανονισμός λειτουργίας των υδροθεραπευτηρίων . Ο δεύτερος νόμος Ν.4844/30 «Περί διατάξεων αφορωσών την εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών» : Αναφέρεται σε διατάξεις που αφορούν την εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών.
 1. Καθορίζεται ζώνη προστασίας των ιαματικών πηγών ως κύκλο με κέντρο την πηγή και ακτίνα 1.000 μ. Εντός της ζώνης προστασίας γίνονται μόνο έργα και εκμεταλλεύσεις του εδάφους τέτοια που δεν παραβιάζουν τον ιαματικό υδροφορέα.
 2. Τέλος με αυτόν τον νόμο προβλέπεται η συγκρότηση τεχνικής επιτροπής, έργο της οποίας είναι η γνωμοδότηση επί των έργων που προβλέπεται να γίνουν εντός της ζώνης προστασίας. Ο αναγκαστικός νόμος Α.Ν. 2531/5/7.9.1940 αναφέρεται στη συγκρότηση επιτροπών για μελέτη και εισήγηση ειδικών θεμάτων τουρισμού και επομένως κατάργηση όλων των προηγούμενων.

Ο Α.Ν.828/1948 αναφέρεται στην τροποποίηση, διάλυση ή αναμόρφωση συμβάσεων εκμετάλλευσης δημόσιων ιαματικών πηγών .Ο Α.Ν.1813/1951 αποτελεί συμπλήρωση του προηγούμενου νόμου και ορίζει τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ) ως φορέα εποπτείας και ελέγχου των ιαματικών πηγών της χώρας.Ακολουθούν τροποποιήσεις του Ν.Α.3016/1954.Συνεχίζονται τροποποιήσεις και αλλαγές με το Ν.4086/1960 όπου κατατάσσει τισιαματικές πηγές σε:

Α) Τουριστικής σημασίας οι οποίες υπάγονται στην άμεση αρμοδιότητα του ΕΟΤ και σε:

Β) Τοπικής σημασίας όπου η λειτουργία τους τελεί υπό την αρμοδιότητα του Υπουργείου Εσωτερικών ασκούμενη από τον οικείο νομάρχη. Με αυτό το νόμο παραχωρείται η εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών Τοπικής σημασίας υποχρεωτικά στους Δήμους και στις Κοινότητες ή τα Νομαρχιακά ταμεία, στα διοικητικά όρια των οποίων αναβλύζουν οι πηγές. Διάφορα Προεδρικά Διατάγματα αναφέρονται στην ανακήρυξη ορισμένων πηγών πρώτον σε ιαματικές πηγές και δεύτερον σε πηγές τουριστικής ή τοπικής σημασίας. Ο ΕΟΤ έχει ορισθεί ως ο επίσημος φορέας εποπτείας και ελέγχου των ιαματικών πηγών της χώρας, έχουν ανακηρυχθεί συνολικά 76 ιαματικές πηγές, εξ' αυτών οι 23 χαρακτηρίζονται ως πηγές τουριστικής σημασίας και οι 53 ως πηγές τοπικής σημασίας. Όπως έχει προαναφερθεί οι πηγές Τουριστικής Σημασίας ανήκουν στην κυριότητα και εκμετάλλευση του ΕΟΤ απευθείας ή με παραχώρηση από τον ΕΟΤ προς την τοπική αυτοδιοίκηση.

Οι ιαματικές πηγές Τοπικής Σημασίας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ανήκουν υποχρεωτικά βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας στο Δήμο ή στην Κοινότητα όπου υπάγεται η πηγή. Με διάφορα Προεδρικά Διατάγματα έγινε η ανακήρυξη της πηγής σε ιαματική καθώς και η παραχώρηση της εκμετάλλευσης της. Ο Δήμος ή η Κοινότητα δύναται με σύμβαση να παραχωρήσει τα δικαιώματα εκμετάλλευσης της πηγής σε ιδιώτες. Όπου υπήρχαν εγκαταστάσεις πριν ψηφιστεί ο νόμος 2188/1920 η πηγή αυτή βάσει του νόμου παρέμενε στην ιδιοκτησία του ιδιώτη και δεν προερχόταν στο κράτος.

4.2 ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

4.2.α. ΕΟΤ:ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΥΓΕΙΑΣ

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει οι ιαματικές πηγές χωρίζονται σε πηγές τουριστικής σημασίας και πηγές τοπικής σημασίας. Τα κριτήρια για τη διάκριση αυτή δεν είναι ιδιαίτερα σαφή και αυτό δημιουργεί πρόβλημα ως προς την αντικειμενικότητα του διαχωρισμού. Σύμφωνα πάντα με τον νόμο 4086/60 η διαφορά συνίσταται πρακτικά στο ποιος διαχειρίζεται τις πηγές.

Συγκεκριμένα, οι ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας ανήκουν όσο αφορά την κυριότητα και την εκμετάλλευση είτε απευθείας στον ΕΟΤ , είτε στην Τοπική Αυτοδιοίκηση με παραχώρηση του ΕΟΤ , ο οποίος όμως διατηρεί το δικαίωμα της επικαρπίας. Μετά από τις εξελίξεις στον ΕΟΤ τα δικαιώματα κυριότητας και εκμετάλλευσης των πηγών του εκχωρήθηκαν στην Α.Ε ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ.

Οι ιαματικές πηγές Τοπικής Σημασίας, βάση της ισχύουσας νομοθεσίας, υπάγονται στον οικείο νομάρχη , ο οποίος και ασκεί τις αντίστοιχες αρμοδιότητες. Στην περίπτωση των ιαματικών πηγών τοπικής σημασίας που ανήκουν στον ΕΟΤ, ανήκει στη διακριτική ευχέρεια του οργανισμού το δικαίωμα να τις λειτουργήσει με αυτεπιστασία, να τις εκμισθώσει σε ιδιώτες ή να τις παραχωρήσει στην Τοπική αυτοδιοίκηση με σχετική σύμβαση.

Ο ΕΟΤ ,έχει κατά καιρούς αναλάβει άμεσες επενδυτικές δραστηριότητες σε τουριστικές εγκαταστάσεις ανωδομής ή υποδομής τις οποίες εκμεταλλεύονταν ο ίδιος με Υπηρεσίες Αυτεπιστασίας.

Πρόκειται για εκμεταλλεύσεις που δημιουργήθηκαν από τον οργανισμό προκειμένου να παρασχεθούν πρότυπα επιχειρηματικής δραστηριότητας στην ιδιωτική πρωτοβουλία, είτε για εγκαταστάσεις κοινωνικού και ευρύτερου αναπτυξιακού χαρακτήρα. Στα πλαίσια αυτά εντάσσεται η οργάνωση και λειτουργία ιαματικών εγκαταστάσεων τις οποίες είτε διαχειριζόταν μέσω των Υπηρεσιών Αυτεπιστασίας, είτε μίσθωνε σε ιδιωτικές ή κοινοτικές επιχειρήσεις.

Κατά το παρελθόν ο ΕΟΤ έχει χρηματοδοτήσει διάφορα έργα για την βελτίωση της κτιριακής υποδομής και του εξοπλισμού υδροθεραπευτηρίων. Στο διάστημα 1981-1995, οι χρηματοδοτήσεις εγκαταστάσεων ιαματικών πηγών ανέρχονταν σε 4,5 δις δρχ ποσό που αντιστοιχεί σε ποσοστό 7,7% του συνόλου των χρηματοδοτούμενων έργων. Παράλληλα, στο Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, τόσο στο Εθνικό Σκέλος, όσο και στα Περιφερειακά Προγράμματα εντάχθηκαν έργα ύψους 15 δις δρχ για 21 ιαματικές πηγές της χώρας, με στόχο τη δημιουργία της κατάλληλης υποδομής για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ειδικότερα το μέτρο 1,4 του υποπρογράμματος «Τουρισμός», στο οποίο εντάχθηκαν 23 εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, που υλοποιήθηκε από ιδιώτες μέσω του αναπτυξιακού νόμου, περιλαμβάνονται 1 υδροθεραπευτήριο και 2 κέντρα θαλασσοθεραπείας, ενώ ένα ακόμη κέντρο θαλασσοθεραπείας έχει ενταχθεί στα πλαίσια της δημιουργίας Π.Ο.Τ.Α στην περιοχή της Μεσσηνίας. Μέσω των προγραμμάτων του Γ' Κ.Π.Σ όπως έχει εξαγγελθεί προβλέπεται προϋπολογισμός ύψους 54 δις δρχ για τη χρηματοδότηση έργων ειδικής τουριστικής υποδομής, η οποία αφορά υδροθεραπευτήρια, κέντρα θαλασσοθεραπείας, συνεδριακά κέντρα, κέντρα αθλητικού-προπονητικού τουρισμού, γήπεδα γκολφ, θεματικά πάρκα και μαρίνες. Στα πλαίσια της ανάπτυξης ολοκληρωμένων κέντρων υγείας έχουν εξελιχθεί μέσω της Ε.Τ.Β.Α πιλοτικά προγράμματα τουριστικής ανάπτυξης με επίκεντρο τις ιαματικές πηγές. Σημαντική είναι επίσης η δραστηριοποίηση των Ο.Τ.Α, τόσο στον τομέα της επιχειρηματικής δραστηριότητας όσο και στην γενικότερη ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στη χώρα μας.

Δυστυχώς στη χώρα μας η κατάσταση των εγκαταστάσεων της πλειοψηφίας των ιαματικών πηγών είναι σε πολύ υποβαθμισμένο επίπεδο, σε σύγκριση με τις πηγές των χωρών της βαλκανικής και της Ευρώπης. Ως συνεπακόλουθο η προβολή και διαφήμιση των πηγών μας, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό είναι ανύπαρκτη. Θα πρέπει βέβαια να ληφθεί υπόψη ότι η ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού προϋποθέτει και τη συνεργασία επιστημόνων διαφόρων ειδικοτήτων που δεν μπορεί να διαθέτει ο ΕΟΤ, όπως υδρογεωλόγοι, υδρολόγοι-ιατροί, τεχνικοί, οικονομολόγοι, κλιματολόγοι κ.λ.π

ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΟΤ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ι. Επιτροπή Ανάπτυξης Ιαματικού Τουρισμού

Για να ξεπεραστεί η παραπάνω ιδιαιτερότητα, συγκροτήθηκε με απόφαση του Υπουργού Τουρισμού (υπ' αριθμό 525040/13-1-95) και έπειτα από πρόταση του τμήματος Ιαματικών Πηγών, μόνιμη επιτροπή "Ανάπτυξης Ιαματικού Τουρισμού". Η επιτροπή αποτελείται από καθηγητές-επιστήμονες των προαναφερθέντων ειδικοτήτων από τα πανεπιστήμια της χώρας, καθώς και από εκπροσώπους του ΙΓΜΕ, της ΕΤΒΑ, του Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, ελεύθερους επαγγελματίες και διοικητικούς υπαλλήλους του ΕΟΤ. Σκοπός της επιτροπής είναι η λειτουργία της ως συμβουλευτικού – επιστημονικού οργάνου με τις εξής αρμοδιότητες:

-Την παροχή τεχνικής και επιστημονικής βοήθειας στο τμήμα Ιαματικών Πηγών του ΕΟΤ

-Την εισήγηση προς το αρμόδιο τμήμα των μέτρων, μέσω των Τεχνικών που πρέπει να ληφθούν ώστε να προωθηθεί η ανάπτυξη του Ιαματικού Τουρισμού στην Ελλάδα

-Τη σύνταξη τεχνικών προδιαγραφών για τη βελτίωση Αξιοποίηση λουτροπόλεων και ιαματικών Πηγών, την ανέγερση Υδροθεραπευτηρίων – Πηλοθεραπευτηρίων καθώς και την κατάταξη αυτών σε κατηγορίες

-Την επιστημονική και τεχνική συνδρομή του τμήματος Ιαματικών πηγών, επί της εκάστοτε βέλτιστης πολιτικής ανάπτυξης του Ιαματικού Τουρισμού, μέσα στα πλαίσια της γενικότερης Κυβερνητικής και Τουριστικής Πολιτικής της χώρας

- Τη σύνταξη ολοκληρωμένων προτάσεων ανάπτυξης Ιαματικού Τουρισμού, προκειμένου να περιληφθούν σε επενδυτικά ή αναπτυξιακά προγράμματα

- Την υποβοήθηση του τμήματος Ιαματικών πηγών του ΕΟΤ στην οργάνωση συνεδρίων, σεμιναρίων, ημερίδων και λοιπών επιμορφωτικών εκδηλώσεων αρμοδιότητας του

- Την εκπροσώπηση της χώρας σε Διεθνείς Οργανισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, ο Ο.Η.Ε, η FITEC καθώς και σε οποιοδήποτε άλλο επιστημονικό όργανο ,φορέα ή εκδήλωση, με εκπροσώπους που ορίζονται κατά περίπτωση

- Τέλος, τη γνωμοδότηση για κάθε θέμα που θα εισάγει προς εξέταση το αρμόδιο τμήμα Ιαματικών Πηγών και τον έλεγχο των μελετών που υποβάλλονται στον ΕΟΤ για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών της Ελλάδας, ώστε να υποβοηθηθεί ουσιαστικά το έργο του ΕΟΤ, ο οποίος θα έχει και την τελική έγκριση.

II. Καινοτομικό Διακρατικό Πιλοτικό Πρόγραμμα Τουρισμού Υγείας

Ένα επιπλέον πρόβλημα μέχρι σήμερα είναι η δυσκολία εύρεσης εξειδικευμένου-μη επιστημονικού- προσωπικού για την επάνδρωση των Ιαματικών Πηγών.

Η διεύθυνση εκπαίδευσης του ΕΟΤ ετοίμασε για τον σκοπό αυτό μια πρόταση για ένα διετές διακρατικό πρόγραμμα πιλοτικού χαρακτήρα, μεταξύ Ελλάδας-Ισπανίας της τάξης του 1,5 δις με τιμές 1995, που θα αφορά την επαγγελματική κατάρτιση 125 ατόμων για να εξειδικευτούν στην ειδική μορφή Τουρισμός Υγείας. Συγκεκριμένα προβλέπεται ειδική εκπαίδευση στον Ιαματικό-Θεραπευτικό Τουρισμό, στον Τουρισμό Ψυχοσωματικής Υγείας, στον Τουρισμό Θαλασσοθεραπείας, στον Τουρισμό Ατόμων με ειδικές Ανάγκες και στον Τουρισμό Τρίτης Ηλικίας.

III. Προδιαγραφές υδροθεραπευτηρίων

Τον Σεπτέμβριο του 1995 ο ΕΟΤ έθεσε στους υποψήφιους επενδυτές τις προδιαγραφές που πρέπει να τηρούν για την κατασκευή υδροθεραπευτηρίων. Μεταξύ άλλων προβλέπεται η κατασκευή αυτόνομων υδροθεραπευτηρίων ή σε σύνδεση με ξενοδοχειακή μονάδα. Σε κάθε περίπτωση, μέσα σε ακτίνα πέντε χιλιομέτρων από το υδροθεραπευτήριο πρέπει να βρίσκεται ξενοδοχείο Α κατηγορίας και άνω, το οποίο να έχει δυναμικότητα σε κλίνες τουλάχιστον τη διπλάσια από τη δυναμικότητα του υδροθεραπευτηρίου σε λουόμενους. Ακόμη, ο κύριος όγκος του υδροθεραπευτηρίου πρέπει να βρίσκεται δίπλα σε θάλασσα και σε ακτίνα χιλίων τουλάχιστον μέτρων από αρχαιολογικούς, παραδοσιακούς και προστατευμένους εν γένει χώρους.

IV.Βελτίωση υπάρχουσας υποδομής

Ο ΕΟΤ έχει ξεκινήσει ήδη τις ενέργειες και βρίσκεται σε εξέλιξη ένα εκτενές πρόγραμμα ανακατασκευής, επέκτασης, εξοπλισμού κ.λ.π διαφόρωνιαματικών πηγών σε όλη την Ελλάδα, κατά περίπτωση.

4.2.β ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ιδρύθηκε το 1983 ως νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου. Πρόκειται για το μοναδικό πανελλήνιο αναπτυξιακό σύνδεσμο με αρμοδιότητα την ανάπτυξη του Θερμαλισμού, ο οποίος συμμετέχει ουσιαστικά σε κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια με συγκεκριμένες προτάσεις και μελέτες. Λειτουργεί ως τεχνικός σύμβουλος της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας(ΚΕΔΚΕ), έχοντας στο δυναμικό του 48 δήμους και κοινότητες από όλη τη χώρα, με 51 πηγές τοπικής σημασίας.

Μέχρι σήμερα έχει προσφέρει σημαντικό έργο στην ανάπτυξη του Θερμαλισμού στην Ελλάδα(ιαματικός τουρισμός, Γεωθερμία, Φυσικά Μεταλλικά Νερά), με αποτέλεσμα να τύχει της κυβερνητικής αναγνώρισης, η οποία με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών παρέτεινε τη λειτουργία του για άλλα 50 χρόνια. Επίσης το 1991 ο Σύνδεσμος δημιούργησε και την Ελληνική Θερμαλιστική 34Εταιρία(ΕΘΕ), η οποία με τους ειδικούς επιστήμονες που διαθέτει έχει ήδη προσφέρει μελέτες και έρευνες που συνέβαλλαν ουσιαστικά στην καταγραφή, την αναμόρφωση και την ανάπτυξη του χώρου. Το Υπουργείο Εσωτερικών ενέκρινε το αναπτυξιακό πρόγραμμα του Συνδέσμου και έχει ήδη ξεκινήσει τη χορηγία των κονδυλίων στους δήμους και τις κοινότητες μέλη του συνδέσμου.

4.2.γ. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στην προσπάθεια ανάπτυξης των ιαματικών πηγών της Ελλάδας συμμετέχει ενεργά και η ΕΤΒΑ Α.Ε. Σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση ξεκίνησε από το 1986 ένα πρόγραμμα για την ίδρυση δύο λουτροπόλεων. Το πρόγραμμα που έχει πιλοτικό χαρακτήρα αφορά τις πηγές της Νέας Απολλωνία του νομού Θεσσαλονίκης και της Ικαρίας του νομού Σάμου.

Τα επενδυτικά αυτά προγράμματα βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησης. Οι μελέτες προβλέπουν οργανωμένες εγκαταστάσεις που να ανταποκρίνονται στα διεθνή πρότυπα του Ιαματικού Τουρισμού, με πλήρη, σύγχρονο εξοπλισμό που να καλύπτει όλο το φάσμα των θεραπευτικών ιδιοτήτων και πηγών και πάντα κάτω από ιατρικό έλεγχο. Στα συγκροτήματα αυτά θα περιλαμβάνονται μονάδες φυσικοθεραπείας, διαίτας, γυμναστικής,κοσμετολογίας, υγιεινής, αναψυχής, πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.λ.π. Ακόμη η παροχή υπηρεσιών προβλέπεται να είναι υψηλού επιπέδου και να απευθύνεται σε ευρύ φάσμα ηλικιών καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Για τη λειτουργία όλων αυτών θα συσταθούν ανώνυμες εταιρίες με τη συμμετοχή της ΕΤΒΑ, της τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων φορέων ή ιδιωτών , η διοίκηση των οποίων θα ανατεθεί σε έμπειρα στελέχη. Επίσης, η ΕΤΒΑ πρόκειται να ολοκληρώσει σε σύντομο χρονικό διάστημα μελέτη για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών της Ελλάδας, με αντικείμενο την καταγραφή τους, τη διερεύνηση των δυνατοτήτων αξιοποίησής τους, την κατάταξη τους σε κατηγορίες και τέλος τη διατύπωση συγκεκριμένων βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων προτάσεων για την ανάπτυξη τους.

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο θα λέγαμε συμπερασματικά ότι η ολοένα αυξανόμενη ζήτηση από την Ελλάδα αλλά και κυρίως από το εξωτερικό για λουτροθεραπείες, τόσο για θεραπευτικούς σκοπούς, όσο και σε συνδυασμό με τουριστική δραστηριότητα, δημιουργεί αυξημένες ευθύνες στους εμπλεκόμενους φορείς. Ειδικά μάλιστα στην περίπτωση της Ελλάδας, που διαθέτει τόσον φυσικό πλούτο και σε αυτό τον τομέα. Τόσο σε επίπεδο δυνατικών πελατών, όσο και σε επίπεδο υποψήφιων επενδυτών, ο Τουρισμός Υγείας και οι ιαματικές πηγές της χώρας μας αρχίζουν να μπαίνουν στα προγράμματα της Ευρώπης, αλλά και της Ιαπωνίας. Παράδειγμα αποτελεί ακόμα, εκτός από τα προαναφερθέντα και η πρόβλεψη και ένταξη του τουρισμού υγείας στα διάφορα προγράμματα της ΕΟΚ για χρηματοδοτήσεις επιστημονικών μελετών αλλά και κατασκευής Ιαματικών-Θεραπευτικών Κέντρων, καθώς επίσης και του αναπτυξιακού νόμου που θεωρεί αυτού του είδους τις επενδύσεις ως παραγωγικές και τις επιδοτεί κατά περίπτωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΟΝ

ΔΙΕΘΝΗ ΧΩΡΟ

Στα πλαίσια του διαρκώς αυξανόμενου ενδιαφέροντος των δυτικών κοινωνιών σχετικά με τα θέματα που αφορούν την υγεία και την καλή φυσική κατάσταση του οργανισμού, ο τουρισμός υγείας έχει εξελιχθεί σε ένα σχετικά μικρό αλλά ιδιαίτερα δυναμικό τμήμα της αγοράς ειδικών μορφών τουρισμού, σε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Αυστρία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Σουηδία και η Φιλανδία, σε χώρες της Βόρειας Αμερικής, στις πρώην ανατολικές χώρες, όπως η Ουγγαρία, η Τσεχοσλοβακία, η Ρωσία καθώς επίσης και στις χώρες της Βαλκανικής Χερσονήσου.

Υποστηρίζεται ότι με την κατάλληλη τμηματοποίηση της αγοράς και την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος που σχετίζεται με ζητήματα υγείας, υπάρχουν άφθονες δυνατότητες για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας, ενώ διαβλέπονται θετικές εξελίξεις για την ανάπτυξη του τουρισμού μέσω της ενίσχυσης του ενδιαφέροντος των ατόμων για την ψυχική και σωματική τους υγεία και ευεξία.

Στην Ευρώπη υπάρχει μακρά ιστορική παράδοση στον τουρισμό υγείας, ο οποίος γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη μετά τον 17ο αιώνα, ενώ οι δεσμοί μεταξύ του κρατικού συστήματος υγείας υπήρξαν ιδιαίτερα στενοί από την μεταπολεμική περίοδο σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες.

Οι σύγχρονες απαιτήσεις της ζήτησης διαφοροποιημένων υπηρεσιών στον τομέα του τουρισμού υγείας οδήγησε πολλές από τις χώρες που διέθεταν παράδοση στον χώρο να διαφοροποιήσουν τα χαρακτηριστικά του τουριστικού τους προϊόντος, διευρύνοντας την πελατεία τους. Έτσι σήμερα οι υπηρεσίες που συνήθως παρέχονται στα σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας συνίστανται:

- Σε εγκαταστάσεις ευρείας κλίμακας θεραπευτικών και προληπτικών μέτρων για ασθενείς αλλά και υγιή άτομα
- Σε προσφορά εκτενών διευκολύνσεων για δραστηριότητες αναψυχής που δεν συναρτώνται άμεσα με την ιατρική περίθαλψη.

Τα περισσότερα από τα επιτυχημένα κέντρα τουρισμού υγείας βρίσκονται σε περιοχές με αξιόλογο φυσικό τοπίο, όπως π.χ οι Αυστριακές και Ελβετικές Άλπεις, ή σε περιοχές που είναι γνωστές για την ποιότητα των ιαματικών τους νερών όπως π.χ το Evian les Bains, το Aix les Bains, το Vichy στην Γαλλία. Σε αυτά προσφέρονται εκτεταμένες δραστηριότητες υγείας και αναψυχής σε συνδυασμό με σύγχρονα και άνετα καταλύματα και υψηλής ποιότητας διατροφή, ενώ τμήμα της ελκυστικότητας τους αποτελεί επίσης η ύπαρξη ενδιαφέροντος οικιστικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος.

Στο χώρο της Μεσογείου, τουρισμό υγείας έχουν αναπτύξει επίσης η Ισπανία, το Ισραήλ, η Τουρκία η Τυνησία, το Μαρόκο, η Κύπρος. Τα τελευταία χρόνια, τουρισμό υγείας αναπτύσσει και η Αίγυπτος, η οποία σχεδιάζει την κατασκευή ενός πρότυπου κέντρου τουρισμού υγείας (Moses Springs) βασιζόμενη στη λεπτομερή μελέτη ανάλογων επιτυχημένων παραδειγμάτων της Ευρωπαϊκής αγοράς.

Παρόμοια κέντρα λειτουργούν επίσης στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης όπου ο ιαματικός τουρισμός είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος και αποτελεί σημαντικό κομμάτι της οικονομίας τους, όπως στην Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία, Ρουμανία, Ρωσία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία. Στις χώρες αυτές η ανάπτυξη των κέντρων τουρισμού υγείας οφείλονται στο γεγονός ότι εκτός από τους ξένους επισκέπτες, τα επισκέπτεται και ένα σημαντικό τμήμα του τοπικού πληθυσμού.

Στην Ουγγαρία για παράδειγμα, η οποία θεωρείται ως μία από τις πλέον αναπτυγμένες χώρες στον τομέα αυτό, και διαθέτει 350 ιαματικές πηγές με εγκαταστάσεις και 120 οργανωμένα κέντρα με πλήρη εξοπλισμό, σύμφωνα με στοιχεία του 1988, το 10% του πληθυσμού τους επισκέπτεται τις ιαματικές λουτροπόλεις ενώ 22% των ξένων επισκεπτών έχει ως προορισμό τα κέντρα τουρισμού υγείας. Ιδιαίτερη παράδοση και φήμη διαθέτουν ορισμένα κέντρα που θεωρούνται ιστορικά, όπως το Heniz και το Karlovy Vary στην Τσεχία.

Στην Αγγλία, αντίθετα, δεν παρατηρείται αξιοσημείωτη ανάπτυξη των κέντρων ιαματικού τουρισμού (Spas), τα οποία έχουν ατονήσει. Ο τουρισμός υγείας πραγματοποιείται κυρίως στις φάρμες υγείας (health farms) και τα κέντρα υγιεινής ζωής (health living centres), με επίκεντρο την ολιστική θεώρηση περί υγιεινού τρόπου ζωής και με έμφαση στην πρόληψη, στην χαλάρωση, στην ανακούφιση από το άγχος της καθημερινής ζωής των αστικών κέντρων και στην διαβίωση σε αρμονία με τη φύση. Τα κέντρα αυτά αποτελούν ενδεχομένως εξέλιξη των fat farms (φάρμες αδυνατίσματος) που εμφανίστηκαν στη δεκαετία του '50, των οποίων οι επισκέπτες υπόκειντο σε ιδιαίτερα αυστηρή δίαιτα για την απώλεια βάρους.

Στη Βόρειο Αμερική ο τουρισμός υγείας επικεντρώνεται περισσότερο στην ξεκούραση, την ανανέωση και λιγότερο στη θεραπεία και προσφέρεται σε ειδικευμένα κέντρα (health resorts ή spa resorts) τα οποία αποτελούν κατά κανόνα ιδιωτικές επιχειρήσεις που βρίσκονται σε πολυτελή ξενοδοχεία με μπάνια, πισίνες και αθλητική υποδομή, κυρίως στην Καλιφόρνια και τη Φλόριντα. Η πελατεία αποτελείται από άτομα νεαρών και μέσων ηλικιών που ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την εμφάνιση τους, διαθέτουν αυτοπεποίθηση για την φυσική τους κατάσταση και συμμετέχουν ενεργά σε πλήθος δραστηριοτήτων.

Στην Αυστραλία παρατηρείται ανάπτυξη της προσφοράς υπηρεσιών τουρισμού υγείας σε τουριστικά θέρετρα και ξενοδοχεία πολυτελείας. Διαβλέπονται ευοίωνες προοπτικές όσον αφορά το μέλλον του τουρισμού υγείας στη χώρα με προτεινόμενη την ανάπτυξη κέντρων υγιεινής ζωής (health living centres), στα πρότυπα της Αγγλίας.

Η πεποίθηση αυτή βασίζεται στο γεγονός ότι στην Αυστραλία λειτουργούν πολλά κέντρα τουρισμού υγείας (health resorts) και φάρμες υγείας (health farms) σε εντυπωσιακό φυσικό περιβάλλον, ιδεώδες για ανάπαυση χαλάρωση και αυτογνωσία. Υπάρχουν άφθονες δυνατότητες για περιηγήσεις και εξερεύνηση σε τροπικά δάση καθώς και για πλήθος σπορ όπως ιππασία, ορειβασία, τένις, ενώ οι υπηρεσίες κυμαίνονται από αισθητική περιποίηση προσώπου\ σώματος και προγράμματα υγιεινής διατροφής έως μαθήματα αυτογνωσίας και γιόγκα, τεχνικές χαλάρωσης tai chi, διαλογισμό, αρωματοθεραπεία, σάουνα, βοτανοθεραπεία, ρεφλεξολογία κλπ.

Ιδιαίτερα δημοφιλή μεταξύ των κατοίκων της Αυστραλίας είναι τα βραχυχρόνια (πενταήμερα ή επταήμερα) προγράμματα αναζωογόνησης, χαλάρωσης και αποτοξίνωσης του οργανισμού σε παρόμοια κέντρα. Η Νέα Ζηλανδία διαθέτει επίσης αξιόλογα κέντρα ιαματικού τουρισμού, τα οποία προβάλλονται ως προορισμοί εξωτικού τουρισμού υγείας, ενσωματώνοντας την πολύπολιτισμική παράδοση και τις ιδιαιτερότητες της χώρας. Όπως συμβαίνει κατά ένα μέρος και στην περίπτωση της Αυστραλίας, ο τουρισμός υγείας συνδυάζεται σε αρκετές περιπτώσεις με τον φυσιολατρικό τουρισμό ή τον τουρισμό περιπέτειας.

Η Γερμανία που διαθέτει 250-300 κέντρα ιαματικού τουρισμού (spas) και τουρισμού υγείας (health resorts) το έτος 1988 επτά εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν τα κέντρα αυτά, από τα οποία 2,3 εκατομ. υποβλήθηκαν σε ιαματική θεραπεία και τα υπόλοιπα άτομα σε θαλασσοθεραπεία, σε κινησιοθεραπεία και σε κλιματοθεραπεία. Το ποσοστό του γερμανικού πληθυσμού που επισκέφθηκε τα κέντρα αυτά κατά την ίδια χρονιά ήταν γύρω στο 10%, ενώ οι ξένοι επισκέπτες συνήθως αποτελούν μικρό ποσοστό του συνόλου των επισκεπτών των ιαματικών κέντρων, μόλις το 3% κατά το έτος 1988.

Στη Γαλλία λειτουργούν γύρω στα 50 κέντρα τουρισμού υγείας, εκ των οποίων τα περισσότερα εξειδικεύονται στη θαλασσοθεραπεία και περίπου τα 20 στον ιαματικό τουρισμό. Το ποσοστό του γαλλικού πληθυσμού που επισκέπτεται τα κέντρα αυτά δεν υπερβαίνει το 1%, ενώ οι ξένοι τουρίστες αποτελούν πολύ μικρό μέρος του συνόλου των λουομένων. Οι περιοχές της Γαλλίας :Evian les Bains, Aix les Bains και Vichy είναι γνωστές παγκοσμίως για την ποιότητα των ιαματικών τους νερών.

Στην Ελβετία λειτουργούν 22 ιαματικά κέντρα που εξειδικεύονται περισσότερο στη θεραπεία για πρόληψη. Το κλίμα και το υψόμετρο της τοποθεσίας, όπου βρίσκονται ορισμένα από τα κέντρα αυτά, είναι ιδανικά για την προσφορά προϊόντων που προορίζονται για ανάρρωση και χαλάρωση. Στην Αυστρία λειτουργούν 100 ιαματικά κέντρα, εκ των οποίων τα 20 είναι αποκλειστικά για υδροθεραπεία. Η Αυστρία έχει αναπτύξει τόσο πολύ τον τομέα 39της υδροθεραπείας, ώστε να παρουσιάζεται διεθνώς ως προορισμός αναζωογόνησης κατά της καθημερινής ρουτίνας. Μαζί δε με την Ελβετία αποτελούν χώρες με κέντρα τουρισμού υγείας που εξειδικεύονται στην κλιματοθεραπεία.

Στο Βέλγιο λειτουργούν λίγα κέντρα ιαματικού τουρισμού, ενώ τα κέντρα τουρισμού υγείας είναι περισσότερα. Εκ των επισκεπτών οι περισσότεροι είναι ημεδαποί τουρίστες, δεδομένου ότι επί συνόλου 240 χιλιάδων διανυκτερεύσεων το 1990 στα κέντρα τουρισμού, το 88,88% πραγματοποιήθηκε από Βέλγους και το υπόλοιπο 11,17% από αλλοδαπούς επισκέπτες.

Στη Βόρεια Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Σουηδία και τη Φινλανδία, τα προσφερόμενα προϊόντα τουρισμού υγείας είναι πολύ υψηλών προδιαγραφών, τόσο από άποψη κοινωνική όσο και ιατρική.

Στη Βόρεια Αμερική ο τουρισμός υγείας, ο οποίος έχει την έννοια της ξεκούρασης μόνο και όχι και της θεραπείας, προσφέρεται σε ειδικευμένους σταθμούς τα "Health Resorts" ή "Spas Resorts". Είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις, που βρίσκονται συνήθως σε πολυτελή ξενοδοχεία με μπάνια, πισίνες και αθλητική υποδομή, κυρίως στην Καλιφόρνια και Φλόριδα.

Επίσης στις πρώην ανατολικές χώρες ,Ρωσία, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία καθώς και στο χώρο της Βαλκανικής Χερσονήσου, όπως Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, ο ιαματικός τουρισμός είναι αναπτυγμένος τομέας, αφού ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού των χωρών αυτών αλλά και των ξένων τουριστών επισκέπτεται τα κέντρα τουρισμού υγείας. Έτσι στην Ουγγαρία, η οποία θεωρείται ως μία από τις πλέον αναπτυγμένες χώρες στον τομέα αυτό, αφού διαθέτει 100-120 οργανωμένα κέντρα με πλήρη εξοπλισμό και υποδομή και γύρω στις 350 ιαματικές πηγές με εγκαταστάσεις, το 10% περίπου του πληθυσμού της κατά το έτος 1988 επισκέπτεται τις ιαματικές λουτροπόλεις, ενώ το 22% των ξένων επισκεπτών έχει ως προορισμό τα κέντρα του τουρισμού υγείας.

Στην Τσεχοσλοβακία, η οποία διαθέτει επίσης οργανωμένα κέντρα τουρισμού υγείας, το 3,5% του πληθυσμού της, κατά το έτος 1988, βρέθηκε ότι έχει υποβληθεί σε ιαματική θεραπεία. Στη Ρωσία ένας στους δεκαπέντε Ρώσους πηγαίνει σε ιαματικά κέντρα.

Στην περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας υπάρχουν περισσότερες από 300 ιαματικές πηγές και πάνω από 100 λουτροπόλεις που είναι γνωστές ως κέντρα θεραπείας και αποκατάστασης. Σε πολλές πηγές αξιοποιούνται οι κλιματικές 40ιδιαιτερότητες των περιοχών για εφαρμογές στην κλιματοθεραπεία. Επίσης δραστηριοποιούνται και στην εμφιάλωση μεταλλικού νερού.

Η Βουλγαρία διαθέτει πάνω από 500 ιαματικές πηγές με εξειδίκευση στη λουτροθεραπεία, κλιματοθεραπεία, θαλασσοθεραπεία. Έχει αξιόλογα κέντρα, που εκτός της υδροθεραπείας, προσφέρουν και προγράμματα τουρισμού υγείας όπως θεραπεία κατά του άγχους, του καπνίσματος, προγράμματα μακροζωίας κλπ.

Η σημαντική αύξηση που παρατηρείται τελευταία στη ζήτηση των προϊόντων που προσφέρονται από τα κέντρα ιαματικού τουρισμού και τα κέντρα τουρισμού υγιεινής και φυσικής διαβίωσης αποδίδεται τόσο στην στροφή των ατόμων προς τις παραδοσιακές μεθόδους θεραπείας αλλά και στην αυξανόμενη έμφαση που δίδεται στην κατά διαστήματα ανάγκη αναζωογόνησης του οργανισμού που επιτυγχάνεται με τη σωματική άσκηση και τις ειδικές θεραπείες που ακολουθούνται στο καθαρό και υγιεινό περιβάλλον των κέντρων αυτών.

Οι φυσικοί τρόποι θεραπείας ή όπως λέγεται της “αφαρμάκου ιατρικής” κερδίζουν συνεχώς έδαφος με τα νέα δεδομένα, δηλαδή την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, το άγχος της καθημερινής ζωής, το κάπνισμα κλπ τα οποία θεωρούνται υπεύθυνα για τις περισσότερες ασθένειες και το πρόωρο γήρας. Επιστημονικά έχει αποδειχθεί ότι τα προϊόντα του τουρισμού υγείας αποτελούν προάσπιση για καλή υγεία, αλλά συμβάλλουν επίσης σημαντικά και στην προληπτική ιατρική. Σημειώνεται ότι στη Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία η προληπτική ιατρική στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στην υδροθεραπεία από τις μικρές ηλικίες.

Τα πακέτα διακοπών προορισμού σε αυτά τα κέντρα συνδυάζονται τις περισσότερες φορές και με προσφορά άλλων τουριστικών υπηρεσιών αναψυχής, αναζωογόνησης, σπορ (όπως σκι, ιστιοπλοία, ιππασία, τένις κλπ.) και πολιτιστικών δραστηριοτήτων της υψηλής κοινωνικής ζωής (όπως κινηματογράφο, θέατρο, φεστιβάλ μουσικής κλπ) γιατί απευθύνονται όχι μόνο σε ασθενείς αλλά και στους συνοδούς των ασθενών, καθώς και σε άλλους επισκέπτες συνήθως ανωτέρου εισοδηματικού επιπέδου.

Εξάλλου, απαιτείται μακρά παραμονή των ατόμων σε αυτά τα θέρετρα, μεγαλύτερη από αυτή των τουριστών στα συνήθη τουριστικά θέρετρα, προκειμένου να φανούν τα αποτελέσματα μιας ορισμένης θεραπείας στην οποία υποβάλλονται τα άτομα, ιδίως αν πρόκειται για ειδικές θεραπείες. Επομένως, η αναγκαστική παραμονή των επισκεπτών για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα στα κέντρα του τουρισμού υγείας, π.χ 21 ημέρες στη Γαλλία, 21-28 ημέρες στη Γερμανία, 12-18 ημέρες στην Ιταλία, απαιτεί τη δημιουργία, όχι μόνο της κατάλληλης ατμόσφαιρας για τη χαλάρωση και την αναζωογόνηση του οργανισμού, αλλά και άλλων δραστηριοτήτων για την απασχόληση των ατόμων κατά τις ελεύθερες ώρες, ώστε να καταστούν τόποι έλξης τουριστών.

Κατά συνέπεια δημιουργούνται συγκροτήματα που διαθέτουν όλη τη γενική και ειδική υποδομή και το κατάλληλο περιβάλλον που απαιτείται για τον τουρισμό μακράς παραμονής, όπως πάρκα πρασίνου, κήποι, ποταμοί, λίμνες, κλινικές, κέντρα θεραπείας, κατάλληλος τεχνολογικός εξοπλισμός, εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό, στέγαση σχετική με τη θεραπεία, ελεγχόμενη διαίτα κλπ, τα οποία βοηθούν στην αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης θεραπείας.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι ο στόχος των κέντρων τουρισμού υγείας είναι η επίτευξη της:

- Θεραπείας, αποκατάστασης ή πρόληψης βλαβών του οργανισμού.
- Ανανέωσης των βασικών βιολογικών και ψυχικών λειτουργιών.
- Βελτίωσης της ψυχικής και σωματικής υγείας, ευεξίας και ομορφιάς.

Ένα άλλο θέμα που παρατηρείται και θεωρείται πολύ σημαντικό είναι ο τομέας της έρευνας αγοράς και ανάπτυξης των πωλήσεων του τουρισμού υγείας. Ορισμένες χώρες όπως η Αυστρία, η Ελβετία, η Γαλλία έχουν προχωρήσει πολύ στο θέμα της έρευνας αγοράς και της διαφήμισης. Οι χώρες αυτές προσφέρουν, σε συνεργασία με τις εθνικές τους αεροπορικές εταιρίες “πακέτα διακοπών” για την ομορφιά και την καλή φυσική κατάσταση του σώματος στα κέντρα υγείας, τα οποία διαθέτουν συγκροτήματα ξενοδοχείων με θερμά λουτρά αλλά και όλη την υποδομή όπως γήπεδα τένις, χώρους αθλητισμού κλπ, σε περιβάλλον ιδανικό για θεραπεία και ξεκούραση.

Τα τουριστικά “πακέτα” διακινούνται από ειδικούς τουριστικούς πράκτορες (tour operators) σε διεθνή κλίμακα και απευθύνονται συνήθως σε πελατεία υψηλού εισοδηματικού επιπέδου. Βέβαια υπάρχει και η εξειδίκευση των κέντρων αυτών, ανάλογα με το χαρακτηρισμό και τη θερμοκρασία των ιαματικών νερών τους, την εξειδικευμένη υποδομή που διαθέτουν, το κλίμα της περιοχής κλπ. Για παράδειγμα άλλα προσφέρονται για λουτροθεραπεία(Ουγγαρία), ποσιθεραπεία (Evian Γαλλίας), άλλα για πηλοθεραπεία (ιδίως στην Ιταλία), άλλα για θαλασσοθεραπεία ιδίως αυτά που βρίσκονται κοντά στη θάλασσα(Γαλλία), άλλα για κλιματοθεραπεία (Ελβετία, Αυστρία).

5.2 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΙΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΕΣ

ΧΩΡΕΣ

Όπως ήδη έχει αναφερθεί στον Ευρωπαϊκό χώρο υπάρχει μακράιωνη ιστορική παράδοση όσον αφορά τον τουρισμό υγείας. Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στον τομέα της ζήτησης, με επίκεντρο τις ανεπτυγμένες χώρες της κεντρικής Ευρώπης, οδήγησαν στην προσφορά νέων υπηρεσιών και στην διερεύνηση της παραδοσιακής αγοράς του τουρισμού υγείας. Η τελευταία αποτελείται από πελάτες μέσης και μεγάλης ηλικίας, μεσαίων και χαμηλών εισοδημάτων, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις καλύπτουν το ταξίδι τους μέσω κρατικών επιχορηγήσεων στα πλαίσια του κρατικού συστήματος υγείας. Αντίθετα, η νέα δυναμικά αναδυόμενη αγορά του τουρισμού υγείας έχει ως στόχο όχι μόνο την ίαση ιατρικών παθήσεων αλλά την γενικότερη ανάνηψη του οργανισμού, τη σωματική ανανέωση, την πρόληψη, την βελτίωση της αισθητικής και την καλλιέργεια θετικής στάσης έναντι της ζωής. Εκτός από τα παραδοσιακά ιαματικά λουτρά περιλαμβάνει νέα προϊόντα και υπηρεσίες όπως κέντρα αισθητικής και αδυνατίσματος, άθλησης, υγιεινής διατροφής, θαλασσοθεραπείας, φυσιοθεραπείας, τεχνικές χαλάρωσης, επιμορφωτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες υγείας και απευθύνεται σε πελάτες νεότερων ηλικιών υψηλού εισοδηματικού επιπέδου.

Οι τάσεις αυτές εμφανίστηκαν πρόσφατα και στις χώρες της Μεσογείου, η αγορά των οποίων αποτελείτο κυρίως από την παραδοσιακή πελατεία του τουρισμού υγείας, με κύριο χαρακτηριστικό τη χρηματοδότηση μέσω του συστήματος κρατικών πληρωμών. Ο τουρισμός υγείας ήταν, μέσα από μια παράδοση αιώνων, ταυτισμένος με το κλασικό υπόδειγμα του θεραπευτικού τουρισμού, ενώ η ζήτηση περιοριζόταν κυρίως στις εσωτερικές αγορές με αποτέλεσμα την υποβάθμιση της προσφοράς.

Το γεγονός αυτό συνδέεται άμεσα με το ότι η Μεσογειακή ζώνη χαρακτηρίζεται από την διαμόρφωση σχέσεων κέντρου – περιφέρειας με τις αναπτυγμένες χώρες της κεντρικής Ευρώπης όπου η Μεσόγειος προβλήθηκε ως ήλιος, θάλασσα, ελευθερία, διασκέδαση.

Συνέπεια των ανωτέρω ήταν οι μεσογειακές χώρες να αναπτυχθούν με ταχείς ρυθμούς και να καθιερωθούν ως χώρες μαζικού παραθεριστικού τουρισμού. Η ταχεία ανάπτυξη του τουρισμού και τα συνεπαγόμενα οικονομικά οφέλη οδήγησαν πολλά μεσογειακά κράτη να καταβάλουν προσπάθειες για την περαιτέρω προώθηση και ανάπτυξή του. Στα πλαίσια αυτά, κατά την δεκαετία '70 – '80 στόχος των προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης ήταν ο διπλασιασμός των τουριστικών αφίξεων προκειμένου να επιτευχθεί η αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης.

Όμως, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου τα πράγματα ακολούθησαν αυτή την πορεία, οι υπεραισιόδοξες προβλέψεις διαψεύστηκαν καθώς η τελική απόδοση και ωφέλεια του τουρισμού στην περιοχή ήταν μικρότερη του αναμενόμενου. Συνέπεια του γεγονότος αυτού ήταν η διατύπωση αμφισβητήσεων σχετικά με τα οικονομικά οφέλη του τουρισμού, όχι μόνο στον μεσογειακό αλλά και στο διεθνή χώρο.

Με αφετηρία τους συγκεκριμένους διεθνείς προβληματισμούς και αμφισβητήσεις, πολλά μεσογειακά κράτη συνειδητοποίησαν ότι η αύξηση των τουριστών σε απόλυτους αριθμούς δεν πρέπει να αποτελεί αποκλειστικό στόχο και ότι σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και όχι μόνο ο αριθμός των τουριστών. Αποτέλεσμα της συνειδητοποίησης αυτής ήταν η αναπροσαρμογή της τουριστικής τους πολιτικής και η καταβολή προσπαθειών για την προσέλκυση εισοδηματικά υψηλότερων τάξεων τουριστών.

Σήμερα, παρατηρούμε ότι στα κέντρα τουρισμού υγείας συχνάζουν άτομα όλων των ηλικιών λόγω της γενικότερης στροφής των ατόμων σε μία γενικότερη φιλοσοφία υγιεινής διαβίωσης και στις παραδοσιακές μορφές φυσικής θεραπείας. Η ολιστική αυτή θεώρηση της υγείας, η έμφαση στην πρόληψη και η ορθή χρήση του ελεύθερου χρόνου οδήγησαν στην διαφοροποίηση της ζήτησης στην έμφαση.

Στα πλαίσια αυτά εντάσσονται οι προσπάθειες διαφοροποίησης της τουριστικής προσφοράς των χωρών της Μεσογείου. Αρκετές από αυτές δημιούργησαν τα τελευταία χρόνια σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας με γνώμονα το γεγονός ότι η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας αυξάνεται με σταθερούς ρυθμούς καθώς η φυσική διατροφή, η υγιεινή διαβίωση και η σωματική υγεία αποτελούν νέα κοινωνικά πρότυπα και γίνονται καθοριστικοί παράγοντες μιας εικόνας κοινωνικής ανόδου.

Η διαφοροποίηση των χαρακτηριστικών της ζήτησης του τουρισμού υγείας οδήγησε πολλές μεσογειακές χώρες με παράδοση να διαφοροποιήσουν τα χαρακτηριστικά του τουριστικού τους προϊόντος, δημιουργώντας τουριστικά θέρετρα υψηλών προδιαγραφών προκειμένου να προσελκύσουν τμήματα της ανερχόμενης αγοράς. Με ταχείς ρυθμούς προς αυτή τη κατεύθυνση κινήθηκε κυρίως η Ιταλία ενώ την ίδια πορεία φαίνεται να ακολουθούν η Ισπανία, το Ισραήλ, η Κύπρος, η Τουρκία, η Κροατία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα, η Τυνησία, το Μαρόκο και η Αίγυπτος.

Κοινά χαρακτηριστικά των χωρών της Μεσογείου είναι:

- Η ιστορική παράδοση στον ιαματικό-θεραπευτικό τουρισμό.
- Η ποικιλομορφία και η ποιότητα των φυσικών και πολιτισμικών πόρων.
- Οι ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, που ευνοούν την μείωση της εποχικότητας.

Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στην περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στο χώρο της Μεσογείου, εφόσον η παράδοση συμβαδίζει με την αξιοπιστία, το υψηλό επίπεδο τεχνολογικής οργάνωσης και την ιδιαίτερη ταυτότητα κάθε περιοχής.

Προκειμένου οι χώρες της Μεσογείου να επωφεληθούν από τις νέες τάσεις της ζήτησης επιβάλλεται να εξισορροπήσουν ανάμεσα στις παραδοσιακές και τις σύγχρονες αντιλήψεις όσον αφορά τον τουρισμό υγείας. Στόχος δεν είναι η εγκατάλειψη της παραδοσιακής αγοράς του ιαματικού – θεραπευτικού τουρισμού αλλά η παράλληλη διερεύνησή της μέσω της προσφοράς νέων προϊόντων και προγραμμάτων προώθησης για την προσέλκυση πελατών νεότερων ηλικιών και υψηλότερων εισοδηματικών τάξεων. Ενδεικτική σε αυτή την κατεύθυνση είναι η ήδη παρατηρούμενη αύξηση των κέντρων θαλασσοθεραπείας, τα οποία σχεδόν διπλασιάστηκαν στη Γαλλία σε διάστημα μιας δεκαετίας.

Ισπανία:

Υπάρχουν 2,000 ιαματικές πηγές εκ των οποίων περισσότερες από 90 διαθέτουν άδεια εκμετάλλευσης ως ιαματικά κέντρα. Ορισμένες επιχειρήσεις λειτουργούν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, ενώ άλλες μόνον εποχικά. Οι εγκαταστάσεις και οι προσφερόμενες υπηρεσίες ποικίλλουν από τις παραδοσιακές ιαματικές πηγές έως σύγχρονα πολυτελή ξενοδοχεία 4 και 5 αστέρων. Ως προς την γεωγραφική κατανομή, όπως προκύπτει από τους σχετικούς χάρτες, οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις εμφανίζονται κατά μήκος των ακτών της Μεσογείου. Μία γενική εκτίμηση είναι ότι ο τουρισμός υγείας στην Ισπανία επικεντρώνεται κυρίως στην εκμετάλλευση των ιδιοτήτων των θερμομεταλλικών νερών, ενώ ο τομέας της θαλασσοθεραπείας δεν εμφανίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη, υπάρχουν 9 κέντρα θαλασσοθεραπείας.

Πορτογαλία:

Η χώρα διαθέτει μακρά παράδοση στον ιαματικό τουρισμό και αρκετές λουτροπόλεις με αξιόλογη ποιότητα θερμομεταλλικών νερών, οι οποίες όμως προσφέρουν περιορισμένες υπηρεσίες και προσελκύουν κυρίως πελάτες μεγαλύτερων ηλικιών και ασθενέστερων εισοδηματικών τάξεων. Υπάρχουν 44 κέντρα ιαματικού τουρισμού, καθένα από τα οποία ενδείκνυται για συγκεκριμένες παθήσεις και 1 υποδειγματικό κέντρο θαλασσοθεραπείας (Vilalara Thalasso) που βασίζεται στα διεθνή πρότυπα, στο Algrave της Πορτογαλίας.

Ιταλία:

Διαθέτει μεγάλη πληθώρα ιαματικών πηγών που βρίσκονται σε τοποθεσίες με πλούσιο ιστορικό παρελθόν και πολιτισμικό ενδιαφέρον. Λειτουργούν γύρω στα 200 κέντρα τουρισμού υγείας, κατά το έτος 1988 βρέθηκε ότι επισκέφθηκαν τα κέντρα αυτά 2,3 εκατομμύρια άτομα. Επίσης υπολογίστηκε ότι το 10%, κατά την ίδια χρονιά, των εισπράξεων από τον αλλοδαπό τουρισμό προερχόταν από τους επισκέπτες των 12 μεγαλύτερων κέντρων τουρισμού υγείας. Χαρακτηριστικό είναι ότι διαθέτει μακρά ιστορική παράδοση στον ιαματισμό την οποία έχει εκσυγχρονίσει και αναδείξει, με αποτέλεσμα να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κέντρα τουρισμού υγείας. Περιφέρειες οι οποίες συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό ιαματικών πηγών είναι η Εμίλια Ρομάνια και η Τοσκάνη.

Αρκετές από τις ιαματικές εγκαταστάσεις της Τοσκάνης χρονολογούνται από την Ρωμαϊκή εποχή. Στην περιοχή της Τοσκάνης ιδιαίτερα δημοφιλείς είναι οι εγκαταστάσεις Montecatini και Chianciano. Στη νότιο Ιταλία, μεγάλη συγκέντρωση ιαματικών πηγών εμφανίζεται κατά μήκος του κόλπου της Νάπολης, μία περιοχή η οποία αποτελεί ενεργή ηφαιστειακή ζώνη. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της Ιταλίας είναι η γειτνίαση των ιαματικών πηγών με σημαντικές ιστορικές πόλεις που διαθέτουν σημαντικά αρχιτεκτονικά μνημεία και πολιτισμικό πλούτο.

Το γεγονός αυτό επιτρέπει την ανάπτυξη πλεγμάτων ειδικών μορφών τουρισμού, καθώς ο ιαματικός – θεραπευτικός τουρισμός μπορεί να συνδυαστεί με τον πολιτισμικό, τον συνεδριακό, τον εκπαιδευτικό ή τον αστικό τουρισμό.

Μάλτα:

Υπάρχουν 3 θέρετρα τουρισμού υγείας που προσφέρουν ολοκληρωμένα προγράμματα περιποίησης, άθλησης και διατροφής και ένα κέντρο θαλασσοθεραπείας (Spra Mediterranee Thalassotherapie\ Hotel Foritina) το οποίο ολοκληρώθηκε το 1996. Τα κέντρα βρίσκονται σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις κατηγορίας 4 αστέρων.

Κροατία:

Η Κροατία διαθέτει άφθονες θερμομεταλλικές πηγές με νερό πλούσιο σε μεταλλικά άλατα και εγκαταστάσεις με εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό. Υπάρχουν συνολικά 12 ιαματικά κέντρα, τα οποία προσφέρονται για θεραπείες διάφορων παθήσεων. Σε ορισμένα από αυτά επισημαίνονται παράλληλα με την ποιότητα των ιαματικών νερών, και των ιατρικών υπηρεσιών, οι εξαιρετικές βιοκλιματικές συνθήκες και η ποικιλότητα των φυσικών πόρων. Υπάρχουν επίσης 2 κέντρα θαλασσοθεραπείας σε ξενοδοχεία κατηγορίας 3 αστέρων, ενώ σημειώνεται ότι στο Sibenik, στο Ινστιτούτο Θαλασσοθεραπείας εφαρμόζονται ολιστικά προγράμματα τουρισμού υγείας .

Σλοβενία:

Παρά το μικρό της μέγεθος, διαθέτει περισσότερες από 300 ιαματικές πηγές ,η χρήση των οποίων σε ορισμένες περιπτώσεις χρονολογείται από την Ρωμαϊκή περίοδο. Αρκετά ξενοδοχεία κατηγορίας 3 και 4 αστέρων βρίσκονται κοντά στις ιαματικές πηγές και διαθέτουν πλήρως εξοπλισμένες ιαματικές εγκαταστάσεις προσφέροντας πλήθος θεραπειών με την επίβλεψη εξειδικευμένου προσωπικού. Στην περιοχή Portoroz στο βόρειο τμήμα των ακτών της Αδριατικής κοντά στα σύνορα με την Ιταλία υπάρχει κέντρο θαλασσοθεραπείας σε ξενοδοχείο 4 αστέρων.

Κύπρος:

Η Κύπρος εξειδικεύεται στον τουρισμό υγιεινής και φυσικής διαβίωσης σε πολυτελή ξενοδοχεία/θέρετρα κατηγορίας κυρίως 5 αστέρων. Εκτός από το ξενοδοχείο των Αγίων Αναργύρων δεν αναφέρεται η χρήση θερμομεταλλικών νερών για υδροθεραπεία εντός των εγκαταστάσεων. Θα πρέπει να σημειωθεί η ύπαρξη ενός κέντρου θαλασσοθεραπείας διεθνών προδιαγραφών (Thalassa and Anassa) σε υπερπολυτελές ξενοδοχείο. Προγράμματα θαλασσοθεραπείας προσφέρονται επίσης σε ξενοδοχεία της Λεμεσού.

Τουρκία:

Στην Τουρκία υπάρχουν περίπου 100 ιαματικές πηγές ενώ λειτουργούν 56 υδροθεραπευτήρια, τα περισσότερα από τα οποία χαρακτηρίζονται «παραδοσιακά». Ένα μικρό ποσοστό των υδροθεραπευτηρίων είναι συμβατό με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και βρίσκεται στις εγκαταστάσεις πολυτελών ξενοδοχείων κατηγορίας 4 και 5 αστέρων. Τα πιο γνωστά βρίσκονται στις περιοχές Balçova, Cesme,Pamukkale, κατά μήκος της ακτογραμμής του Αιγαίου όπου προσφέρονται και προγράμματα θαλασσοθεραπείας. Παράλληλα λειτουργούν σύμφωνα με τις διεθνείς προδιαγραφές, 20 κέντρα υγείας και ομορφιάς. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι λουόμενοι το 1975 ήταν 1,9 εκ. το 1982 2,9 εκ. ενώ το 1990 ανήλθαν σε 6 εκατ. άτομα. Λόγω της σημαντικής αύξησης της ζήτησης προωθείται από την κυβέρνηση η δημιουργία 34 υδροθεραπευτηρίων σε ξενοδοχειακά καταλύματα συνολικής δυναμικότητας περίπου 7,000 κλινών.

Ισραήλ:

Οι ιδιότητες των ιαματικών πηγών του Ισραήλ ήταν γνώστες από την αρχαιότητα. Σήμερα, στα πλαίσια της κρατικής τουριστικής πολιτικής, η περαιτέρω ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός του ιαματικού τουρισμού θεωρείται ζήτημα μείζονος σημασίας. Τα περισσότερα κέντρα τουρισμού υγείας βρίσκονται συγκεντρωμένα γύρω από την Νεκρά θάλασσα σε πολυτελείς ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις που προσφέρουν πλήθος πρόσθετων υπηρεσιών. Σχεδόν όλα διαθέτουν κλινικές και άριστα εκπαιδευμένο προσωπικό ή βρίσκονται κοντά σε κλινικές και νοσοκομειακά ιδρύματα. Τα νερά της Νεκρής θάλασσας και τα υποπροϊόντα της χρησιμοποιούνται τόσο για αισθητικούς όσο και για ιαματικούς σκοπούς. Άλλα ιαματικά κέντρα βρίσκονται στη Γαλιλαία κοντά στις ιαματικές πηγές Hammath της Τιβεριάδας, καθώς επίσης και στις περιοχές Agad και Eilat. Τα περισσότερα κέντρα λειτουργούν όλο το χρόνο.

Αίγυπτος:

Υπάρχει σχετικά μικρός αριθμός θειούχων πηγών οι οποίες δεν έχουν όμως αξιοποιηθεί με τη δημιουργία αξιόλογων ιαματικών εγκαταστάσεων. Η λουτρόπολη της Helwan σε απόσταση 15 χμ από το Κάιρο δεν συγκεντρώνει διεθνείς επισκέπτες δεδομένου ότι η περιοχή είναι αρκετά βιομηχανοποιημένη. Το μόνο αξιόλογο κέντρο τουρισμού υγείας βρίσκεται στο Aswan, στις εγκαταστάσεις πολυτελούς ξενοδοχείου. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, σχεδιάζεται η κατασκευή ενός πρότυπου κέντρου τουρισμού υγείας (Moses Springs) η οποία βασίζεται στη λεπτομερή μελέτη αναλόγων επιτυχημένων υποδειγμάτων της Ευρωπαϊκής αγοράς.

Μαρόκο:

Υπάρχουν κέντρα τουρισμού υγείας σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις τεσσάρων και πέντε αστέρων που προσφέρουν προγράμματα θαλασσοθεραπείας στις περιοχές Agadir, Casablanc, Essaouira και υδροθεραπείας στο Marrakech. Στην περιοχή της Fez υπάρχουν 2 ιαματικές πηγές στις οποίες λειτουργούν ιαματικά κέντρα. Η Sidi Harazem με ευεργετικές ιδιότητες για την λειτουργία των νεφρών και η Moulay Yacoub της οποίας τα νερά είναι κατάλληλα για τη θεραπεία ρευματοπαθειών. Σημειώνεται ότι αρκετά κέντρα θαλασσοθεραπείας βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής, καθώς εκτιμάται ότι οι τουριστικές αφίξεις θα διπλασιασθούν σχεδόν την επόμενη τριετία. Ένα από αυτά, πρόκειται να κατασκευασθεί με την συνεργασία του Ισπανικού ομίλου "Sol Melia" σε ξενοδοχείο 5 αστέρων, δυναμικότητας 500 κλινών.

Τυνησία:

Ο τομέας του θεραπευτικού τουρισμού στην Τυνησία γνώρισε ταχεία ανάπτυξη κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Το 1994 κατασκευάστηκε το πρώτο κέντρο θαλασσοθεραπείας στην περιοχή Soussse. Σήμερα η χώρα διαθέτει 10 κέντρα θαλασσοθεραπείας κατά μήκος των ακτών της στις περιοχές Gammarth, Hammanet, Yasmine Hammamet, Jerba, Zarzis και Soussse. Στο στάδιο της κατασκευής βρίσκονται 3 νέα κέντρα θαλασσοθεραπείας ενώ μελετάται η κατασκευή 10 ακόμη κέντρων. Ο ρυθμός ανάπτυξης των κέντρων θαλασσοθεραπείας είναι αλματώδης, αν αναλογισθεί κανείς ότι στις αρχές της δεκαετίας του '90 η ίδια η έννοια της θαλασσοθεραπείας ήταν παντελώς άγνωστη στην χώρα. Σύμφωνα με όσα αναφέραμε συμπεραίνουμε ότι οι περισσότερες χώρες της Μεσογείου διαθέτοντας μακράιωνη ιστορική παράδοση στον τουρισμό υγείας και κατόρθωσαν να ισορροπήσουν μεταξύ παράδοσης και εκσυγχρονισμού. Η δημιουργία θερέτρων τουρισμού υγείας σύγχρονων προδιαγραφών στη θέση των ιστορικών ιαματικών εγκαταστάσεων ακολουθεί τις νέες τάσεις της ζήτησης και στοχεύει στην προσέλκυση νέων τμημάτων της αγοράς όσο αφορά την εθνικότητα την ηλικία και το εισοδηματικό επίπεδο. Παράλληλα, την τελευταία δεκαετία αναπτύσσεται με σταθερούς ρυθμούς ο τομέας της θαλασσοθεραπείας, ο οποίος αποτελεί ένα μικρό αλλά ιδιαίτερα δυναμικό κομμάτι της αγοράς τουρισμού υγείας.

Οι μεσογειακές χώρες διαθέτουν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη του τομέα, όπως ήπιο κλίμα, αξιόλογους φυσικούς πόρους και εύκολη προσπελασιμότητα από τις κύριες ευρωπαϊκές αγορές. Η ανάπτυξη νέων προϊόντων και η διαφοροποίηση των υπηρεσιών του τουρισμού υγείας εντάσσεται σε μια γενικότερη προσπάθεια διαφοροποίησης της τουριστικής πολιτικής των Μεσογειακών χωρών που έχει ως στόχο την καλύτερη διαχείριση του μαζικού τουρισμού και την προώθηση πλέγματος νέων, ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

5.3 ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Οι χώρες προέλευσης και προορισμού των περισσότερων πελατών τουρισμού υγείας είναι οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης (Αυστρία, Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Ελβετία), καθώς επίσης ο χώρες της Β. Αμερικής. Επίσης, ο τουρισμός υγείας έχει εξελιχθεί σε ένα σχετικά μικρό αλλά ιδιαίτερα δυναμικό τμήμα της αγοράς ειδικών μορφών τουρισμού στις πρώην ανατολικές χώρες, όπως η Ουγγαρία, η Τσεχοσλοβακία, η Ρωσία, καθώς επίσης και στις χώρες της Βαλκανικής Χερσονήσου.

Οι μεσογειακές χώρες διαθέτουν αξιόλογη ζήτηση, σε αρκετές περιπτώσεις όμως υστερού στον τομέα της υποδομής δεδομένο ότι η τουριστική τους ανάπτυξη στηρίχθηκε σχεδόν εξ ολοκλήρου στον μαζικό τουρισμό.

Στην Β. Αμερική και την Καραϊβική, η αντίληψη περί “Spa” επικεντρώνεται σε προγράμματα άθλησης, αισθητικής περιποίησης, διαιτητικής, διαλογισμού, γιόγκα, κλπ τα οποία αποτελούν συμπληρωματικά συστατικά του τουριστικού πακέτου και προσφέρονται κυρίως σε κέντρα τουρισμού υγιεινής και φυσικής διαβίωσης.

Στην Ευρώπη, υπάρχει παράδοση αιώνων στον θερμαλισμό, τον κλιματισμό και την θαλασσοθεραπεία. Στα πλαίσια της παράδοσης αυτής, επιχειρείται ο εμπλουτισμός της προσφοράς με νέα διαφοροποιημένα προϊόντα και υπηρεσίες τα οποία αναπτύσσονται και προωθούνται με επίκεντρο τους αξιόλογους φυσικούς πόρους (θερμομεταλλικές πηγές, κλιματολογικές συνθήκες, θαλασσινό νερό) και το πλούσιο πολιτισμικό παρελθόν.

Γεγονός είναι ότι ο τουρισμός υγείας λειτούργησε και εξακολουθεί να λειτουργεί ως μοχλός ανάπτυξης για πολλές ευρωπαϊκές περιφέρειες, ανεξάρτητα αν αποτελεί κύρια ή συμπληρωματική δραστηριότητα. Αν και δεν υπάρχουν μελέτες που να αφορούν το συνολικό οικονομικό και αναπτυξιακό προφίλ του τουρισμού υγείας στον Ευρωπαϊκό χώρο, οι ενέργειες πολλών Ευρωπαϊκών και Μεσογειακών χωρών είναι ενδεικτικές της οικονομικής σημασίας του. Αυτές αφορούν :

- την αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου
- την ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας
- την προσέλκυση επενδύσεων
- την διαμόρφωση προγραμμάτων προώθησης του τουρισμού υγείας.

Είναι γεγονός ότι η ζήτηση ιαματικών υπηρεσιών στην Ευρώπη παρουσιάζει ανοδική πορεία, κυρίως προς όφελος των κέντρων τουρισμού υγείας που διαθέτουν σύγχρονες εγκαταστάσεις και προσφέρουν πολλά προϊόντα και υπηρεσίες.

Οι εξελίξεις όσον αφορά τον Ευρωπαϊκό χώρο καταδεικνύουν ότι στη Γερμανία, την Ιταλία, την Γαλλία, την Ελβετία και την Αυστρία ο τουρισμός υγείας βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη, ενώ στην Ισπανία και την Πορτογαλία αναπτύσσεται με βραδύτερους ρυθμούς.

Σημαντική για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας είναι η κρατική συμβολή με την πραγματοποίηση έμμεσων ή άμεσων επενδύσεων ενώ παράλληλα οι τοπικές και περιφερειακές αρχές σχεδιάζουν και εκτελούν έργα γενικής και ειδικής υποδομής για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων. Σημειώνεται, επίσης, ότι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες ο ιδιωτικός τομέας είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος στον τομέα της δημιουργίας και της εκμετάλλευσης εγκαταστάσεων. Διάφορες πολυεθνικές αλυσίδες που διαθέτουν ισχυρούς μηχανισμούς προώθησης δημιουργούν ξενοδοχειακά συγκροτήματα που διαθέτουν πλήρεις εγκαταστάσεις κέντρων τουρισμού υγείας και λοιπές εξυπηρετήσεις σε ένα μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών κρατών.

Σύμφωνα με σχετική έρευνα σχετικά με τα ταξίδια υγείας που πραγματοποιούν οι Ευρωπαίοι στο εξωτερικό με βάση στοιχεία από το 1991 έως το 1997 (Johachim Scholz, Leisure and Wellneww Congress 1999) ο τουρισμός υγείας των Ευρωπαίων στο εξωτερικό διακρίνεται σε δύο κατηγορίες:

1. Στον τουρισμό υγείας για καθαρά ιατρικούς λόγους (ιατρική θεραπεία, αποκατάσταση, νοσηλεία σε κλινικές κτλ) δηλαδή πρόκειται για τον "θεραπευτικό τουρισμό".
2. Στον τουρισμό με στόχο την γενικότερη υγεία και ευεξία (διακοπές για κούρα, διατήρηση της σιλουέτας, ευεξία, αισθητική περιποίηση, κτλ) δηλαδή "τουρισμός υγιεινής και φυσικής διαβίωσης".

Το 1997 οι Ευρωπαίοι ταξιδιώτες πραγματοποίησαν συνολικά 270 εκατομμύρια ταξίδια (με τουλάχιστον μία διανυκτέρευση) στο εξωτερικό. Απ' αυτά 52τα ταξίδια, συνολικά 3,1 εκατομμύρια ήταν ταξίδια για λόγους υγείας. Τα 3,1 εκατομμύρια ταξίδια για λόγους υγείας που κάνουν οι Ευρωπαίοι στο εξωτερικό συνίστανται σε:

- 1,2 εκατομμύρια (39%) ταξίδια για καθαρά ιατρικούς λόγους(περιλαμβάνουν παραμονή σε λουτροπόλεις\ νοσηλεία σε κλινικές)
- 1,9 εκατομμύρια (61%) ταξίδια με στόχο την βελτίωση της υγείας και της φυσικής κατάστασης (περιλαμβάνουν διακοπές ομορφιάς, ευεξίας, διακοπές σε λουτροπόλεις).

5.4 ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΓΙΑ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Τα ταξίδια των Ευρωπαίων για θεραπευτικό τουρισμό πραγματοποιούνται σχεδόν αποκλειστικά σε ευρωπαϊκές χώρες το 97% ενώ μόνο το 3% των ταξιδιών γίνονται εκτός Ευρώπης. Στα ταξίδια θεραπευτικού τουρισμού οι ανατολικοευρωπαϊκοί προορισμοί κυριαρχούν με ποσοστό 54%, ενώ το 27% των ταξιδιών θεραπευτικού τουρισμού έχει ως προορισμό τη νότια Ευρώπη (Μεσόγειος). Η δυτική Ευρώπη ως προορισμός για ταξίδια θεραπευτικού τουρισμού είναι ήσσονος σημασίας 13%.⁵³

Το 1997 πιο συχνά ήταν τα ταξίδια θεραπευτικού τουρισμού προς την Ουγγαρία (224,000).Η Ιταλία ήταν ο δεύτερος σημαντικότερος προορισμός (143,000 ταξίδια) και ακολούθησαν οι χώρες της Κ.Α.Κ (Ρωσία, Ουκρανία, Λευκορωσία), η Δημοκρατία της Τσεχίας και η Σλοβακία. Οι ανατολικοευρωπαϊκές χώρες βρίσκονται συχνά πάνω απ το μέσο όρο ως προορισμός για θεραπευτικό τουρισμό. Πρόκειται για ταξίδια από Ανατολικοευρωπαίους σε άλλες χώρες της ανατολικής Ευρώπης.

Εξετάζοντας τον τόπο προέλευσης διαπιστώνουμε ότι τα δύο τρίτα των ταξιδιών θεραπευτικού τουρισμού στο εξωτερικό γίνονται από Δυτικοευρωπαίους (εξ αυτών το 50% από χώρες της Δυτικής και κεντρικής Ευρώπης και το 11% από χώρες της νότιας Ευρώπης και της Μεσογείου) και το ένα τρίτο από Ανατολικοευρωπαίους.

Η χώρα που παρουσιάζει τα περισσότερα ταξίδια θεραπευτικού τουρισμού στο εξωτερικό (327,000) είναι η Γερμανία. Περίπου ένα στα τέσσερα ταξίδια για θεραπευτικό τουρισμό στην Ευρώπη γίνονται από Γερμανούς, στη δεύτερη θέση ακολουθεί η Αυστρία καθώς και οι χώρες της Κ.Α.Κ (Ρωσία ,Ουκρανία, Λευκορωσία) και η Ρουμανία.

Το πιο διαδεδομένο κατάλυμα για τον θεραπευτικό τουρισμό είναι το ξενοδοχείο σε ποσοστό 50%. Από το ποσοστό αυτό το 26% των τουριστών επιλέγει ξενοδοχείο μεσαίας κατηγορίας, ενώ ποσοστό 13% ξενοδοχείο ανώτερης κατηγορίας.

Για το 30% περίπου των ταξιδιών δεν γίνονται κρατήσεις εκ των προτέρων, ενώ αντίθετα, γίνονται για το 70%. Εξ' αυτών, οι περισσότερες κρατήσεις (41%) γίνονται μέσω ταξιδιωτικού γραφείου και αφορούν ως επί το πλείστον μεμονωμένες κρατήσεις για το μέσο μεταφοράς και τη στέγαση, ενώ για το 31% των ιατρικών ταξιδιών υγείας η κράτηση γίνεται απευθείας στον παροχέα των υπηρεσιών (ξενοδοχείο, μέσο μεταφοράς).

Το 1997 οι Ευρωπαίοι πραγματοποίησαν συνολικά 15,7 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις στο εξωτερικό για θεραπευτικό τουρισμό. Το 15% των ταξιδιών αυτών το 1997 ήταν σύντομα ταξίδια με 1 έως 3 διανυκτερεύσεις, ενώ το 85% αφορούσε περισσότερες διανυκτερεύσεις, περισσότερα από το ένα τέταρτο όλων των ταξιδιών είχαν διάρκεια μεγαλύτερη από δύο εβδομάδες. Η μέση διάρκεια παραμονής στο εξωτερικό ήταν 13 ημέρες.

Το 60% των ιατρικών ταξιδιών στο εξωτερικό γίνονται τη θερινή περίοδο (Μάιο έως Οκτώβριο), ενώ το 40% τη χειμερινή περίοδο (Νοέμβριο έως Απρίλιο). Τα ταξίδια για θεραπευτικό τουρισμό παρουσιάζουν αυξημένο ποσοστό πάνω από το μέσο όρο την περίοδο Σεπτεμβρίου- Δεκεμβρίου.

Η μέση ηλικία όσων ταξίδεψαν για ιατρικούς λόγους ήταν 52 χρόνια, εμφανώς πάνω από τη μέση ηλικία των άλλων ταξιδιών στο εξωτερικό (42 χρόνια). Οι μισοί από τους ταξιδιώτες είναι πάνω από 55 ετών ,ενώ μόνο το 16% είναι μικρότεροι από 35.

Ο μέσος ταξιδιώτης για λόγους υγείας στην Ευρώπη είναι:

- γυναίκα (ποσοστό γυναικών 70%)
- μεσαίου επιπέδου όσον αφορά τη μόρφωση και το εισόδημα
- κατά κανόνα μη εργαζόμενους σε ποσοστό 67%

5.5 ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ

Από τα συνολικά 3,1 εκατομμύρια ταξίδια υγείας που πραγματοποίησαν το 1997 οι Ευρωπαίοι στο εξωτερικό, τα 1,9 εκατομμύρια, (61%), ήταν ταξίδια διακοπών με στόχο την υγιεινή και φυσική διαβίωση.

Το 93% των διακοπών με στόχο την υγιεινή και φυσική διαβίωση οδηγούν σε ευρωπαϊκούς προορισμούς, ενώ το υπόλοιπο 7% των ταξιδιών γίνονται εκτός Ευρώπης, η πιο σημαντική περιοχή-στόχος είναι η Μεσόγειος σε ποσοστό 43% και ακολουθεί ως προορισμός στη δεύτερη θέση η δυτική Ευρώπη με ποσοστό 23%. Οι προορισμοί της ανατολικής και βόρειας Ευρώπης δεν εμφανίζουν αυξημένα ποσοστά.

Η Ισπανία είναι με μεγάλη διαφορά ο πιο σημαντικός προορισμός (490,000 ταξίδια). Ακολουθούν η Γαλλία (176,000) και η Ουγγαρία, η Ιταλία και η Αυστρία. Σε αυτούς τους 5 προορισμούς πραγματοποιείται το 50% του συνόλου των ταξιδιών.

Διακοπές υγείας στο εξωτερικό κάνουν κατά κύριο λόγο οι Ευρωπαίοι από χώρες της δυτικής και κεντρικής Ευρώπης (ποσοστό 57%) και ακολουθούν οι Νοτιοευρωπαίοι (19%) και οι Βορειοευρωπαίοι (11%). Σε αντίθεση με τα ταξίδια θεραπευτικού τουρισμού, το ποσοστό των Ανατολικοευρωπαίων είναι σημαντικά μειωμένο, μόνο το 13% των ταξιδιών γίνονται από κατοίκους χωρών της Ανατολικής Ευρώπης.

Όπως και στα ταξίδια για θεραπευτικό τουρισμό, η Γερμανία είναι και εδώ η σημαντικότερη χώρα προέλευσης (640,000 ταξίδια). Ακολουθούν η Ιταλία, η Ελβετία, το Βέλγιο και η Αυστρία. Από αυτές τις πέντε χώρες προέρχονται σχεδόν τα τρία τέταρτα (72%) του συνόλου των πελατών τουρισμού υγιεινής και φυσικής διαβίωσης στον Ευρωπαϊκό χώρο.

Το ξενοδοχείο συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη προτίμηση, στην περίπτωση του καταλύματος, με τη διαφορά ότι στην περίπτωση αυτή προτιμώνται ξενοδοχεία υψηλότερης κατηγορίας σε ποσοστό 23%, το 18% προτιμά τη στέγαση σε ξενοδοχεία μεσαίας κατηγορίας, τα ξενοδοχεία που προσφέρουν μόνο τα βασικά έχουν μικρότερη ζήτηση. Εκτός από τα ξενοδοχεία, οι εξοχικές κατοικίες συγκεντρώνουν σημαντικό ποσοστό (37%)

Για περισσότερο από το 70% των ταξιδιών έγινε κράτηση εκ των προτέρων, το 52% εξ αυτών έγιναν μέσω ταξιδιωτικού γραφείου, όπου το ποσοστό των τουριστικών πακέτων ανερχόταν σε 28%. Το 21% των κρατήσεων έγινε απευθείας στον παροχέα υπηρεσιών.

Οι διακοπές υγείας αποσκοπούν με σειρά προτεραιότητας στη "χαλάρωση-κίνηση-απόλαυση". Μια σημαντική βάση για αυτό αποτελεί το τοπίο και η φύση. Οι δραστηριότητες που προτιμώνται στις διακοπές υγείας είναι κυρίως η πεζοπορία και το περπάτημα. Άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι οι εκδρομές, η κολύμβηση, η λουτροθεραπεία και η άθληση. Ένα στα 5 άτομα που έκαναν διακοπές υγείας προτίμησαν την κούρα. Αντίθετα ο τομέας "ομορφιά" παίζει εδώ υποδεέστερο ρόλο. Μόνο το 3% των παραθεριστών εκμεταλλεύτηκαν αυτές τις προσφορές.

Στις διακοπές υγείας οι Ευρωπαίοι πελάτες είχαν συνολικά 22,4 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις ενώ η μέση διάρκεια παραμονής είναι 12 διανυκτερεύσεις, ενώ το 86% αφορούσε διάρκεια μεγαλύτερη των τεσσάρων ημερών, ένα τρίτο των ταξιδιών είχε διάρκεια από 4 έως 7 ημέρες, ενώ το 21% είχε διάρκεια από 12 έως 15 ημέρες.

Περίπου το 60% των ταξιδιών πραγματοποιήθηκε κατά τη θερινή περίοδο (Μάιο- Οκτώβριο), ενώ το 40% τη χειμερινή περίοδο (Ιανουάριο-Απρίλιο και Νοέμβριο- Δεκέμβριο). Σε αντίθεση με τα ταξίδια θεραπευτικού τουρισμού, οι διακοπές υγιεινής και φυσικής διαβίωσης παρουσιάζουν σημαντική άνοδο από Ιανουάριο έως Απρίλιο.

Η μέση ηλικία των Ευρωπαίων που έκαναν ταξίδια υγείας ήταν τα 48 χρόνια. Έτσι ο τυπικός παραθεριστής είναι μεν μικρότερος σε ηλικία από αυτόν που ταξιδεύει για λόγους υγείας (53 ετών), αλλά μεγαλύτερος από τον μέσο Ευρωπαίο παραθεριστή (42 ετών). Την μεγαλύτερη ομάδα (23%) αποτελούσαν τα άτομα ηλικίας 35-44 ετών. Οι νεαροί (15-24 ετών) και οι γηραιότεροι (πάνω από 75 έτη) αποτελούν την μειοψηφία.

Οι Ευρωπαίοι που κάνουν διακοπές υγιεινής και φυσικής διαβίωσης παρουσιάζουν τα ακόλουθα κοινωνικά- δημογραφικά χαρακτηριστικά:

- Οι άντρες καταλαμβάνουν μεγαλύτερο ποσοστό 56%
- Κατά πλειοψηφία έχουν μεσαίο έως ανώτερο μορφωτικό επίπεδο και διαθέτουν μεσαίο έως υψηλό εισόδημα.
- Ένας στους 2 παραθεριστές υγείας είναι εργαζόμενος

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει, ότι τα θεραπευτικά ταξίδια για λόγους υγείας και οι διακοπές υγιεινής και φυσικής διαβίωσης αποτελούν δύο διακριτές κατηγορίες που αναπτύχθηκαν με διαφορετικό ρυθμό τα τελευταία χρόνια. Ο όγκος ταξιδιών για λόγους υγείας από το 1991 έως το 1997 μειώθηκε από το 1,4 εκατομμύρια το 1991 σε 1,2 εκατ. το 1997 (-14%), ωστόσο, ο αριθμός διανυκτερεύσεων αυξήθηκε λόγω της αύξησης της διάρκειας παραμονής από το 1991 (+12%), Σε αντίθεση με τα ταξίδια για λόγους υγείας, οι διακοπές υγιεινής και φυσικής διαβίωσης στην Ευρώπη αυξήθηκαν από 1,5 εκατομ. το 1991 σε 1,9 εκατομ. ταξίδια το 1997. Αυτό αντιστοιχεί σε αύξηση της τάξης του +27%. Στον ίδιο βαθμό αυξήθηκε ο αριθμός των διανυκτερεύσεων και η ταξιδιωτική δαπάνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1. Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Στην Ελλάδα η αξιοποίηση και η βαθμιαία οργάνωση των ιαματικών πηγών της χώρας άρχισε από τις αρχές του 20ου αιώνα. Οι πρώτες πηγές που αναπτύχθηκαν ήταν της Υπάτης, της Αιδηψού, Καϊάφα, Κυλλήνης, Λουτρακίου, Καϊάφα και ακολούθησαν οι υπόλοιπες πηγές, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν τουριστικής σημασίας. Οι περιοχές αυτές λόγω της γειννίας τους με τη θάλασσα, εξελίχθηκαν σε μεγάλες λουτροπόλεις, οι οποίες δέχονται επιπλέον των λουομένων σιζιαματικές πηγές και μεγάλο αριθμό παραθεριστών.

Οι 44 ιαματικές εγκαταστάσεις που λειτουργούν το 1951 αυξάνονται σε 65 το 1960, ενώ ο αριθμός των επισκεπτών από 103,200 άτομα το 1951 φθάνει τα 119,374 το 1960. Η παρατηρούμενη αύξηση του αριθμού των επισκεπτών από το 1951 σημειώνεται κυρίως στις πηγές Τουριστικής σημασίας, στις οποίες μετά το 1961 παρατηρείται αλματώδης αύξηση, ιδιαίτερα στις πηγές της Αιδηψού, των Καμμένων Βούρλων, της Υπάτης, των Μεθάνων και του Σμόκοβου.

Στο σύνολο της χώρας η μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των επισκεπτών στις πηγές Τουριστικής σημασίας παρατηρείται κατά τη δεκαετία 1971-1980, ενώ οι αριθμοί βαίνουν αυξανόμενοι τις επόμενες δεκαετίες. Όμως, η αύξηση που παρατηρείται σε συνολικό επίπεδο επηρεάζεται από την αύξηση που παρουσιάζεται στις πηγές της Αιδηψού, του Λουτρακίου, των Ελευθερών και της Κύθνου, η οποία επηρεάζει προς τα πάνω τα συνολικά μεγέθη, ενώ οι υπόλοιπες πηγές παρουσιάζουν σημαντικές μειώσεις από 10ετία σε 10ετία.

Αντίθετα, για το σύνολο των πηγών Τοπικής σημασίας παρατηρείται αύξηση των επισκεπτών κατά τις δεκαετίες του '60 του '70, του '80 και του '90, ενώ η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζεται κατά τη δεκαετία 1981-1990. Η ζήτηση για τον ιαματικό τουρισμό στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουομένων προσέρχεται κατά πρώτον το μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος αντίθετα με ότι συμβαίνει στον υπόλοιπο τουρισμό, του οποίου ο μήνας αιχμής είναι ο Αύγουστος.

Από εκτιμήσεις για το έτος 1995 προέκυψε ότι στις πηγές Τουριστικής σημασίας, κατά τη διάρκεια του εξαμήνου, Μάιος- Οκτώβριος, που λειτουργούν συνήθως οι πηγές, το 40% των λούσεων κατά μέσο όρο πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο, το 32% κατά το μήνα Αύγουστο, το 3% το μήνα Ιούνιο, ενώ κατά το μήνα Μάιο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ελάχιστο. Αντίθετα, για τις πηγές Τοπικής Σημασίας τα αντίστοιχα ποσοστά φαίνονται πιο εξομαλυσμένα, δηλαδή βρέθηκε ότι το ποσοστό των λούσεων, που πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο, αναλογούσε στο 30% του συνόλου των λούσεων, το 25% κατά το μήνα Αύγουστο, το 15% κατά το μήνα Ιούλιο, το 15% κατά το μήνα Οκτώβριο, το 10% κατά το μήνα Ιούνιο και το υπόλοιπο 5% κατά το μήνα Μάιο. Η διαφορά αυτή, που παρατηρήθηκε μεταξύ των πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας, αποδίδεται περισσότερο στον τόπο προέλευσης των λουομένων, π.χ οι μικρές πηγές προτιμούνται περισσότερο από τον τοπικό πληθυσμό και λιγότερο από τον πληθυσμό της υπόλοιπης χώρας, ενώ τις μεγάλες λουτροπόλεις επισκέπτονται συνήθως άτομα από άλλα μέρη της Ελλάδας, που συνδυάζουν την υδροθεραπεία με τις καλοκαιρινές διακοπές τους.

Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα Ένα άλλο μειονέκτημα της δραστηριότητας του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα, είναι ότι η ζήτηση προέρχεται μόνο από τον εσωτερικό τουρισμό(κατά το 98%),ενώ η ζήτηση που παρατηρείται σε ορισμένες πηγές από αλλοδαπούς είναι συνήθως πρόσκαιρη και συμπτωματική.

Ο μέσος όρος παραμονής των ατόμων είναι γύρω στις 13-14 ημέρες, δηλαδή περίπου ότι συμβαίνει και στον υπόλοιπο τουρισμό.

Όσον αφορά την ηλικία και το φύλο των λουομένων παρατηρείται ότι είναι συνήθως άτομα της τρίτης ηλικίας και οι γυναίκες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό(περίπου το 60%-65%). Ο αριθμός ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,36% (1996) του ελληνικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυτό ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7%, κατά τα έτη 1961 και 1971.

Η φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα οφείλεται στους ίδιους λόγους που παρατηρούνται και στο εξωτερικό, δηλαδή κυρίως στον ανταγωνισμό που προέρχεται από το χώρο της φαρμακοβιομηχανίας και στην απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο.

Από το χώρο της Κοινωνικής Ασφάλισης κάθε χρόνο επιδοτούνται προγράμματα που εξασφαλίζουν τη χρηματοδότηση δαπανών για υδροθεραπεία ενός σημαντικού αριθμού ασφαλισμένων.

Έτσι, από το ΙΚΑ κατά τα έτη 1995 και 1996 αποδόθηκαν οι δαπάνες για λουτροθεραπεία σε 58,660 και 59,204 ασφαλισμένους αντίστοιχα, που αναλογούσαν στο 43,2% και 41,5% του συνόλου των λουομένων.Την πλειοψηφία των ασφαλισμένων του ΙΚΑ αποτελούσαν οι συνταξιούχοι,κατά το 88%-90% και το υπόλοιπο 10%-12% αφορούσε τους άμεσα ασφαλισμένους. Επιχορηγήσεις υπήρξαν σε μικρότερο βαθμό και από άλλα ταμεία όπως της ΔΕΗ και των τραπεζών. Αναλυτικότερα, κατά τα ίδια έτη 1995 και 1996, επιχορηγήθηκαν από τη ΔΕΗ 4,961 και 5,355 ασφαλισμένοι αντίστοιχα για υδροθεραπεία.

Επίσης σημαντικό ρόλο στην φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα έχει παίζει και η έλλειψη της σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα Μέσα Ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά), τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

6.2 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ

Ο ιαματικός τουρισμός είναι δυνατό να αποτελέσει και μέσο ξεκούρασης, αναζωογόνησης και ανανέωσης εκτός από μέσο θεραπείας. Έτσι από κοινού ο θερμαλισμός, η κλιματοθεραπεία και η θαλασσοθεραπεία, που έχουν μεγάλη σχέση στην Ελλάδα, μπορούν να αποτελέσουν νέες μορφές τουρισμού που θα συμβάλουν στην πρόληψη,στην αποκατάσταση της υγείας, και την ξεκούραση, δηλαδή ταυτόχρονη ανάγκη για διακοπές και θεραπεία μαζί σε ένα πρότυπο περιβάλλον.

Οι ελληνικές λουτροπόλεις μπορούν να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν σε κέντρα τουρισμού υγείας, δηλαδή σε κέντρα θεραπείας που να λειτουργούν και ως κέντρα αναψυχής και ηρεμίας για όλες τις ηλικίες κατά τους περισσότερους μήνες του έτους, αφού οι πιο πολλές από τις πηγές βρίσκονται κοντά στη θάλασσα, με ιδανικό κλίμα, που αποτελούν βασικά στοιχεία για ποικίλες εφαρμογές στη θαλασσοθεραπεία και την κλιματοθεραπεία.

Η βελτίωση των εγκαταστάσεων των λουτροπόλεων της χώρας με σύγχρονη υποδομή και εξοπλισμό είναι αναγκαία για την πλήρη αξιοποίηση των ιαματικών ιδιοτήτων των νερών τους. Ταυτόχρονα με την ένταξη των πηγών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που να συνδυάζουν και άλλες δραστηριότητες όπως π.χ αθλητισμό για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά, πάρκα πρασίνου, επιτυγχάνεται η ανάδειξή τους σε παραθεριστικά κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής και όλων των ηλικιών.

Επομένως βασικός σκοπός των αναπτυξιακών σχεδιασμών του τομέα του τουρισμού θα πρέπει να είναι η προσέλκυση επενδύσεων, ώστε να αναπτυχθούν και στην Ελλάδα σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας, όπως γίνεται με ταχείς ρυθμούς στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Τα κέντρα αυτά προσφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών του τουριστικού προϊόντος και παρουσιάζουν τελευταία αυξημένη ζήτηση. Ήδη έχει επιδειχθεί ενδιαφέρον από ξένους και Έλληνες επενδυτές για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών της Ελλάδας και τη μετατροπή τους σε σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας.

Τα απαιτούμενα έργα υποδομής για τις λουτροπόλεις και γενικά για τους τόπους έλξης επισκεπτών καθόλη σχεδόν τη διάρκεια του έτους θα πρέπει να είναι μεγάλης κλίμακας, γιατί οι χώροι που θα προσφέρονται προορίζονται εκτός της βιθεραπείας ιατρικών παθήσεων και για τη γενικότερη βελτίωση της φυσικής κατάστασης και υγείας των επισκεπτών τους.

Τα κέντρα λουτροθεραπείας που έχουν δημιουργηθεί σε μερικές λουτροπόλεις αποτελούν και κέντρα παραθερισμού συγκεντρώνοντας έτσι και ένα αρκετά μεγάλο αριθμό παραθεριστών. Επομένως, οι περιοχές με ήδη αναπτυγμένη υποδομή για τις ανάγκες του εποχιακού τουρισμού ξεκινούν με σημαντικό πλεονέκτημα συγκριτικά με περιοχές που δεν έχουν αναδειχθεί σε τουριστικά κέντρα. Τα μη καθιερωμένα τουριστικά κέντρα, παρόλο τα φυσικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν, αποτελούν “νέους τουριστικούς τόπους” που θα πρέπει να διαθέτουν πολύ καλό εξοπλισμό για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν με επιτυχία τα ήδη καθιερωμένα κέντρα.

Βασική επιδίωξη πρέπει να είναι η ευχέρεια προσπέλασης, γιατί οι περιοχές που προορίζονται για κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής πρέπει να βρίσκονται κοντά σε αερολιμένα και να εξυπηρετούνται από καλό οδικό δίκτυο. Γενικότερα, η σωστά οργανωμένη υποδομή μεταφορών, εκτός των άλλων, συμβάλλει και στην αξιοποίηση του φυσικού δυναμικού των πηγών λόγω της μεγαλύτερης έκτασης και προβολής που θα αποκτήσουν.

Η πλήρης αξιοποίηση, μετά από αξιολόγηση, της θεραπευτικής ικανότητας αλλά και της δυναμικότητας των ιαματικών πηγών στην Ελλάδα μπορούν να αποτελέσουν τομέα αναπτυξιακών και επενδυτικών πρωτοβουλιών προς όφελος της οικονομίας σε εθνικό και σε τοπικό επίπεδο. Η αξιοποίηση των πηγών από ιδιώτες ή από Τοπική Αυτοδιοίκηση με τη δημιουργία κοινοτικών επιχειρήσεων αποτελεί επί πλέον και μια μορφή τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας.

Τα οικονομικά οφέλη θα είναι πολλά για την τοπική αυτοδιοίκηση, εφόσον με την ανάπτυξη των πηγών θα υπάρξει τόνωση της τοπικής οικονομίας.

Μερικά από αυτά αναφέρονται παρακάτω:

1. Η εισροή περισσότερου συναλλάγματος, αφού θα έχουν τουρισμό μακράς παραμονής.
2. Θα δημιουργηθούν νέες θέσεις απασχόλησης με την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της ανάπτυξης των ιαματικών πηγών αλλά και λόγω της κατασκευής αρχικής υποδομής όπως είναι η υποδομή υγείας και αθλητικών εγκαταστάσεων όπως νοσοκομείων και γηπέδων. Η ζήτηση για ανάπτυξη υπηρεσιών αγοράς όπως τράπεζες, καταστήματα, εστιατόρια κλπ.
4. Η ζήτηση αγαθών για περισσότερους μήνες το χρόνο και εξομάλυνση της εποχικότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών
5. Τα φορολογικά και άλλα έσοδα για τις τοπικές αρχές
6. Η βελτίωση των υπηρεσιών στον τομέα μεταφορών (αεροδρόμια, οδικές συνδέσεις κλπ)

7. Η ζήτηση για εγκαταστάσεις και ειδική ιατρική υποδομή υψηλού επιπέδου για τον εξοπλισμό των υδροθεραπευτηρίων και των ιατρικών μονάδων. Επίσης πριν από κάθε είδους ανάπτυξη για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών, χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την προστασία του τοπίου και την εξασφάλιση της ποιότητας του περιβάλλοντος, γιατί οι περισσότερες ιαματικές πηγές ευρίσκονται σε περιοχές όπου συνδυάζεται βουνό με θάλασσα κάτω από εξαιρετικές κλιματολογικές συνθήκες. Η διατήρηση του γνήσιου φυσικού περιβάλλοντος, πέρα από την καταστροφή της αρχικής φυσικής ομορφιάς, συντελεί και στη μείωση της ανταγωνιστικότητας του συγκεκριμένου θέρετρου στην τουριστική αγορά.

Βασική είναι και η σημασία της έρευνας αγοράς και διαφήμισης, η οποία ήδη γίνεται σε άλλες χώρες της Ευρώπης, ενώ στην Ελλάδα υστερεί κατά πολύ, με αποτέλεσμα οι ιαματικές πηγές της χώρας να μην είναι διεθνώς γνωστές. Παρόλα αυτά, όπως έχει αναφερθεί σε διεθνή συνέδρια, ακόμα και από ξένους ειδικούς, η Ελλάδα έχει πολύ καλές ιαματικές πηγές, που μπορούν να συνδυαστούν με το θαλάσσιο τουρισμό και οι λουτροπόλεις της να αποτελέσουν "πρότυπο" για όλες τις σχετικές πόλεις στην περιοχή της Μεσογείου. Συνεπάγεται λοιπόν ότι ο προορισμός των Ελληνικών λουτροπόλεων, σήμερα, περιορίζεται για θεραπευτικούς σκοπούς. Επομένως η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρονται οι ιαματικές πηγές θα πρέπει να γίνει πρωταρχικός σκοπός, ώστε να διευρυνθεί το πεδίο των δραστηριοτήτων τους και να αποτελέσουν κέντρα έλξης τουριστών όλων των ηλικιών για τους περισσότερους μήνες του χρόνου. Δεδομένου ότι οι περισσότερες πηγές συνδυάζουν βουνό, θάλασσα και θερμό κλίμα, αυτό αποτελεί ιδανικό προνόμιο με επιπλέον πολλά περιθώρια αξιοποίησης και ανάδειξής τους σε αξιόλογα τουριστικά κέντρα υγείας.

6.3 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, τα επόμενα χρόνια ενδέχεται να παρατηρηθεί αύξηση της ημεδαπής πελατείας στα κέντρα τουρισμού υγείας τα οποία θα διαθέτουν σύγχρονες εγκαταστάσεις και θα εφαρμόζουν νέες θεραπευτικές τεχνικές και περιποιήσεις. Οι εκτιμήσεις αυτές απορρέουν από ανάλογες εξελίξεις που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια στον τομέα παροχής υπηρεσιών και ιδιαίτερα στην ανάπτυξη κέντρων αισθητικής περιποίησης, γυμναστικής, αδυνατίσματος και άλλων παρεμφερών υπηρεσιών.

Πάντως, με τα σημερινά δεδομένα του κλάδου, η προσέλκυση αλλοδαπής πελατείας στα κέντρα τουρισμού υγείας της χώρας μας, πλην των κέντρων θαλασσοθεραπείας δεν είναι εφικτή, δεδομένου ότι αυτά υστερούν σε σύγκριση με τα αντίστοιχα του Ευρωπαϊκού χώρου όσον αφορά:

- Την κατάσταση της κτιριακής υποδομής και του τεχνολογικού εξοπλισμού των ιαματικών εγκαταστάσεων.
- Την ύπαρξη ενιαίων συγκροτημάτων ανάπτυξης εγκαταστάσεων, χώρων διαμονής και υπαίθριων εκτάσεων για δραστηριότητες άθλησης-αναψυχής.
- Την παράδοση και την αξιοπιστία των παρεχόμενων υπηρεσιών, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική λόγω της συγκεκριμένης φύσης των υπηρεσιών αυτών.
- Την παρουσία εξειδικευμένου ιατρικού και παραιατρικού προσωπικού.

- Τις ειδικές και γενικές υποδομές και υπηρεσίες υποστήριξης στους οικισμούς και την ευρύτερη περιφέρεια.
- Την ύπαρξη υπερεθνικών αλυσίδων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται με επιτυχία στον χώρο και διαθέτουν ειδικούς μηχανισμούς προώθησης και προβολής.

Η προσαρμογή της Ελλάδας στις απαιτήσεις αυτές δεν είναι δυνατόν παρά να πραγματοποιηθεί σταδιακά, με σημείο εκκίνησης την ημεδαπή αγορά, προκειμένου σε δεύτερο στάδιο να διεκδικήσει τμήματα της Ευρωπαϊκής αγοράς. Εφόσον η χώρα μας επιτύχει να προσεγγίσει τα ανώτερα πρότυπα και να δημιουργήσει την πρόσθετη υποδομή και τις υπηρεσίες που απαιτεί η σύγχρονη αντίληψη περί τουρισμού υγείας, μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα τα οποία συνίστανται σε:

- Ήπιες κλιματολογικές συνθήκες και μεγάλο ποσοστό ηλιοφάνειας.
- Αξιόλογο φυσικό περιβάλλον
- Ενδιαφέροντες ιστορικούς και πολιτισμικούς πόρους
- Μακρόχρονη παράδοση στον τουρισμό υγείας
- Σημαντικούς φυσικούς ιαματικούς πόρους

Καθίσταται συνεπώς σαφές ότι η προσέλκυση ημεδαπής πελατείας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ωρίμανση της ζήτησης υπηρεσιών τουρισμού υγείας, δηλαδή από την ταχύτητα εξάπλωσης στη χώρα μας των ήδη παγιωμένων σε Ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο κοινωνικών καταναλωτικών και τουριστικών προτύπων. Οι εξελίξεις καταδεικνύουν την σταδιακή εξάπλωση των προτύπων αυτών και στη χώρα μας με αποτέλεσμα την ύπαρξη μιας λανθάνουσας ζήτησης για τέτοιου είδους υπηρεσίες από μεγαλύτερες ομάδες του πληθυσμού με διαφορετικά δημογραφικά και εισοδηματικά χαρακτηριστικά.

Αντίθετα, η προσέλκυση αλλοδαπής πελατείας, εξαρτάται αποκλειστικά από την εξέλιξη της προσφοράς υπηρεσιών τουρισμού υγείας. Η εξέλιξη αυτή συναρτάται με μία σειρά παραμέτρων που αφορούν την αποτελεσματική δράση των δημόσιων φορέων και της τοπικής αυτοδιοίκησης τόσο σε ζητήματα θεσμικού πλαισίου όσο και σε ζητήματα ενίσχυσης της δημιουργίας γενικής και ειδικής τουριστικής υποδομής και ανωδομής.

Πάντως κάθε προσπάθεια για την διαφοροποίηση της ζήτησης θα πρέπει να έχει ως γνώμονα δύο καθοριστικά δεδομένα:

- Την ύπαρξη μακράς παράδοσης στην ελληνική αγορά που επιτρέπει την στήριξη μιας τέτοιας προσπάθειας.
- Το γεγονός ότι οι διεθνείς εξελίξεις δείχνουν ότι σημαντικό μέρος της ζήτησης κατευθύνεται σε χώρες που διαθέτουν ήπιο κλίμα και σε περιοχές με παράδοση στον τουρισμό υγείας που εκσυγχρονίστηκαν προσθέτοντας στην υποδομή τους υπηρεσίες που διαφοροποιούν και διευρύνουν το συγκεκριμένο τουριστικό προϊόν.

6.4 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ “MASTER PLAN” ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ.

Το 2012 με την οικονομική κρίση, και με την κρίση στο ελληνικό σύστημα υγείας αρχίσαμε να ακούμε και να διαβάζουμε (και πάλι) διάφορα για το ποσό μεγάλη ευκαιρία είναι η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας για την Ελλάδα. Αυτό είναι αλήθεια, αλλά η αλήθεια διαφέρει κάπως από αυτά που γράφονται και λέγονται στην Ελλάδα τον τελευταίο καιρό. για να δούμε τα πράγματα όπως πραγματικά είναι καλό είναι ξεχωρίσουμε αλήθειες από μύθους. Επί πλέον, καλό είναι να μάθουμε τι ήδη έχει γίνει και τι δρομολογείται, σχετικά με τον τουρισμό υγείας στην Ελλάδα.

ΟΙ ΑΛΗΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΥΘΟΙ

ΟΙ ΜΥΘΟΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΥΣ

Στο internet διαβάζουμε για τεραστίους αριθμούς τουριστών υγείας-ασθενών- και για την αγορά <<δισεκατομμυρίων>>. Το εύλογο ερώτημα είναι , ποιος μέτριοι , τι μέτριοι – και πως ; Βεβαίως, διαπιστώθηκε, χωρίς καμία αμφισβήτηση πλέον, ότι αυτοί οι <<αριθμοί >> ήταν φανταστικοί και τελείως ατεκμηρίωτοι. Ακόμη και αναφορές και εκθέσεις (και προβλέψεις) από γνώστες εταιρίες σύμβουλων απεδείχθησαν η λανθασμένες η με σημαντική απόκλιση από την πραγματικότητα. Για το θέμα αυτό έχουν γραφτεί πολλά στο international medical travel journal και στο health tourism affairs. << πραγματικούς αριθμούς>> θα έχουμε όταν οι προορισμοί κ οι παροχή υιοθετήσουν και εφαρμόσουν το δορυφορικό λογαριασμό του τουρισμού υγείας (Health tourism satellite account). Επιδιώκεται η Ελλάδα να είναι από τις πρώτες χώρες της περιοχής που θα υιοθετήσουν και θα εφαρμόσουν αυτό το σύστημα τεκμηρίωσης της δραστηριότητας του τουρισμού υγείας και του ιατρικού τουρισμού.

ΜΥΘΟΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ

Πολλοί παροχή και προορισμοί συστηματικά <<φουσκώνουν>> τους αριθμούς των <<ασθενών>> που δέχονται –για ευνόητους λόγους. Δεν χρειάζεται να πούμε τίποτα περισσότερο εδώ για τους << top προορισμούς>>. Αυτοί που έχουν βαθειά γνώση των πραγμάτων από πρώτο χέρι ξέρουν την αλήθεια.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ

Η Ελλάδα είναι ένας πολύ δημοφιλής τουριστικός προορισμός. Η χώρα όμως δεν είναι συγχρόνως και προέχων <<παίχτης>> στον ιατρικό τουρισμό(ούτε βεβαίως και στο τουρισμό υγείας). Ο νομός για τον ιαματικό τουρισμό (που δίνει κίνητρο για επενδύσεις και ανάπτυξη) βρίσκεται σε ισχύ (αλλά δεν είδαμε ακόμα να τον εκμεταλλεύονται οι επενδυτές). Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι σημαντικός αριθμός παροχών υπηρεσιών spa/ιαματικού τουρισμού (παραδοσιακού και σύγχρονου) έχουν αναπτύξει αυτές τις υπηρεσίες σε επίπεδο “top league”. Το αντίστοιχο νομοσχέδιο για τον ιατρικό τουρισμό είναι ασαφές και εκτός τούτου , παραμένει στο «συρτάρι». Βεβαίως δεν χρειάζεται ειδικός νομός για την ανάπτυξη ιατρικού τουρισμού και γενικά τουρισμού υγείας. Η γνώμη μας είναι ότι η Ελλάδα έχει τις προϋποθέσεις, υποδομή , πόρους και “potential spare capacity” να προσφέρει το πλήρες φάσμα υπηρεσιών τουρισμού υγείας – επιτυχώς. « κορυφαία πρότυπα και ποιότητα» εκλαμβάνονται σαν δεδομένο για “top league players / destinations “- και η Ελλάδα δεν υστερεί στο θέμα πρότυπα και ποιότητα.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΓΧΡΩΝΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Οι σύγχρονοι προορισμοί τουρισμού υγείας είναι συγκροτημένοι / ολοκληρωμένοι , αποδοτικοί ανταγωνίσιμοι. Αυτό επιτυγχάνεται με την εφαρμογή έργου γνωστό ως health tourism pentad. Το έργο αυτό προβλέπει 5 επιμέρους έργα :

Διαμερισμός

Συγκρότηση

Διαχείριση

Ανάπτυξη

Προώθηση

ΕΡΓΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Πριν την πρωτοβουλία της health care cybernetics να σχεδιάσει το αναπτυξιακό master plan για τον τουρισμό υγείας στην Ελλάδα, καμία συντονισμένη ενεργεία η δράση δεν έχει αναληφθεί. Το master plan γνωστό και ως health in Greece ουσιαστικά δημιούργησε την υποδομή και έθεσε τα θεμέλια για το έργο συγκρότησης, ανάπτυξης και προώθησης του τουρισμού υγείας. Το έργο κατά την ολοκλήρωση του προβλέπει την ανάπτυξη τουρισμού υγείας σε 12 προορισμούς.

ΟΙ 12 ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Το έργο προβλέπει την ανάπτυξη τουρισμού υγείας σε 12 προορισμούς.

1.Ανδρος

2.Αθήνα

3.Εύβοια

4.Θεσσαλία

5.Θεσσαλονίκη

6.Κέρκυρα

7.Κρήτη

8.Κως

9.Λέσβος

10.Πελοπόννησος

11. Ρόδος

12.Σάμος

ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ «ΠΑΙΞΕΙ» Η ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα όμως δεν μπορεί να παίξει στην αρένα του bottom prices. Η Ελλάδα θα στοχεύσει σε «δημογραφικό καταναλωτών» που δεν χαρακτηρίζεται πρωταρχικώς από «ευαισθησία στην τιμή». Αυτή η κατηγορία καταναλωτών εκλαμβάνει πρότυπα και ποιότητα σαν δεδομένο. Πολύ συγκεκριμένα η Ελλάδα θα προσφέρει υπηρεσίες στις κατηγορίες :

-health tourism lox

-Boutique health tourism

ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΗΣΗ

Έχει διαπιστωθεί ότι χωρίς παιδεία / εκπαίδευση και κατάρτιση δεν εξασφαλίζεται η επιτυχία και η αειφόρα. Η «παιδεία / εκπαίδευση και κατάρτιση» αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του όλου στρατηγικού σχεδίου :

- Το city college, στην Αθήνα (σπουδές τουρισμού – με φοιτητές από 30 χώρες) θα είναι το πρώτο διεθνώς που θα προσφέρει σε συνεργασία με το international health tourism academy προγράμματα σπουδών τουρισμού υγείας.
- Το international health tourism research institute , θα έχει παράρτημα στην Ελλάδα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Όσο για την ελληνική συμμετοχή σε διεθνή συνέδρια τουρισμού υγείας , αρκεί να αναφερθεί ότι στο 3^ο παγκόσμιο συνέδριο τουρισμού υγείας (2008 Ισπανία) συμμετείχαν μόνο 3 απρόσωποι από την Ελλάδα. Στο 4^ο παγκόσμιο συνέδριο τουρισμού υγείας (2009 Φιλιππίνες) δεν είχαμε ελληνική συμμετοχή. Επίσης, δεν είχαμε ελληνική συμμετοχή ούτε το 2010. Το 2011 στο European medical travel conference (Barcelona , Spain 27-29 April 2011) συμμετείχαν 3 έλληνες. Το 2012 είχαμε την συμμετοχή 6 και επίσης είχαμε κ 2 έκθετες.

ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΕΣ / ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΤΕΣ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σχετικά με μεσολαβητές / διευκόλυνες κατά καιρούς βλέπαμε την ανάπτυξη τέτοιων υπηρεσιών από έλληνες που δηλώνουν «πάρων» και «δοκιμάζουν τα νερά». Δυστυχώς , οι περισσότερες δεν επιβίωσαν. Μια εξαίρεση αποτελεί ελληνική εταιρία που δραστηριοποιείται στον χώρο του τουρισμού και δημόσιων σχέσεων, και που το 2011 ανέπτυξε και τμήμα σχεδίασης προγραμμάτων διακοπών και θεραπείας . Η εταιρία αυτή συμμετείχε στο προαναφερθέν European medical travel conference στην Ισπανία (2011). Μια άλλη εξαίρεση αποτελεί εταιρία (με έδρα την Πελοπόννησο) που, στην ρόδο και Κω, λειτουργεί σαν εταιρία πρωτοβάθμιας ιατρικής βοήθειας και παράλληλα παρέχει υπηρεσίες medical tourism facilitator.

Βεβαίως ,αρκετοί ξένοι μεσολαβητές / διευκόλυνες , που πληροφορήθηκαν για το έργο ανάπτυξης , εκφράζουν ενδιαφέρον να πληροφορηθούν για τους προορισμούς τις υπηρεσίες και τους «παρόδους».

ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΕΝΘΑΡΡΥΝΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ

Παρά την έλλειψη ουσιαστικά ενθαρρυντικού «κρατικού» κλίματος βλέπουμε παρόδους ιατρικών υπηρεσιών να παίρνουν την πρωτοβουλία για να αναπτύξουν και να προωθήσουν τις υπηρεσίες τους στο εξωτερικό . Μερικοί μάλιστα, έχουν αναλάβει μόνοι τους την προβολή και την προώθηση της Ελλάδας σαν προορισμό ιατρικού τουρισμού.

ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ , ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΟΡΟΙ

Η γνώμη μας παραμένει ότι , η Ελλάδα έχει τις προϋποθέσεις ,υποδομή ,πόρους να προσφέρει το πλήρες φάσμα υπηρεσιών τουρισμού υγείας επιτυχώς. Υπάρχει όμως και η ανάγκη συγκρότησης. Το ελληνικό “οικοσύστημα” του τουρισμού υγείας είναι πολύ διασπασμένο και συνεπώς μη αποδοτικό και μη ανταγωνιστικό. Για να μπορεί η Ελλάδα να συμμετάσχει στο “top league” του τουρισμού υγείας και να ανταγωνιστεί επιτυχώς θα πρέπει να καταστήσει την βιομηχανία του τομέα όσο πιο αποδοτική γίνεται. Αυτό το θέμα καλύπτεται πλήρως με την εφαρμογή του master plan.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Η εφαρμογή και επιτυχία του έργου , προϋποθέτει την έμπρακτη υποστήριξη

Και την ενεργή συμμετοχή των εχόντων έννομο συμφέρον – και την ύπαρξη ενός φορέα / νομικού προσώπου. Ο ιδανικός φορέας για την εφαρμογή τέτοιου έργου είναι ένα συμβούλιο με αναπτυξιακό χαρακτήρα και ρολό. Για τον λόγο αυτό κρίνεται αναγκαία η ίδρυση του συμβουλίου τουρισμού υγείας. Το συμβούλιο τουρισμού υγείας θα είναι μια συμμαχία πρόσωπων με έντονο συμφέρον στην ανάπτυξη του τουρισμού υγείας. Οι θεμελιώδεις σκοποί του συμβουλίου είναι:

- Συγκρότηση
- Ανάπτυξη
- Προώθηση
- Διερεύνηση του τομέα και καλλιέργεια της αγοράς
- Δημιουργία συμμάχων.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΙΑΤΡΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Σχετικά με τον ιατρικό τουρισμό , ο ρόλος του κράτους δεν θα πρέπει να είναι ρόλος επιχειρηματία και ανταγωνιστή του ιδιωτικού τομέα. Αντιθέτως , το κράτος θα πρέπει να παίζει έναν ουσιαστικά υποστηρικτή ρολό που να ενθαρρύνει την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του ιδιωτικού τομέα. Ο σκοπός του κράτους θα πρέπει να είναι :

- Να παρέχει τις απαραίτητες υποδομές για την ανάπτυξη.
- Να χρησιμοποιεί το μέρος του αναπτυξιακού έργου που έχει σχέση με την λειτουργική υποδομή.
- Να παρέχει σαφήνεια και βεβαιότητα και να βεβαιώνει ότι υπάρχει συνέπεια και ότι οι κανόνες δεν θα αλλάζουν κάθε τόσο.
- Να βάζει σε εφαρμογή απλούς και σαφείς νομούς και ρυθμίσεις που να ενθαρρύνουν τις επενδύσεις και την ανάπτυξη.

ΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Οι άμεσοι ανταγωνιστές της Ελλάδας στον ιατρικό τουρισμό και στον τουρισμό υγείας γενικότερα είναι οι :

-Τουρκία

-Κύπρος

-Μάλτα

Ακόμα και η Βουλγαρία κ η Αλβανία επιδιώκουν την προσέλκυση τουριστών υγείας και σαφώς αποτελούν εν δυνάμει ανταγωνιστές της Ελλάδας. Και βεβαίως όλες οι χώρες της ΕΕ πρέπει να θεωρηθούν ανταγωνίστριες χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Από την ανάλυση που έχει γίνει παραπάνω μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Ελλάδα διαθέτει πολλούς πόρους αλλά και το πλεονέκτημα στον τουρισμό υγείας. Οι κατευθύνσεις της πολιτικής για παραπέρα βελτίωση και ανάπτυξη του τουρισμού υγείας θα πρέπει να επικεντρωθούν κυρίως:

1. Στην ανάπτυξη της υποδομής γενικής(δρόμοι προσπέλασης, λιμάνια, αεροδρόμια κλπ.) και ειδικής (υδροθεραπευτήρια, εξειδικευμένες ιατρικές μονάδες, ξενοδοχεία υψηλών προδιαγραφών, δεξαμενές-πισίνες, γήπεδα γκολφ, πάρκα πράσινου, αθλητικές εγκαταστάσεις κλπ) των γύρω περιοχών από τα κέντρα τουρισμού υγείας ώστε να καταστούν ανταγωνιστικά με τα ήδη καθιερωμένα κέντρα του εξωτερικού. Έμφαση να δοθεί στην εκπόνηση μελετών για την διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών γύρω από τα κέντρα, το οποίο σε πολλές περιπτώσεις είναι μοναδικό από άποψη φυσικού κάλλους και τοπίου.

2. Στην επέκταση του παραδοσιακού τουρισμού υγείας προς τις νέες εξελίξεις του κλάδου, για την απάλειψη της εποχικότητας και την προσέλκυση ατόμων νεότερης ηλικίας. Συγκεκριμένα προτείνεται η ανάπτυξη εκείνων των μορφών

τουρισμού υγείας όπου η Ελλάδα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα δηλαδή ίδρυση κέντρων τουρισμού υγείας που θα εξειδικεύονται στην θαλασσοθεραπεία και την κλιματοθεραπεία.

3. Στην επιχειρηματική οργάνωση, διαχείριση, έρευνα αγοράς και διαφήμιση των υπηρεσιών του τομέα, ώστε να γίνουν τα κέντρα τουρισμού υγείας γνωστά στο εξωτερικό αλλά και στο εσωτερικό. Η εν γένει ενίσχυση της ταυτότητας και της εικόνας της χώρας μπορεί να πραγματοποιηθεί ειδικότερα στον τομέα αυτό και με την σύνδεση του ονόματος του κέντρου υγείας με τα διάφορα προϊόντα υγείας που είναι δυνατό να προσφέρονται από αυτό.

4. Στο συνδιασμό της προσφοράς τουρισμού υγείας με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως συνεδριακού ,εκπαιδευτικού, αθλητικού, χειμερινού τουρισμού. Οι μορφές αυτές μπορούν να συνδιαστούν με την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας εφόσον θα έχει δημιουργηθεί η κατάλληλη υποδομή που θα μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις τους. Επιπλέον οι μορφές εναλλακτικού τουρισμού μαζί με τον τουρισμό υγείας έχουν το πλεονέκτημα ότι μπορούν να κατευθυνθούν πέρα από τους μήνες αιχμής και επομένως μπορεί να επιτευχθεί εκτός των άλλων ωφελειών η επάλειψη της εποχικότητας.

5. Στην επάλειψη της εποχικότητας με την προώθηση χειμερινών προγραμμάτων τουρισμού υγείας σε κέντρα που βρίσκονται κοντά σε αστικά κέντρα. Η λειτουργία πλήρως εξοπλισμένων ξενοδοχειακών μονάδων και η απευθείας αεροπορική σύνδεση με τις χώρες προέλευσης τουριστών ,με σημαντικά μειωμένες τιμές , είναι βασική προϋπόθεση για την επιτυχία αυτών των προγραμμάτων.

6. Στην προώθηση των προϊόντων υγείας που έχουν σχέση με την γεωργία (βότανα, αρωματικά φυτά, άνθη, μελισσοκομεία, κλπ.) και την αλιεία (φύκια, σφουγγάρια κλπ.)για ενίσχυση του κλάδου , που είναι κυρίως του πρωτογενούς τομέα, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Επίσης προτείνεται και η ενίσχυση του κλάδου των μεταλλικών νερών,

δεδομένου ότι το μεταλλικό νερό χρησιμοποιείται, όχι μόνο ως θεραπευτικό μέσο και επιτραπέζιο νερό, αλλά και ως πρώτη ύλη στην κοσμετολογία.

7. Στις ερευνητικές εργασίες ιατρικού, κοινωνικού και οικονομικού περιεχομένου με θέμα τις θετικές επιπτώσεις του τουρισμού υγείας στην πρωτογενή πρόληψη της υγείας των ατόμων, οι οποίες θα έχουν θετικές επιπτώσεις σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο όπως μείωση των δαπανών του δημοσίου στον τομέα υγείας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα, Σ.Κ Σπαθή.
- Ελληνικός τουρισμός Μύθοι και Πραγματικότητα,Ελληνικός τουρισμός:ο ρόλος των δημόσιων σχέσεων, Καραθάνος Γιώργος.
- Ελληνικός Τουρισμός Μύθοι και Πραγματικότητα,Η συμβολή του ιαματικού –θεραπευτικού τουρισμού στην τουριστική ανάπτυξη,Κουμέλης Θεόδωρος
- Τουρισμός Ι, Βασίλειος Ρούπας
- Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, κεφ. Ιαματικός Τουρισμός-Τουρισμός Υγείας-Θερμαλισμός
- Τουρισμός και ανάπτυξη, Νίκος Γ.Ηγουμενάκης
- Βαρβαρεσσος Σ. Τουρισμός, οικονομικές προσεγγίσεις, Προπομπός , Αθήνα 1997
- Εισηγητική έκθεση σχεδίου νόμου «Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και την περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις» , Αθήνα 1998
- ΕΟΤ Πάτρας
- Οδηγός ιαματικών πηγών και λουτροπόλεων Ελλάδας, Θεσσαλονίκη 2000.

Ηλεκτρονικές πηγές

www.scribd.com

www.capital.gr

www.healthpages.gr

www.altertourism.gr

www.apn.gr

www.gbrconsulting.gr

www.gnto.gr

www.spas.about.com

www.spas.it

www.traveldailynews.com

www.worldhealthspa.com

www.aldemarhotels.com

www.maris.gr

www.thermaesylla.gr

www.traveldailynews.gr

www.investingreece.gr

www.aesthetics.gr